

Formální a neformální vztahy ve skupině školní třídy víceletého gymnázia a základní školy

Bc. Bronislava Zatloukalová

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Bronislava ZATLOUKALOVÁ**

Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Formální a neformální vztahy ve skupině školní třídy
víceletého gymnázia a základní školy.**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., et al. (Ne)rovné šance na vzdělání: Vzdělanostní nerovnosti v České republice. Praha: Academia, 2006. 411 s., s. 194-219. ISBN 80-200-1400-4.

MUSIL, J. V. Sociometrie v psychologické kognici: Nástroj sociální kompetence učitele. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2003. ISBN 80-238-8935-4.

MUSIL, J. V., SMĚŠNÁ, M. L-J sociometrická technika: Metodická příručka nejen pro mimoškolní výchovu 1. Olomouc: Psychologická výchovná poradna, 2006. ISBN 80-903449-1-7.

PŘÍHODA, V. Idea školy druhého stupně. Brno: Ústřední učitelské nakladatelství a knihkupectví, 1945. č. 1565-127.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I : Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Vedoucí diplomové práce:

prof. PhDr. Jiří Musil, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

12. ledna 2010

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2010

Ve Zlíně dne 12. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně20. 4. 2010

.....Zaloukalova

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce Formální a neformální vztahy ve skupině školní třídy víceletého gymnázia a základní školy je zaměřena na deskripci a komparaci reality vztahů skupiny školní třídy II. stupně, její charakteristiku, zmiňuje problematiku rané selekce žáků v České republice a informuje o modifikaci Morenovy sociometrické metody L-J, kterou využívá praktická část práce společně s diagnostickou metodou milieusociogramu. Výstižně popisuje mezosobní vztahy ve skupině selektivní třídy gymnázia a neselektivní třídy základní školy, podpořené sociometrickými indexy a ratingem externího posuzovatele.

Klíčová slova: období pubescence, formální vztahy, neformální vztahy, školní třída, selekce, sociometrie.

ABSTRACT

Diploma thesis Formal and Informal Relations in the School Class Group of Eight Years Gymnasium and Elementary School is focused on school class relations reality and their description and comparing. It describes the pubescence period, it talks about an early pupils selection in the Czech Republic and it also notifies of L-J techniques modification (Moreno's sociometry) that uses the practical part of the thesis altogether with the milieusociogramy method diagnosis. It hits off the interpersonal relations between selective Eight Years Gymnasium class and the non-selective Elementary School class. The results are seconded by sociometry index and external rating.

Keywords: pubescence period, formal relations, informal relations, school class, selection, sociometry.

Mé díky patří panu Prof. PhDr. Jiřímu V. Musilovi, CSc, celé své rodině a pedagogům a
žákům obou zkoumaných škol za spolupráci při vypracování této diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÉHO OBDOBÍ	12
1.1 VÝVOJOVÉ TEORIE.....	12
1.1.1 Teorie periodizace v ontogenezi psychiky	12
1.1.2 Eriksonova teorie psychosociálního vývoje	13
1.1.3 Teorie psychického vývoje v období pubescence	14
1.2 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÉHO OBDOBÍ PUBESCENCE.....	15
1.2.1 Fyzický vývoj	15
1.2.2 Vývoj poznávacích procesů.....	16
1.2.3 Emoční vývoj	16
1.3 CHARAKTERISTIKA VZTAHŮ VE ŠKOLNÍ TŘÍDĚ V OBDOBÍ PUBESCENCE.....	17
1.3.1 Školní třída jako sociální skupina	17
1.3.2 Diagnostika vztahů ve školní třídě.....	18
1.3.3 Metody zkoumání vztahů ve školní třídě	18
1.4 VRSTEVNICKÁ SKUPINA.....	19
1.4.1 Socializace ve vrstevnické skupině	20
1.4.2 Komunikace s vrstevníky	20
2 RANÁ SELEKCE ŽÁKŮ	22
2.1 VÝVOJ ŠKOLY DRUHÉHO STUPNĚ.....	22
2.2 CHARAKTERISTIKA GYMNÁZIA	23
2.2.1 Historie gymnázia.....	24
2.2.2 Víceletá gymnázia jako zdroj nerovných šancí	25
2.3 CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍ ŠKOLY	26
2.4 DUÁLNÍ A JEDNOTNÁ ŠKOLA.....	27
3 TEORETICKÉ ZÁKLADY SOCIOMETRIE	29
3.1 CHARAKTERISTIKA SOCIOMETRIE	29
3.1.1 Vývoj sociometrie	30
3.2 MORENOVO POJETÍ SOCIOMETRIE	32
3.3 L-J SOCIOMETRICKÁ METODA.....	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 SITUACE A METODIKA ŠETŘENÍ	37
4.1 CÍLE ŠETŘENÍ.....	37
4.2 HYPOTÉZY	38
4.3 ŠETŘENÝ VZOREK.....	38
4.4 METODY ŠETŘENÍ/VÝZKUMNÉ METODY.....	39
4.4.1 Milieusociogram.....	39

4.4.2	L-J sociometrická metoda – užitá konstrukce	41
4.4.3	Záznam výsledků administrace L-J SM techniky.....	42
4.4.3.1	Sociometrická matice.....	44
4.4.3.2	Hierarchické sociogramy	44
4.4.3.3	Terčové sociogramy	44
4.4.3.4	Sociometrické indexy.....	45
4.4.4	Spearmanův koeficient pořadové korelace.....	46
5	VÝSLEDKY	48
5.1	RODINNÉ MILIEU	48
5.1.1	Sociografické karty.....	48
5.1.2	Nápadnosti sociálního prostředí žáků	50
5.1.3	Charakteristika žáka H16 na základě sociální diagnostiky	50
5.2	SOCIOMETRICKÉ MATICE	51
5.3	SOCIOGRAMY	51
5.3.1	Hierarchické sociogramy.....	51
5.3.2	Terčové sociogramy	53
5.4	SOCIOMETRICKÉ INDEXY	56
5.5	SROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ POMOCÍ SPEARMANOVA KOEFICIENTU POŘADOVÉ KORELACE	57
5.5.1	Rating pedagoga a korelační matice gymnázia	58
5.5.2	Rating pedagoga a korelační matice základní školy.....	61
5.5.3	Korelace gymnázia a základní školy	64
6	DISKUSE	65
	ZÁVĚR	68
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	71
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ	75
	SEZNAM TABULEK.....	76
	SEZNAM PŘÍLOH.....	77

ÚVOD

Školní třída jako formální homogenní skupina, kterou přirozeně prolínají formální i neformální vztahy, se stává předmětem zájmu mnoha diplomových prací. Naše pozornost se vztahuje na školu II. stupně, na specifické období pubescence, v němž dochází v současné době k rané selekci žáků a nabízí se duální systém vzdělávání.

Raná selekce ve věku 11 let se u nás setkává s konfrontací od počátku jejího znovuoobnovení po roce 1989. Cíleným vzhledem do zvolené problematiky bychom rádi charakterizovali typické zvláštnosti věku rané selekce, vzdělávací možnosti, jenž se žákům v daném věku nabízí a zkoumali očekávaný dopad, k němuž může vlivem selekce dojít, na formální a neformální vztahy ve školní třídě. Slovo *selekce* v nás evokuje negativní slovo *segregace*, které je opakem slova *integrace*. Vzhledem k tomu, že dnešní společnost inklinuje spíše k integraci než segregaci, je existence selekce na druhém stupni základních škol překvapujícím fenoménem.

Práce popisuje a srovnává formální a neformální vztahy ve skupině školní třídy s průběžnou konzultací výsledků, aby se tak naplnil požadavek sociální objednávky pro snazší poznání třídní reality nově nastupujícího třídního učitele, přičemž respektuje etický aspekt, nezbytný při poznávání lidské osobnosti v sociálních vztazích a mezilidských interakcích.

Výsledky kvantitativního výzkumu jsou vždy po vyhodnocení konzultovány s třídními učiteli vybraných tříd. Byl vysloven požadavek na sociometrické šetření (neselektivní) osmé třídy základní školy, která již poněkolkáté mění třídního učitele, aby se pomocí sociometrické metody lépe a rychleji seznámil s formálními a neformálními vztahy ve skupině a využil těchto poznatků při zasedacím pořádku, k efektivnější spolupráci a ke snazšímu navázání komunikace. Ke komparaci je volena selektivní třída víceletého gymnázia, která se nachází v podobném prostředí maloměsta jako neselektivní základní škola.

Cílem práce volíme deskripci a komparaci vztahů ve skupině žáků neselektivní a selektivní školní třídy s následným doporučením pro praxi, aby bylo dosaženo praktického využití práce k pozitivní edukaci, optimálnímu vedení a ovlivnění jedince a skupiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÉHO OBDOBÍ

V první kapitole popíšeme vývojové období, ve kterém se žáci v době první selekce nacházejí. Nejprve zmíníme obecné vývojové teorie (kap. 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3), poté se zastavíme u charakteristického období pubescence (kap. 1.2 a 1.3), kde přiblížíme fyzické, psychické a sociální charakteristiky daného období s důrazem na vztahy ve školní třídě. V kapitole 1.4 a 1.5 se blíže seznámíme s vrstevnickými skupinami tohoto období a formou komunikace pro období pubescence typickou.

1.1 Vývojové teorie

1.1.1 Teorie periodizace v ontogenezi psychiky

Zákon o lidském stadiálním celoživotním vývoji

I.	Antenatální období		
	- podobdobí mladozárodečné	(0-3. týden)	
	- podobdobí embryonální	(3. týden – 3. měsíc)	
	- podobdobí fetální	(4. – 7. měsíc)	
	- podobdobí prenatální	(8. – 10. měsíc)	
II.	První dětství		
	- nemluvně - perinatální období	(porod – 10. den)	
	- novorozencectví	(10. – 60. den)	
	- kojencectví	(3. – 12. měsíc)	
	- batole - mladší batole	(1. a 2. rok)	
	- starší batole	(2. a 3. rok)	
III.	Druhé dětství		
	- předškolní věk	(3. – 6. rok)	
	- školní věk	(6. – 11. rok)	
IV.	Pubescence	(12. – 15. rok), dospívání	
V.	Hebetické období		
	- postpubescente – adolescence – maturace	(15. – 20. rok)	
	- anaplastické období	(20. – 30. rok)	
IV.	Adultium	– vrcholná léta	(30. – 45. rok)
VII.	Interevium	– střední věk	(45. – 60. rok)
VIII.	Senium		
	- presenium	(60. – 75. rok)	
	- kmetství	(nad 75 let)	

- patriarchální věk (nad 90 let)
- období umírání a smrt

(Vývojová psychologie I, Musil, 2006)

1.1.2 Eriksonova teorie psychosociálního vývoje

Erikson formuloval základní vývojové úkoly, podle kterých můžeme vymezit stadia života psychologicky, s ohledem na biologickou a sociální podmíněnost tohoto vývoje. Jeho stadia tedy respektují psychologický, biologický i sociální pohled.

(Říčan, 1990)

Etapa	Krise psychosociálního vývoje	Znaky překonání krize	Období	Charakteristika etapy
I.	důvěra x nedůvěra	důvěra a optimismus	1. rok	ZÁVISLOST na matce umožňující získat ZÁKLADNÍ DŮVĚRU / jistotu proti pocitům NEJISTOTY
II.	autonomie x pochybnost	pocit sebekontroly a dostatečnosti	2. rok	AUTONOMIE / nezávislost proti pocitům STUDU vyvolaným pochybnostmi, že nedokáže splnit požadavky blízkých osob. Dobré vedení vymezuje dítěti možnosti a povzbuzuje je v samostatnosti.
III.	iniciativa x pocit viny	účelnost a zaměření	3. – 5. rok	INICIATIVA proti pocitu viny (od něhož se vyvíjí základ pro vývoj lidského svědomí). Věk viny, pokud nedosáhne stanoveného cíle.
IV.	píle x pocit méněcennosti	zdatnost v intelektuálních, společenských a tělesných dovednostech	6. - 12. rok	SNAŽIVOST proti pocitům vlastní méněcennosti, reaguje rezignací
V.	identita x zmatek	celistvá představa o sobě jako jedinečné osobnosti	12.-20. rok	IDENTITA proti pocitům nejistoty o své roli mezi lidmi během dospívání
VI.	intimita x izolace	schopnost vytvářet blízké a trvalé vztahy, mít závazky	20.-30. rok	INTIMITA proti pocitům IZOLACE z neschopnosti navázat blízké partnerské vztahy v mladé dospělosti

VII.	generativita x zaujetí sebou	zájem o rodinu, společnosti a bu- doucí generativita	30.-60. rok	GENERATIVITA proti pocitům stagnace
VIII.	integrita x zoufalství	pocit naplnění a uspokojení last- ním životem	60 let - smrt	INTEGRITA proti strachu ze smrti, zdravé děti se nebudou bát života, jestliže jejich předkové budou mít dost integrity, aby se nebáli smrti, stárnutí a stáří.

Tab. 1 Přehled etap psychosociálního vývoje podle Eriksona (Musil, 2006, s. 47-48)

1.1.3 Teorie psychického vývoje v období pubescence

Předmětem zkoumání této práce volíme vzorek 14-15 letých žáků, kteří se nachází na vývojovém stupni pubescence, přecházející v adolescenci.

Psychodynamické teorie vývoje osobnosti:

1. Psychoanalýza S. Freuda – *genitální stadium* – opětovné oživení a rozvoj genitálně zaměřené slasti, zpočátku autoerotické aktivity, postupně vztahy sexuálního charakteru.
2. C. G. Jung – *dospívání* – dochází k psychickému narození, které provází fyziologické změny, rozvoj osoby = sociální podoby já.
3. Teorie psychosociálního vývoje osobnosti E. H. Eriksona – *identita proti konfúzi rolí* (12-20 let), fáze rozvoje identity – mění se a rozvíjí sebepojetí.

Teorie kognitivního vývoje osobnosti:

1. Teorie kognitivního vývoje J. Piageta – *fáze formálních logických operací* – abstraktní uvažování.
2. Teorie vývoje dovedností K. Fischera – *fáze abstrakcí* – 12-30 let.
3. Teorie kognitivního vývoje R. Case – *fáze vektorových struktur* – formální operační fáze (11-19 let), umožňují pochopit komplexnější souvislosti.

Teorie socializačního vývoje založené na učení

1. Selmanova teorie přejímání rolí – *fáze srovnávání cizího názoru s obecnějším pohledem*.

(Vágnerová, 2005)

1.2 Charakteristika vývojového období pubescence

V biologickém smyslu lze období dospívání vymezit prvními známkami pohlavního zrání, akcelerací růstu, až po dovršení pohlavní zralosti a dokončením tělesného růstu. Současně také probíhá řada významných psychických změn, období se charakterizuje celkovou emoční labilitou, vyspělým formálně abstraktním myšlením. Dochází také k sociálním změnám, jako je odlišné očekávání společnosti, mění se pojetí vlastní role a nově reflektovaného sebepojetí. Pochopitelně existuje značná diskrepance mezi změnami tělesnými, psychickými a sociálními – mnozí ještě nevykazují žádné změny pohlavního zrání, což ústí v přehnanou kritičnost, u jiných pohlavní dospívání už začalo, ačkoliv zůstávají nadále emočně, intelektuálně i sociálně dětinšší.

(Langmeier, Krejčířová, 2007)

1.2.1 Fyzický vývoj

Období puberty trvá od 11 do 15 let, končí pohlavní dospělostí. Pro toto vývojové období je charakteristické vytváření sekundárních pohlavních znaků (ochlupení, u dívek vývoj mléčné žlázy, ovulace s nástupem menarché, u chlapců změna hlasu – mutace a první poluce). Navazují se první heterosexuální vztahy, dochází k odklonu od dosavadních autorit, klíčové se stávají vrstevnické vztahy.

Puberta se považuje za nejbouřlivější životní etapu, vyznačuje se rostoucím individualismem, introverzí a duševní rozháraností.

(Kohoutek, 2008)

Podle rychlosti vývoje zmiňuje Kohoutek tři různé vývojové typy:

1. akcelerovaný – zrychlený vývoj;
2. průměrný – středně rychlý vývoj;
3. retardovaný – zpomalený vývoj.

(Kohoutek, 2008, s. 98)

Vágnerová (2005) rozdělila období dospívání do dvou etap:

1. Raná adolescence – pubescence, 11. – 15. rok – nejnápadnější tělesné dospívání, dochází ke změně způsobu myšlení, abstraktní uvažování, hormonální změny sti-

mulují změny emočního prožívání. Pubescent signalizuje osamostatnění specifickým životním stylem, žádá větší svobodu, potřebuje citovou akceptaci, zvyšuje se pocit nejistoty a hledá novou přijatelnou pozici, která utvrzuje určitou jistotu.

2. Pozdní adolescence – 15. – 20. rok, přináší komplexnější psychosociální proměny, dochází k ukončení profesní přípravy, potvrzení sociální identity. Nastupuje plnoletost, vztahy s rodiči se stabilizují, rozvíjí se vztahy s vrstevníky především v oblasti partnerství.

Pro období puberty má význam zevnějšek, který se stává důležitou součástí identity, slouží k jejímu vyjádření. Stylizace zevnějšku napovídá příslušnost k určité skupině, vyjadřuje moralizující postoj, odlišuje od dospělých, odráží nejistotu, má svou *sociální hodnotu*. Současná společnost prezentuje ideál krásy, k němuž vzhlíží většina pubescentů i adolescentů, vědomě tak vede k *uniformitě*, podporované působením médií. Uniformita ochuzuje, na druhé straně představuje jistotu, která patří k základním potřebám člověka ve všech vývojových etapách.

1.2.2 Vývoj poznávacích procesů

Adolescent se postupně uvolňuje ze závislosti na konkrétní realitě, dovede uvažovat systematictěji, připouští variabilitu různých možností, experimentuje s vlastními úvahami (Keating In Vágnerová, 2005). Osvojuje si abstraktní způsob myšlení, rozvíjí induktivní uvažování, pružnost myšlení. Korekce vlastního uvažování bývá obtížná z důvodu nejistoty a zranitelnosti sebevědomí. Také dochází ke změně vztahu k časové dimenzi, z převážné orientace na současnost může hypotetické myšlení ústít do úvah o budoucnosti, minulosti.

Nejvyšší potřeba seberealizace nabývá na významu, zvláště při úvahách o budoucích perspektivách, volbě povolání, nový způsob uvažování však ústí do nových nejistot, přecitlivělosti a vztahovačnosti.

(Vágnerová, 2005)

1.2.3 Emoční vývoj

Hormonální změny, ke kterým v období dospívání dochází, stimulují změny v oblasti citového prožívání. Emoční reakce pubescentů se zdají být méně přiměřené, citové prožitky mohou působit dost intenzivně, přesto krátkodobě a navíc proměnlivě. Změny vlastních pocitů pubescenty často překvapí, nejsou schopni vysvětlit jejich příčinu, projevují se zhor-

šením nálady, výkyvy chování s nízkou mírou sebeovládání. Období dospívání charakterizuje nechuť projevovat svoje city navenek, obávají se nepochopení, výsměchu, nebo se za ně stydí. Nejistota a zranitelnost se projevuje přecitlivělostí na projevy jiných lidí, které si interpretují jako urážlivé, nepřátelské, se vztahovačností narůstá i hostilita, agresivita. Jestliže je dospívající vystaven větší zátěži, stává se jednou z možných obran *regrese* – úpadek na nižší vývojový stupeň (dětské chování, infantilní způsob řešení situace). Únik do fantazie může také poskytnout určitou obranu.

(Vágnerová, 2005)

Podle Příhody (In Říčan, 1990) výbušnost citů neznamena jejich intenzitu a hloubku, spíše přecitlivělost, či prudkou sentimentalitu, pubescent se nechá přemoci citem, který zrovna v daném okamžiku převládne.

1.3 Charakteristika vztahů ve školní třídě v období pubescence

1.3.1 Školní třída jako sociální skupina

Školní třídu charakterizujeme jako malou sociální skupinu, utvářenou lidmi, kteří:

- jsou ve vzájemné přímé nezprostředkované interakci a komunikaci;
- mají blízké nebo shodné cíle, hodnoty, naplnění svých cílů očekávají od skupiny;
- jsou vřazeni do relativně stabilního systému pozic a rolí (skupinové struktury);
- respektují normy skupinového života (tj. pravidla regulující meziosobní vztahy a průběh společných činností).

(Řezáč In Kašpárková, 2009, s. 58)

Školní třída je sekundární skupinou, mající druhotný význam v socializaci jedince, je skupinou formální, v níž se tvoří neformální skupinky podle zájmů, sympatií..., jedná se o skupinu členskou, jejíž výchovně vzdělávací interakce rozšiřují společenský život jedince a umožňují mu zaujmout adekvátní postavení ve společnosti.

Skupina rozhoduje, zda je jedinec přijímán či odmítán, uznáván či neuznáván. Postavení jedince je dáno přijímáním nebo odmítáním skupinou. Vztah k vrstevníkům je jednou z hlavních sil pubescentního vývoje. Jejich mínění pubescent upřednostňuje, raději riskuje konflikt s rodiči či s učiteli než konflikt s vrstevníky.

S pozicí ve třídě se dospívající osobně identifikuje, představuje jedincovu sociální úspěšnost, pokud se mu podaří uspět, nabývá tím více sebejistoty a lepší sociální kompetence, které se pokládají za předpoklad budoucího úspěchu. Proto se také mění motivace k učení, plnění požadavků mívá pouze formální charakter, klesá motivace, která se váže na subjektivní význam učiva, ale dává se přednost popularitě před skupinou i za cenu zesměšnění nebo špatných známek. Neoblíbení vyvolávají konflikty, napětí, oblíbení ochotně pomáhají se školními problémy, neprosazují pouze sebe sama.

Pokud se nemění složení třídy, obvykle se nemění ani vztahy mezi spolužáky, které můžeme klasifikovat jako stabilizované.

1.3.2 Diagnostika vztahů ve školní třídě

Každý žák třídy zaujímá určitou pozici ve skupině, ta představuje důležitou informaci pro učitele při diagnostikování. Dítě, které se ve třídě cítí dobře, vykazuje lepší výsledky. Naopak dítě se špatnou pozicí ve škole, které skupinou není akceptováno, do školy nechodí rádo a ani jeho výsledky neodpovídají jeho možnostem. Proto se jeví diagnostika vztahů ve třídě jako důležitá, související s výchovně vzdělávacím procesem a jeho efektivitou. Diagnostika využívá řadu metod, jednou z nich je i sociometrie.

1.3.3 Metody zkoumání vztahů ve školní třídě

Diagnostické metody zaměřené na skupinu žáků, na třídu a školu

1. Systematické pozorování života třídy, skupiny.
2. Pozorování mezní situace v životě skupiny.
3. Rozbor (analýza) průběhu a výsledků kolektivní činnosti.
4. Rozbor úrovně nápodoby ve skupině.
5. Metody dotazníkové, sociologický dotazník.
6. Anamnéza skupiny.

(Mojžíšek, 1986, s. 163-164)

Řezáč (1998) popisuje z hlediska zjišťování vztahů ve školní třídě tyto diagnostické metody:

1. Strukturované pozorování.
2. Strukturovaný rozhovor.

3. Plesbicit náklonnosti – použití pětistupňové škály v rozmezí *velmi sympatický – sympatický – lhostejný – nesympatický – velmi nesympatický*.
4. Sociometrie.

1.4 Vrstevnická skupina

Primární skupinou nazýváme skupinu základní, kde probíhá první socializace, mohou se stát zprostředkovateli mezi jednotlivci, vlastními členy a organizacemi.

Sekundární skupinou nazýváme tzv. druhotnou skupinu, následující v čase, tedy za skupinou primární, vyznačující její druhotný význam v socializaci jedince. Sekundární skupinu rozlišujeme vztahovou (referenční) a členskou. Členská skupina může být i školní třída, kde je jedinec fyzicky zařazen, v níž působí, zatímco pokud by chtěl být žák členem jiné školní třídy, se kterou se lépe identifikuje, v tomto případě už jde o skupinu referenční, mající normativní a srovnávací funkci.

(Musil, 2003, Řezáč, 1998)

Vrstevnická skupina slouží jako opora v procesu vytváření individuální identity. Dospívající se může uspokojivě definovat příslušností ke skupině, tzv. skupinovou identitou, která mu pomáhá překonat nejistotu v procesu osamostatňování, v jeho individuaci. Vazba na skupinu snižuje individuální zodpovědnost a zvyšuje pocit sebevědomí a sebejistoty, jehož by jedinec jinak velmi pravděpodobně nedosáhl.

(Vágnerová, 2005, s. 371)

Ve vrstevnické skupině se navazují první mezigenderové kontakty, které vedou ke vzájemnému poznávání a vzniku prvních lásek.

Význam vztahů ve vrstevnické skupině:

- Naplňuje potřebu stimulace – kontakt s vrstevníky, společné prožitky.
- Získávání zkušeností, které je spojují – smysluplné učení.
- Vrstevníci jako zdroj sociálního učení – mohou mít větší vliv než dospělí, napodobují vůdce party.
- Referenční význam – porovnání zkušeností, poskytuje užitečnou zpětnou vazbu.
- Sdílení zkušeností s rodiči – koriguje požadavky na rodiče.

- Naplňuje potřebu jistotou a bezpečí – přináší uspokojení ve vztazích s kamarády, příslušnosti ke skupině.
- Naplňuje potřebu akceptace – odměnou za konformitu ke skupinovým normám je definování se se skupinou.

Vrstevnická skupina má své vlastní hodnoty, normy a ideály. Volbu identifikačního vzoru ovlivňují sociokulturní zkušenosti, mnohdy nejde ani tak o atraktivitu při volbě, ale o potřebu mít alespoň někoho, protože osamělost je nepřijatelná a rodina nemůže vrstevnický vztah plně nahradit.

1.4.1 Socializace ve vrstevnické skupině

Socializace ve vrstevnické skupině začíná vstupem a adaptací na skupinu, pokračuje přijetím skupinové identity, vedoucí ke značné konformitě, po určité době dochází k postupnému odpoutávání a osamostatňování, vyznačující se větší kritičností k normám a aktivitám skupiny.

Přátelské vztahy se považují za důležitý zdroj emoční opory a porozumění, charakteristické svým recipročním vztahem, ke kterému také patří sdílení pocitů, důvěra, vzájemné porozumění. Existence blízkého přítele posiluje sebevědomí, sebejistotu, spokojenost se sebou samým.

Dospívající však nebyvají pro trvalejší vztah s opačným pohlavím ještě náležitě osobnostně zralí, protože trvalý vztah vyžaduje přijetí určité zodpovědnosti a vyžaduje tak i částečné omezení ve prospěch druhého, jde spíše o získávání zkušeností.

(Vágnerová, 2005)

Socializační proces však trvá celoživotně, cílem je zralá, dospělá, plně socializovaná osobnost, která se dokáže uspokojivě realizovat podle vlastní vyšší potřeby – seberealizace.

(Musil, 2003)

1.4.2 Komunikace s vrstevníky

Komunikace s vrstevníky se vyznačuje typickým důrazem na specifičnost a odlišnost od způsobu komunikace s dospělými. Cílem je získat pozornost i za cenu hrubších, slangových výrazů, potvrzující výlučnost nebo přináležitost ke skupině. Komunikaci silně podtr-

huje neverbální složka jako pochechtávání, dotýkání, strkání, grimasy, hlučnost, teatralnost...

Opakované telefonáty, SMS zprávy, chaty, spíše potvrzují existující vztah než potřebu něco neodkladného či konkrétního sdělit. Vzájemná zkratkovitá sdělení připomínají kód, jemuž by neměl nikdo jiný, než komu je určen, rozumět, opět potvrzují vzájemný vztah.

Do popředí komunikace se z našeho pohledu dostávají sociální sítě, internet jako prostředník komunikace začíná hrát primární úlohu v komunikaci mládeže, například Facebook, kde jedinci sdílí nejen své momentální nálady, názory, zážitky, zdokumentované fotografiemi, videem, ale seznamují se mezi sebou navzájem, takže komunikace dostává jiný, širší rozměr, vrstevníci mezi sebou komunikují, aniž by se znali nebo se někdy potkali. Tato forma komunikace se stala mezi pubescenty fenoménem (a nejen mezi nimi), čas ukáže pozitivní či negativní dopady této otevřené komunikace.

2 RANÁ SELEKCE ŽÁKŮ

V České republice dochází k poměrně časně selekci ve věku 11 let, kdy žák není kompetentní k tak důležitému kroku, jako je volba životní dráhy, zda plánuje jít na vysokou školu nebo se zaměří spíše prakticky a půjde na odbornou školu či učiliště. Dokonce ani školní prospěch na prvním stupni základní školy zcela jasně nevykazuje, zda má žák vyšší kompetence ke studiu či nikoliv, protože jeho intelektuální vývoj ještě nenaznačuje specifickou oblast zájmu, či nemusí ukazovat žákovy schopnosti v plném rozsahu.

Proto považujeme za předčasné, aby v období začínající pubescence žák rozhodoval o své budoucí kariéře a záležití většinou na rodičích (rozhodnutí rodičům však náleží pouze částečně, protože žáci, kteří neuspějí při přijímacích zkouškách, se vrací zpět do své třídy na základní škole), jaké možnosti dítěti nabídnou, zda mají zájem o vyšší vzdělání svého dítěte a zda rozhodnou ve prospěch víceletého gymnázia nebo volbu odloží a nechají rozhodnout svého potomka ve 14 – 15 letech, kdy se jeho schopnosti vyprofilují a je tudíž schopen více kompetentně rozhodnout o svém budoucím povolání.

V následujících podkapitolách bychom chtěli rozebrat možnosti dalšího studia, které se žákům ve věku 11 let nabízí, začneme nástinem vývoje školy II. stupně (kap. 2.1), dále se konkrétněji zaměříme na gymnázia jako vzdělávací instituce, jejich členění, původ (kap. 2.2), charakterizujeme základní školu (kap. 2.3), posléze popíšeme vlastní možnosti volby žáka, které mu vzdělávací systém v České republice nabízí a zamyslíme se nad možnými východisky nabídnutých variant (kap. 2.4).

2.1 Vývoj školy druhého stupně

Evropská škola přijímala žáky jakéhokoliv věku při klášterech, katedrálách, farách, učila je všechny jednotně křesťanskému vzdělání v latinském jazyce. Ve 12. a 13. století se diferencovala na *školy partikulární* (dělicí se později ještě na *školu českou*) a *učení obecné*, obsahující svobodná umění. *Škola obecná* vznikla až v 19. století po zavedení povinné školní docházky. Úkolem obecné školy bylo naučit žáky *triviu* - čtení, psaní, počty; za účelem přípravy v přírodovědných a technických předmětech zřízena *škola měšťanská*.

Žákům ve věku 11. – 14. let se nabízely za Rakouska-Uherska tyto možnosti:

- obecná škola v posledních ročnících;

- tříletá měšťanská škola;
- nižší gymnázium;
- nižší reálka;
- nižší reálné gymnázium.

(Příhoda, 1945)

Pro děvčata se výběr omezoval pouze na školu obecnou a měšťanskou, protože dívčích středních škol bylo zřízeno jen několik.

Od 80. let 19. století se u nás prosadila jednotná výchova celého národa:

- škola obecná pětiletá;
- škola druhého stupně (komenium) čtyřletá;
- škola třetího stupně (atheneum);
- univerzita.

(Příhoda, 1945)

Jednotná, nediferencovaná škola druhého stupně přetrvává až do roku 1989, poté se opět navazuje na tradici selekce a začínají se zakládat víceletá gymnázia, která mají mnoho zastánců i odpůrců, trvají však do dnešních dnů. Rodičům i žákům se ovšem otevírá další alternativa v podobě **domácího vzdělávání**, které zatím experimentálně probíhá i pro druhý stupeň vybraných základních škol. Vzhledem k hlavnímu proudu je to však zanedbatelné procento.

2.2 Charakteristika gymnázia

Gymnázium je všeobecně vzdělávací vnitřně diferencovaná škola, která připravuje především pro studium na vysokých školách. Dále připravuje i pro výkon některých činností ve správě, kultuře a v dalších oblastech. Gymnázium má čtyři nebo šest anebo osm ročníků.

(Průvodce školstvím, 2005, s. 142).

Podle školského zákona :

(1) Vzdělávání v šestiletém a osmiletém gymnáziu se člení na vyšší stupeň a nižší stupeň. Nižší stupeň je tvořen prvními dvěma ročníky šestiletého gymnázia nebo prvními čtyřmi

ročníky osmiletého gymnázia. Vyšší stupeň je tvořen posledními čtyřmi ročníky šestiletého a osmiletého gymnázia.

(2) Do prvního ročníku nižšího stupně šestiletého gymnázia lze přijmout uchazeče, kteří v daném školním roce úspěšně ukončí sedmý ročník základní školy nebo druhý ročník nižšího stupně osmiletého gymnázia nebo druhý ročník osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře, do prvního ročníku nižšího stupně osmiletého gymnázia uchazeče, kteří v daném školním roce úspěšně ukončí pátý ročník základní školy. Do prvního ročníku vyššího stupně gymnázia postupují žáci, kteří úspěšně ukončili nižší stupeň šestiletého nebo osmiletého gymnázia

(§61 zákona 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

2.2.1 Historie gymnázia

Slovo gymnázium vzniklo z řeckého slova *gymnasion*, což znamenalo místo, kde se vzdělávali tělesně i duševně mladí muži. *Gymnasion* je odvozeno od řeckého slova *gymnos*, v překladu nahý, protože při některých částech výuky žáci nepoužívali oděv.

S příchodem jezuitského řádu v r. 1556 se pojí vznik gymnaziální výuky. Obrat nastal za dob Marie Terezie, kdy se snahou povznést hospodářství a upevnit říši se z *ecclesiastica* stává *politicum*. Škola se podřizuje státnímu doзору, po zrušení jezuitského řádu v r. 1775 je reformována po škole obecné i škola střední – *pětitřídní gymnázium*, kde se projevuje snaha o návaznost jednotlivých školských stupňů. V roce 1849 ustanovil Nástin organizace gymnázií a reálků v Rakousku *osmitřídní gymnázia* a *sedmitřídní reálky* (prakticky zaměřená střední škola připravující pro praxi i další studium technického charakteru). Nastolený systém nutil žáky k rozhodování o jejich budoucnosti již v desíti letech. Podle novely Školského zákona v r. 1990 se zrušila jednotná, nediferencovaná základní škola a navracíme se zpět ke znovuotevření víceletých gymnázií, poskytující tak nižší i vyšší stupeň sekundárního vzdělávání.

(Vodáková, 2008)

Vysoký status a prestiž mělo gymnázium v období předmnichovské republiky, kdy existovala osmiletá klasická gymnázia, reálná gymnázia, reálky a reformní gymnázia. Po r. 1948 se z gymnázia stal třetí stupeň jednotné všeobecně vzdělávací školy, r. 1968 byl obnoven název gymnázium pro čtyřleté studium, po r. 1989 vznikají opět víceletá gymnázia.

(Průcha, Walterová, Mareš, 1998)

Napadá nás otázka po důvodu opětného založení selektivních škol, když už Příhoda (1948) v poválečném období kritizuje selekci a navrhuje jednotnou školu, akceptující individuální vzdělávací potřeby žáků. Znovuzaložení víceletých gymnázií po roce 1989 mělo garantovat výchovu elity a zajistit tak kontinuitu české vzdělanosti a málokdo si uvědomoval, že se už od první republiky považovalo víceleté gymnázium *za přežitý typ zařízení vnášející do systému prvek segregace, který byl již tehdy považován za nežádoucí a odporující demokratickým principům a snaze všech národů po integraci.*

(Matějů, Straková, 2006, s. 197)

2.2.2 Víceletá gymnázia jako zdroj nerovných šancí

Ačkoliv bojujeme za rovné šance ve vzdělávání pro ženy, pro národnostní menšiny, pro žáky se speciálními potřebami, zdůrazňujeme v našem systému vzdělávání sociální nerovnost, ovlivněnou sociálním původem, díky výrazné selekci ve vzdělávacím systému, jehož důsledkem dochází ke vzniku nerovných vzdělávacích příležitostí.

Český vzdělávací systém je označován jako vysoce selektivní, který se vyznačuje silnou sociální podmíněností, a právě víceletá gymnázia bývají nejčastěji zmiňována jako zdroj sociálních nerovností v přístupu k vyššímu vzdělání. Poptávka po víceletých gymnáziích se v 90. letech zvyšovala, nejvíce žáků odešlo ze základních škol v letech 1997/1998, více než 10 % ročníku. Dostupnost čtyřletých gymnázií je vyšší než dostupnost víceletých gymnázií, neboť při přijímacích zkouškách uspěje 65 % uchazečů o čtyřletá gymnázia, o víceletá jen 45 %.

(Matějů, Straková, 2006)

Podle Bílé knihy (MŠMT, 2001) *sociologové považují selekci dětí do víceletých gymnázií za sociálně nespravedlivou, protože se v ní více než skutečné intelektuální schopnosti dětí odrážejí zvýhodnění daná vzdělaností, ekonomickou a sociální pozicí rodiny, z níž děti pocházejí.* (MŠMT, 2001, s. 48) Cílem Bílé knihy je: *zajištění skutečně spravedlivého přístupu ke vzdělávacím příležitostem tak, aby byly uspokojeny všechny vzdělávací potřeby společnosti, aby každý její člen měl možnost nejen si najít vlastní vzdělávací cestu, ale i později – v průběhu života – ji měnit. Znamená to svobodou volbu vzdělávací cesty i instituce, přístup k potřebným informacím, především však vytvoření odpovídajících vzdělávacích příležitostí a forem pro všechny podle jejich schopností, požadavků i potřeb.*

(Bílá kniha, 2001, s. 17)

Z výzkumu srovnávacího projektu PISA, kterého se účastnilo 27 zemí (2002), uvádí Matějů, Straková (2006) zjištění, podle kterého žáci víceletých gymnázií se od žáků základních škol výrazně liší v aspiracích na studium vysoké školy. Průměrně nadané děti z rodin s nižším sociálním statusem, které zůstaly na základní škole, aspirují na studium vysoké školy z 30 %, zatímco stejně nadané děti z podobných sociálních poměrů, ale z víceletých gymnázií, aspirují z 67 % na studium vysoké školy. Průměrně nadané děti, které zůstaly na základní škole, aspirují na studium vysoké školy z 46 %, pokud studují na víceletém gymnáziu, aspirují na studium vysoké školy ze 77 %. Navzdory těmto závěrům z výzkumu vyplývá, že víceletá gymnázia prakticky jen přenáší vliv sociálního původu na budoucí vzdělání a téměř dvě třetiny rodičů dávají své dítě na víceleté gymnázium z důvodu vyšší šance pro přijetí na vysokou školu.

Navíc výsledky výzkumu vykazují, že víceletá gymnázia přispívají méně významně k rozvoji schopností žáků, než se očekává a předpokládá: *Rozdíly ve výsledcích žáků na konci povinné školní docházky (tedy u žáků víceletých gymnázií v polovině studia) do značné míry pouze odrážejí rozdíly, které mezi žáky existovaly již v době vstupu části z nich do víceletých gymnázií. Ukazuje se, že tyto rozdíly, pokud je lze připsat působení víceletých gymnázií, jsou v rozhodující míře vysvětlitelné odlišným rodinným zázemím jejich žáků (vysoká homogenita). Přidaná hodnota víceletých gymnázií, která by šla za vliv jejich specifické sociální skladby, je tedy mnohem menší, než se všeobecně předpokládá. Tato zjištění do značné míry zpochybňují hlavní argument pro existenci víceletých gymnázií, podle kterého tyto školy slouží efektivnějšímu rozvoji vědomostí a dovedností nadaných dětí.*

(Matějů, Straková, 2006, s. 215)

2.3 Charakteristika základní školy

Základní škola podle Pedagogického slovníku (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 315) označuje *všeobecně vzdělávací školu, v níž zahajujeme povinnou školní docházku ve věku 6 let. V současnosti má devět ročníků, které jsou děleny na 1. stupeň tj. 1.-5. ročník a 2. stupeň tj. 6.-9. ročník. Na prvním stupni vyučuje většinu předmětů jeden pedagog, na druhém stupni vyučují pedagogové s příslušnou aprobací. Cílem základní školy je poskytnout žákům základy všeobecného vzdělání pro vstup na střední školu.*

Do roku 1989 měla základní škola charakter jednotné, nediferencované školy, se stejnou příležitostí, se stejným vzděláváním pro všechny bez přizpůsobení se individualitě žáka, vychovávající uniformitě a konformitě. Nyní by se měla diferencovat podle zvolených rámcových vzdělávacích programů a školského kurikula prostřednictvím volitelných a nepovinných předmětů, jejichž časové dotace jsou určeny řízením školy.

Podle mezinárodní klasifikace vzdělávání se na základní škole realizuje vzdělávání na úrovni *primární školy (ISCED 1) a nižší sekundární školy (ISCED 2)*. V ČR se vymezuje základní vzdělávání *Standardem základního vzdělávání*.

(Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/koncepcni-dokumenty>>)

Rodiče žáků vybírají základní školu zpravidla podle místa bydliště, pokud mají více možností, volí podle zaměření školy. Základní školy stále navštěvuje většina naší populace.

2.4 Duální a jednotná škola

Pro vyjasnění, co umožňuje dle Dvořáčka (2001) **duální** (nebo dvojkolejná) **škola**: ještě před ukončením povinné školní docházky (v 11 letech) může žák přestoupit na vyšší duální typ školy. Vzdělávací systém tak umožňuje dvojí studijní dráhy, rozdílné pro žáky s nižšími schopnostmi a pro žáky nadané.

Stoupenci dualismu vidí hlavní přednost v časném rozdělení žáků, které umožní vytvořit optimální podmínky pro žáky nadané, vnitřně více studijně motivované. Tito žáci mají náročnější vzdělávací program i náročnější učitele, kteří jsou zároveň kvalifikovanější, vyučování je lépe zajištěno didaktickými prostředky (včetně vyučovací techniky), ve školní práci nejsou nadaní žáci vyrušováni ani zdržováni svými pomalejšími a méně schopnými spolužáky, studium je intenzivnější a efektivnější. O ostatních žácích „nevýběrových“ soudí, že jejich vzdělávání v přiměřeně méně náročných podmínkách odpovídá jejich nižším schopnostem a aspiracím a převážně praktickému profesnímu zaměření.

(Dvořáček, 2001, s. 132).

Odpůrci dualismu mají výhrady k době, kdy se toto třídění žáků provádí (věk 11-12 let jim připadá příliš časný, aby mohlo být rozhodnuto o životní dráze dítěte), zpochybňují kritéria třídění i celou diagnostiku výběru, odmítají argumentaci výhod, které dualismus poskytuje nadaným a tvrdí, že ostatní žáci jsou pak logicky znevýhodněni (méně příznivé školní prostředí, počínaje vybavením, přes skladbu učebního plánu až po méně kvalitní učitele). ...

Zvyšující se počty víceletých gymnázií v ČR, jež jsou příkladem tohoto dualismu, narušují přirozenou skladbu žáků v celém školském systému. Nejde jen o snižující se úroveň vzdělávání na základních školách, negativní dopad je zřetelný i na středních odborných školách. Odpůrci odmítají dualismus ve vzdělávání i v samotném principu – odporuje demokratickému právu občana na kvalitní povinné vzdělávání, stává se jakousi selekcí, segregací mladých lidí již ve školním věku a je v rozporu se všemi trendy volajícími po integraci dětí a mládeže, kdy jsou např. vzdělávány i děti zdravé spolu s postiženými.

(Dvořáček, 2001, s. 132-133)

Jednotná škola usiluje o integrovaný systém výuky s individuálním přístupem, s vnitřní diferenciací školy, kam se průběžně žáci zařazují podle aktuálního výkonu. Pokud je školní třída jednostranně, homogenně uspořádána, ztrácí se různorodost vztahů, které svou rozmanitostí mají svůj sociální význam a může docházet až k deformaci sociálních vztahů. Jak by mělo vypadat prostředí jednotné školy podle Bílé knihy: *Při vhodném způsobu práce, založeném na respektování individuálních předpokladů a toleranci ke kvalitám druhých, je však tato rozrůzněnost a vzájemné ovlivňování členů přirozené populační skupiny základem pro přirozený rozvoj všech - pro poznání života v různých situacích a vztazích, zvládání konfliktů a jejich řešení. Proto by třídní kolektivy žáků měly zůstat i v tomto období co nejdéle pohromadě.*

(Bílá kniha, 2001, s. 48)

Pokud se vzdělávání vnitřně diferencuje podle nadání, speciálních schopností a zájmu žáků, usiluje tak o harmonické uspořádání, jedná se o demokratickou rovnost s prvky různorodosti.

Podle Strakové (In Švancara, 2009) jsou děti ze znevýhodněného prostředí také vzdělávány pro ně nevýhodně, protože jsou kladeny nižší nároky. Sociálně dobře zakotvené a nadané děti selekcí získávají. V jednom společném vzdělávacím proudu je tomu naopak – znevýhodnění získávají, nadanější ztrácí.

Na přizpůsobené a podnětné prostředí by měl být ovšem vzdělávací systém přizpůsoben, což bez přípravy a podpory není možné. Nároky jednotné školy by se musely měnit podle žákových schopností a možností, pedagogové by museli být lépe na takový styl vedení připraveni, ve třídě by nestačil pouze jeden pedagog, ale i další asistenti, každá škola by musela disponovat poradenským, pedagogickým, diagnostickým centrem, se kterým by úzce spolupracovali pedagogové, žáci i rodiče.

3 TEORETICKÉ ZÁKLADY SOCIOMETRIE

Protože jsme zvolili matematicko statistickou metodu sociometrie jako hlavní metodu pro měření vztahů ve skupině žáků školní třídy a případného vlivu selekce na jejich vztahy, popíšeme v poslední kapitole teoretické části sociometrii jako metodu, její původ, vývoj (kap. 3.1, 3.1.1), dále pojetí Morena jako zakladatele sociometrie (kap. 3.2) a teoreticky zakotvíme metodu, kterou jsme si v praktické části práce stanovili pro zkoumání zvolené problematiky (kap. 3.3).

3.1 Charakteristika sociometrie

Slovo sociometrie vzniklo ze slova *socius* a *metrum*, což znamená sociální měření.

Výběr definic sociometrie (Bjerstedt In Musil, 2003, s. 16, Petrusek, 1969):

- kvantitativní analýza mezilidských preferenčních vztahů vyjadřující přitažlivost, odmítání, neutralitu;
- kvantitativní zkoumání mezilidských preferenčních vztahů, omezené na určitou metodu výběru a založené na využití sociogramu;
- kvantitativní výzkum jakéhokoliv mezilidských a živočišných preferenčních vztahů;
- činnost, kterou se zabývají sociometrikové;
- měření jakéhokoliv druhu mezilidských a meziživočišných vztahů s primárním zaměřením na současné zkoumání mezilidských preferenčních situací za pomoci víceméně specifických metod subjektivní výpovědi.

Sociometrie je zdrojem:

- 1) poznání, přesného popisu a explikace mezilidských vztahů, je teoretickým a praktickým evaluativním nástrojem interindividuálních interakcí, které jsou specifickou základní nezbytnou formou mezilidské komunikace;
- 2) poznání, přesného popisu a vysvětlení kvality citového obsahu, emocionálního sytění zkoumané interakce; tato skutečnost poskytuje další rozměr zjištěným faktům o vzájemně vztahových tedy interaktivních valencích;

- 3) psychologická kognice šetřené reality je tak obohacena o třetí rozměr, který humanizuje sociotechnické počínání, znamenající všechny uvědomované a odůvodnění zásahy do sociální reality s pozitivním cílem jejího prospěchu; dává také nový význam a smysl zodpovědné socioterapeutické a psychoterapeutické pomoci.

(Musil, 2003, s. 299)

Podle Musila (2003) se sociometrie může stát cenným informačním zdrojem o stylech vedení v sociálních skupinách (s. 297); psychologická kondice, zprostředkovaná sociometrickou technikou jako psychodiagnostickou metodou, je validním východiskem také pro následné individuální a skupinové psychoterapeutické nebo socioterapeutické působení na jedince a na členy malé sociální skupiny **ku prospěchu všech zúčastněných**, je přirozeným a přiměřeným standardním metodologickým postupem při diagnostikování jedincovy sociální pozice, jeho sociální role a statusu v přirozeném sociálním prostředí (s. 305); a jako praktický nástroj se jeví být pozitivním, přínosným, spontaneitě a kreativě jedince přejícím světovým názorem, **zvláště v současné době**, která se označuje za postmoderní dobu, zbavenou vlastní filozofie a smyslu, desocializující a tím nehumanizující individuum (s. 298).

Sociometrie je chápána jako základní technika (diagnostický postup), která slouží k zjišťování, popisu a analýze směru a intenzity preference v mezilidských vztazích v malých sociálních skupinách.

(Dittrich, 1993, s. 51)

3.1.1 Vývoj sociometrie

Vývoj sociometrie můžeme shrnout do třech velkých období:

První etapa pseudojednoty substantivní teorie a metodologie podle Morenových myšlenek je vymezena osobností autora a komplexem výzkumných technik.

Druhá etapa - relativní vydělení metodologie – ovlivněna snahou integrovat tuto metodu do novopozitivistických snah sociologie.

Třetí etapa s názvem – „integrace“ – sociometrie začleňována do nových substantivních teorií.

Vývoj sociometrie můžeme pozorovat podle Evanse již od roku 1905 - 1925. V následujících letech 1926 - 1941 se sociometrie vyvíjí v Americe a od roku 1941 se začíná šířit i do jiných států.

S. Bernfeld se zaměřil na spolkový život mládeže v r. 1922. R. Lochner nás seznámil v r. 1927 se zobrazením vztahů mezi žáky ve svém *Sociogramu školní třídy*.

(Musil, 2003, s. 25, Petrusek, 1969)

Pojem sociometrie podle P. Sorokina použil již na konci století 19. Adolf Coste, ovšem významově jinak (v kontextu demografických úvah), než chápeme pojem my, podobnými koncepcemi jako Moreno se také zabývali Terman (1904), Bernfeld (1922), Lochner (1924), Reininger (1924), Hetzer (1926), Vecerka (1926), Maller (1929), Cattell (1934) aj., žádný z nich však neformuloval koncepci tak promyšleně metodologicky jako Moreno v *Who Shall Survive* (výčet předchůdců naznačuje, že myšlenka byla přenesena z Evropy do USA, tam zakotvila v kontextu novopozitivisticky orientovaného myšlení).

(Petrusek, 1969)

1934 vychází „klasické dílo“ sociometrické literatury – *Who Shall Survive* a o další dva roky později začíná vycházet Sociometrická revue, která se v roce 1937 mění na časopis Sociometry. Další období ve vývoji sociometrie je obdobím první systematizace (1939-1944), podle Franze (1939), Stuarda Chapina (1940), Frankelové (1944). Po druhé světové válce se sociometrie rozšiřuje po západní Evropě. (Gurvitch vydává ve Francii výbor z *Who Shall Survive* - *Základy sociometrie*). Konec padesátých let značí začínající zájem i východoevropských socialistických států díky ruskému překladu Morénových statí, které vyšly v roce 1958 v Moskvě.

(Petrusek, 1969)

Sociometricku metodu u nás poprvé užil J. Lát ve školském prostředí r. 1951 (Knobloch In Musil, 2003, s. 95), V. Kováliková v r. 1957 zkoumala pomocí čtyř sociometrických výběrových kritérií struktury vztahů ve třídách, v sociologii se o zavedení a uplatnění sociometrické metody zasloužil především M. Petrusek (poprvé v r. 1963), jako první ve vědeckém tisku pojednal o sociometrii I. Nejezchleb v r. 1966.

(Musil, 2003, s. 97).

3.2 Morenovo pojetí sociometrie

Pojem „sociometrie“ použil Jakob Levy Moreno v roce 1916 v dopisu pro rakouského ministra vnitra, zařadil sociometrii do kategorie badatelských přístupů, přičemž vytvořil chybějící nástroj měření pro skupinovou psychoterapii. Sociometrie je podle Morenova pojetí *světovým názorem a východiskem sociometrické demokracie*.

(Moreno In Musil, 2003, s. 31)

Za zakladatele metody je považován Jakob L. Moreno, narozen 1892 v Bukurešti, studoval medicínu ve Vídni a již v době studií začíná experimentovat s dětskými skupinami a formulovat první teze psychodramatu a skupinové terapie. Za první světové války jako zdravotník v uprchlickém táboře v Mittendorfu poprvé používá v r. 1916 pojem sociometrie. V r. 1916 - 1923 byly vypracovány základní sociometrické metody a popsán první sociometrický test. V roce 1925 Moreno odchází do USA, kde pokračuje v psychiatrické práci s dětmi na Plymouth Institute v Brooklynu.

(Petrušek, 1969)

V roce 1932 odzkoušel metodu na žácích státní školy v New Yorku. Žáci si měli za úkol určit dva spolužáky, vedle kterých by chtěli sedět. Prostřednictvím tohoto sociometrického testu bylo zjištěno, že někteří žáci obdrželi hodně voleb, někteří žádnou. Další analýza tak zobrazila strukturu třídy, které si byl učitel dříve jen částečně vědom.

(Gronlund In Křížová, 2008)

Ve svém díle *Who Shall Survive* Moreno definuje pojmy sociometrické metody, kam patří především model sociálního individua, což je nejmenší jednotka, která lze podrobit analýze. Skládá se z vrstev: objem známostí, známosti bez osobního významu, sociální práh, vnější jádro (úroveň spontánnosti), vnitřní jádro (úroveň reality). Definuje se jako systém socioemocionálních vztahů, které si individuum vytváří vůči jiným a jiná individua vůči němu.

Moreno zavedl pojmy:

socionomie (praktická část sociometrie) a socioatrie (odvozena od psychiatrie a zabývá se terapeutickým účinkem).

Morenovo znázornění sociometrie:

SOCIONOMIE		
SOCIODYNAMIKA	SOCIOMETRIE	SOCIATRIE
hraní rolí	sociometrický test	skupinová psychoterapie
	sociometrický percepční test	psychodrama
		sociodrama

Tab. 2 Morenovo znázornění sociometrie (Musil, 2003, s. 32)

Sociometrie jako část socionomie se zabývá matematickým studiem psychosociálních vlastností obyvatel, experimentálními metodami a výsledky, které rezultují z uplatnění kvantitativních principů. Svá bádání začíná zkoumáním vývoje a organizace skupiny a postavení individuů ve skupině... Sociodynamika je vědou, která se zabývá strukturou sociálních skupin jednotlivými skupinami a jejich uskupeními. Sociometrie (řec. metrein – míra, měření) je věda o měření mezilidských vztahů. Pojmu „socius“ (lat. druh) je přitom přikládán větší význam než „metrum“. Sociatrie (řec. iatreia – léčení) je vědou o léčbě sociálních systémů.

(Moreno In Musil, 2003, s. 33)

Změna klasické definice sociometrie podle Morena se během let přizpůsobila praktickému použití. Existuje mnoho metodických postupů, jak se dopracovat k sociometrickým datům. Moreno považuje za sociometrické techniky níže uvedené:

- test seznámení;
- sociometrický test;
- test vzájemného působení;
- test rolí;
- test spontánnosti;
- psychodrama;
- sociodrama

(termíny psychodrama a sociodrama jsou téměř synonymní, psychodrama se spíše zaměřuje na individuum, sociodrama zdůrazňuje vzájemné vztahy mezi individui);

- živé noviny;
- terapeutický film;
- obecné studium jednání.

(Petrušek, 1969, s. 101)

Základní pravidla pro konstrukci sociometrického testu dle Morena (Who Shall Survive z r. 1953):

- **Vymezit hranici sociální skupiny**, žáci mohou vybírat pouze ze svých spolužáků.
- **Možnost neomezeného výběru**, pokud omezíme výběr (1- 3 volby), znemožníme si tak zkoumání expanzivity vztahů ve skupině, vyhodnocení je naopak složitější. Často se tak výběr neomezuje, ale používá se pro zpracování jen první, druhá volba.
- **Vymezit jednoznačná kritéria**. Kritérium by mělo být reálné, žák si danou situaci umí představit a jednoznačné.
- **Nezveřejnění výsledků sociometrie uvnitř třídy**, mohlo by dojít ke konfliktům.
- **Výsledek by měl sloužit pro pedagogická opatření**, využít výsledek pro nový zasedací pořádek, pro sestavování skupin atd.
- **Srozumitelnost a jasnost otázek přiměřeně k jejich věku**.

(Moreno In Dittrich, 1993, Petrušek 1969)

Moreno klade důraz hlavně na sociometrickou analýzu skupiny, která je dána několika faktory, a proto by měla být zkoumána množstvím postupů nebo metod. Sociometrický test je orientován ke zjištění soustav sociopreferečních vztahů, test spontánnosti k popisu funkce „faktoru S“ a test rolí k faktoru role.

Za sociometrické techniky se považují pouze ty postupy, které poskytují sociologicky, sociálně - psychologicky interpretovatelná data, která mohou být podrobena sociometrickému rozboru.

(Petrušek, 1969)

3.3 L-J sociometrická metoda

Jedna z nejmladších modifikačních verzí sociometrické metody – sociometrická technika v pojetí Američanů Nicholase Longa a Evelyny Jonesové. Na počátku let sedmdesátých se doposud v Československu nepoužívaná metoda publikovala ve výzkumech J. Musila v disertační práci z let 1973-1974, v roce 1977 vznikla souhrnná informace v československém vědeckém tisku. J. Musil uvedl L-J sociometrickou metodu do československé literatury a klinicko psychologické diagnostické praxe. Long a Jonesová původně určili svoji modifikaci především pro oblast školní psychologie a pro školní psychologické poradenství, je však využitelná při zkoumání jakékoliv malé sociální skupiny, která se stává předmětem zájmu.

L-J sociometrická metoda reprezentuje jednu z možností „technik pomorenovské sociometrie“, k dalším patří podle Musila (2003) Engelmayerův milieusociogram, Hádej kdo? (Guess Who?), Škála agresivity dle prof. Krkoviče, Sociogram školní třídy podle E. Wartegga.

Nicholas Long a Evelyn Jonesová respektují Morenův vzor a navazují na morenovskou tradici. Konstrukce jejich sociometrického dotazníku, tabulkové a grafické zpracování údajů se snaží o vyšší exaktnost a zavedení stabilních kritérií, přitom vychází z požadavků pedagogů o označení signifikantně preferovaných a odmítaných žáků. Podle vlastní zkušenosti autorů je nejvhodnější, aby žákům (kteří se navzájem dostatečně znají) administroval sociometrický test sám třídní učitel.

(Musil, 2003)

Konstrukci L-J metody, metodě vážených skóre, sociometrickým indexům, konstrukci L-J terčového sociogramu, záznamu výsledků a jejich misinterpretací se věnujeme dále v praktické části práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SITUACE A METODIKA ŠETŘENÍ

Raná selekce žáků se u nás setkává s protichůdnými názory. Rozhodnutí necháváme především na rodičích, zda žák má navštěvovat víceleté gymnázium, a tak se selektovat od zbytku třídy už ve svých 11 letech, nebo zůstat v různorodé skupině vrstevníků, znajících se od počátku školní docházky. Rozhodnutí rodičům náleží pouze částečně, protože žáci, kteří neuspějí při přijímacích zkouškách, se vrací zpět do své třídy na základní škole.

Nás zajímají vztahy, které mají žáci mezi sebou v selektivní a neselektivní třídě, zda má raná selekce vliv na vztahy ve skupině, zda s sebou selekce nese výrazná pozitiva či negativa pro skupinu, jak se odráží vyšší homogenita skupiny na jejích vztazích, jak se projevuje konfliktnost a složitost vývojového období pubescence v selektivní a neselektivní třídě ovlivněná jejich rodinným prostředím.

Neselektivní základní školu jsme volili na základě sociální objednávky jejího ředitele, s nímž jsme již dříve spolupracovali. Na návrh ředitele školy jsme své zkoumání zaměřili na 8. třídu, kterou přebírá od nového školního roku nový třídní učitel, který se může prostřednictvím sociometrie rychleji zorientovat v meziosobních vztazích skupiny školní třídy.

Selektivní víceleté gymnázium jsme volili podobné jako prostředí základní školy, tedy v malém městě, kam žáci denně dojíždí z okolních vesnic, aby se prostředí dvou zvolených škol co nejméně lišilo a výrazně neovlivňovalo vztahy ve skupině.

4.1 Cíle šetření

Cílem kvantitativního šetření bude ověřit realitu zvolených skupin školních tříd, kvalitu a uspořádání vrstevnických vztahů v obou šetřených třídách a posoudit skutečnosti, které umožní odpověď na dílčí cíle našeho šetření:

1. existuje-li ve vybraných třídách II. stupně rozdíl vyjádřitelný dostupnými prostředky;
2. odráží-li se sociální vliv rodinného prostředí na kvalitě meziosobních vztahů obou zkoumaných tříd;
3. má-li raná selekce vliv na kvalitu a uspořádání vrstevnických vztahů ve skupině;
4. existuje-li mezi pořadím sociometrických statusů a pořadím podle ratingu posuzovatele statisticky významný rozdíl.

S formulovanými cíly souvisí i výběr výzkumných kroků, které napomáhají zkoumat danou realitu ve skupině žáků selektivní a neselektivní třídy. Nehledáme argumenty pro či proti rané selekci, naším cílem se stává deskripce a komparace reality vztahů v selektivním a neselektivním prostředí.

4.2 Hypotézy

Nulová hypotéza (H^0):

Mezi třídami neexistuje žádný statisticky významný rozdíl. Raná selekce se neodráží na vztazích ve skupině selektovaných a neselektovaných žáků, meziosobní vztahy pouze vypovídají o nejistotě, přecitlivělosti, duševní rozháranosti, typické pro dané vývojové období.

Experimentální hypotéza (H^1):

Raná selekce je u vztahů ve skupině obou zkoumaných tříd prokazatelně viditelná, selekce působí pozitivně na meziosobní vztahy školní třídy, kde se nevykytují žádní opomíjení jedinci, na rozdíl od neselektivní školní třídy, kde se žáci znají déle, ale je patrný chudší sociokulturní vliv rodinného prostředí, odrážející se na vzájemné spolupráci a komunikaci.

4.3 Šetřený vzorek

Šetřený vzorek tvoří dvě osmé třídy druhého stupně, záměrně zvolené podle typu a umístění školy. Jedná se o neselektivní základní školu na maloměstě a selektivní víceleté gymnázium také na maloměstě, s žáky dojíždějícími z okolních vesnic. V osmé třídě základní školy mělo dojít od nového školního roku ke změně třídního učitele, k šetření jsme tudíž volili tuto třídu, aby se pomocí sociometrie mohl nový třídní učitel rychle obeznámit s neformálními vztahy ve školní třídě. Osmá třída byla v každé škole pouze jedna, proto jsme dále žádná další kritéria neměli, osmý ročník – tercii – jsme volili i kvůli délce docházky, po kterou se žáci z víceletého gymnázia znají (provádět výzkum např. v 6. třídě – tj. prima na víceletém gymnázium by nás nevedl k reliabilním výsledkům, protože se žáci mezi sebou ještě neznají).

- Víceleté gymnázium

Šetřený vzorek tvoří třída tercie víceletého gymnázia. Nachází se v obci s 5191 obyvateli a je spádovou pro vedlejší obce. V budově gymnázia se nachází gymnázium čtyřleté, osmileté a obchodní akademie, dohromady má 16 tříd, 440 žáků, z toho osmileté gymnázium má 7 tříd (prima-septima), se 175 žáky.

- Základní škola

Šetřený vzorek tvoří třída druhého stupně základní školy, konkrétně osmá. Nachází se v obci s 1 600 obyvateli a je spádovou i pro obec vedlejší. V dané škole je deset tříd, 101 žáků navštěvuje první stupeň a 123 žáků stupeň druhý.

Věková hranice 14 až 15 let, období dospívání – pubescence až adolescence.

Věk pubescence 11 - 15 let je snad nejdramatičtější a biodromálně nejzajímavější období lidského života. Mění se vztah k vrstevníkům a k autoritám, mluvíme dokonce o pubescentním negativismu.

	Gymnázium	ZŠ
Dívky	10	10
Chlapci	18	15
Průměrný věk	14,09	14,14
Celkem	28	25

Tab. 3 Složení šetřeného vzorku podle pohlaví a věku

4.4 Metody šetření/výzkumné metody

4.4.1 Milieusociogram

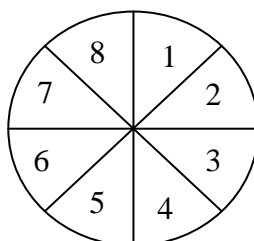
Metoda milieusociogramu podle Otto Engelmayera (1964) byla autorem vyvinuta v polovině dvacátého století. Autor a většina odborníků, kteří s metodou pracovali a pracují, metodu přiřazují k sociografickým metodám sociometrického okruhu.

(Musil, Směšná, 2006, s. 33)

Milieu znamená prostředí, okolí, vnější podmínky, v našem zkoumání důkladnější poznání sociální situace žáka v primárním sociálním prostředí – v rodině. Na základě poznání nega-

tivního vlivu milieusociologických faktorů na sociální chování žáků sestavil Engelmayer Heslový seznam sociálních nápadností, které uspořádal do osmi sektorů kruhového grafu – každý oktant označoval jednu nebo více sociálních nápadností.

(Musil, 2008, Musil, Směšná, 2006)

Obr. 1 Oktant terče s uvedenými záznamy podle výsledku administrace Heslového katalogu sociálních nápadností (Musil, 2003)

Heslový katalog sociálních nápadností (deskriptor činitelů potenciálně ohrožujících žáka)

1. Narušená rodina
 - a. vinou otce-matky, neúplná rodina v důsledku rozvodu, úmrtí otce/matky;
 - b. neharmonické, nespořádané manželství, společná domácnost s druhem;
 - c. nevlastní otec-matka;
 - d. výchova prarodiči;
 - e. dítě v domově, opatrovnické péči (vráceno opět do rodiny);
 - f. nemanželské dítě;
 - g. otec žije mimo rodinu (vzdálené pracoviště s týdenní i delší odlukou od domova, vězení, práce v zahraničí);
 - h. dítě v adopci (osvojené dítě), dítě v pěstounské péči.
2. Abnormální struktura rodiny
 - a. jedináček;
 - b. početná rodina (od 5 dětí) ;
 - c. nepřiměřené postavení dítěte mezi sourozenci (benjamín);
 - d. opožděnc (velký věkový rozdíl);
 - e. preferované – zamítané dítě (otcem-matkou).
3. Zaměstnání otce
 - a. bez zaměstnání, střídavé a nestálé zaměstnání (fluktuant);
 - b. zaměstnání neodpovídající jeho kvalifikaci;
 - c. povolání s nízkým sociálním statusem.
4. Matka zaměstnána
 - a. celodenně (dopolední směna 6-14 hod.);
 - b. polodenně (kolem 4 hod. denně);
 - c. odpolední a noční směny;
 - d. matka je ve stavu nezaměstnaných, ztratila zaměstnání.
5. Zaměstnanost dítěte: zpravidla každý den více než 2 hodiny (zvl. u soukromých zemědělců nebo živnostníků, práce v domácnosti, těžší práce na poli) – nákupy, vaření, úklid, prádlo, péče o mladší děti.

6. Abnormální hospodářské a bytové podmínky rodiny. Výchozím měřítkem je existenční minimum: vybavení bytového jádra, samostatná postel pro každé dítě, nemá svůj pracovní kout (pracovní místo), přidělené sociální bydlení, bydlení v holobytu aj. provizorium.
7. Abnormální výchovná situace
 - a. abnormální emocionální, hyperprotektivní výchova, přílišná péče, neurotizující, rozmazlující výchovný přístup, nadměrné hýčkání;
 - b. nepřiměřená, tvrdá, zavrhuující, rejektivní, autoritativní, nedětská výchova;
 - c. bezcílná, nejednotná, zmatená výchova;
 - d. nedostatečně výchovně stimulující prostředí (nezájem rodičů o dítě, lhostejné okolí, dítě často ponecháno samo sobě);
 - e. negativní či nepřátelský postoj rodičů ke škole, neschopnost rodičů vychovávat;
 - f. výrazně neurotizující rodinné prostředí;
 - g. rodina přesídlence.
8. Rodinná péče o dítě
 - a. nedostatky v péči o zevnějšek – čistota těla a oděvu;
 - b. nemá vhodný oděv odpovídající ročnímu období a počasí;
 - c. nemá nejnnutnější potřeby do školy, nezajištěna snídaně, přesnídávka, nemá školní pomůcky;
 - d. otec nebo matka nesledují přípravu (úkoly) dítěte do školy, schází pravidelná kontrola a výrazný zájem o prospěch dítěte ve škole;
 - e. kontakty otce-matky se školou jsou nedostatečné, nepravidelné, není účast rodičů na školních akcích, třídních schůzkách, rodiče se pravidelně nezajímají o prospěch a chování dítěte ve škole, zejména u dětí s výchovně vzdělávacími problémy.

(Musil, Musilová, 2008, s. 30-32, Musil, 2003, s. 152-153)

4.4.2 L-J sociometrická metoda – užitá konstrukce

Konstrukce sociometrické metody:

1. Sféra výběru - v instrukci před administrací L-J SM techniky byli žáci vyzváni k provádění výběrů výhradně v rámci vlastní třídy.
2. Počet výběrů - byla zadána restrikce počtu sociometrických výběrů na minimum-maximum limit tří výběrů.
3. Druh výběrů - při administraci všech tří výběrových kritérií byli respondenti vyzváni k provedení výhradně pozitivních výběrů.
4. Intenzita výběrů - byl vysloven požadavek seřazení výběrů podle

- intenzity.
5. Počet výběrových kritérií - použili jsme tři výběrová kritéria.
6. Určení výběrového kritéria -
1. VK, sociodiagnostické výběrové kritérium *potenciální* – výběr tří spolužáků, se kterými by chtěli sedět v lavici;
 2. VK, sociodiagnostické výběrové kritérium *reálné* – výběr tří spolužáků ke skupinové spolupráci;
 3. VK, sociodiagnostické výběrové kritérium *reálné a esenciální* – výběr tří spolužáků, se kterými se nejlépe a nejrychleji domluví.
7. Motivační faktor - nepožadovali jsme sdělení motivace výběrů.
8. Samoodhad - neprováděli jsme relacionální analýzu (zda výběr bude či nebude opětován).
9. Sociotechnický cíl - šetření mělo za cíl deskripci a komparaci vztahů v selektivní a neselektivní třídě a seznámení nového třídního učitele se vztahy ve zkoumané neselektivní třídě.

Klasifikační teorém použité sociometrické metody:

1.1 – 2.2 – 3.1 – 4.1 – 5.2 – 6.2 – 7.2 – 8.2 – 9.2.

(Musil, Musilová, 2008, Musil, Směšná, 2006, Musil, 2003, Petrusek, 1969)

4.4.3 Záznam výsledků administrace L-J SM techniky

K analýze a interpretaci sociometrických dat využijeme charakteristiky:

- *integraci skupiny;*
- *výskyt podskupin;*

- *základní formy komunikačního chování: troj-, pětiúhelník, čtverec, dyadické vztahy a další formy;*
- *výskyt řetězců, výskyt vzájemných i jednostranných výběrů;*
- *počet SSP, SPP, SPR, SIP.*

(Moreno In Musil, Směšná, 2006, s. 19)

Termín **SSP** vyjadřuje *signifikantně rozštěpeného žáka* - jak signifikantně preferovaného, tak signifikantně odmítaného.

Termín **SPP** označuje *signifikantně preferovaného žáka*, nahrazuje dosud používaný pojem *hvězda (star)* - umístěn v nejvíce preferované zóně 5.

Termín **SRP** vyjadřuje *signifikantně odmítaného žáka*, jehož vážený skóre je menší než 12 a umísťuje se tak v zóně 5 negativního výběru.

Termínem **SIP** značíme *signifikantně ignorovaného žáka*, nahrazuje pojem izolovaný a neobdržel žádný pozitivní ani negativní výběr.

(Long, Jonesová In Musil, Směšná, 2006)

V zájmu dokonalé analýzy se doporučuje vyhodnotit sociometrický terč ze tří hledisek:

- a) na základě predikace učitele;
- b) podle charakteristik vnitroskupinových vztahů;
- c) z hlediska pozic žáků.

(Musil, Směšná, 2006, s. 20)

Za nejvíce reliabilní formu administrace považují autoři rozdání předtištěného formuláře, u žáků vyšších tříd stačí zadání přečíst při dodržení odpovídajících didaktických pravidel. Úlohou sociometrika je zdůraznění důvěrné podstaty jakékoli informace, která bude uvedena.

Jak uvádí autoři, administrace sociometrického testu zvyšuje u žáků vědomí sociální struktury třídy. Je třeba si také uvědomit faktor času, kdy dochází ke změnám, a proto se nabízí opakované administrování testu. I když je L-J sociometrická technika přínosná, nelze ji považovat za zcela exaktní, vzhledem k okolnostem, které mohou objektivitu výsledků citelně ovlivnit. Je třeba mít na zřeteli možné misinterpretace, jako např.:

- výsledky šetření můžeme považovat za spolehlivé pouze v době administrace testu a to jen za předpokladu správného pochopení a vhodné motivace žáků, způsobu dotazování;
- závěr můžeme formulovat pouze předběžně, měli bychom brát výsledky jako relativní, mohou být ovlivněny rasovými rozdíly, pohlavím, ...;
- administrace sociometrického testu u žáků zvyšuje vědomí sociální struktury třídy, mohou proto na neadekvátní učitelův zásah reagovat až hostilitou a negativismem;
- administraci sociometrického testu je žádoucí provést opakovaně, po delší době, vzhledem ke změnám, které sociální struktura třídy prodělává.

(Musil, Směšná, 2006)

4.4.3.1 Sociometrická matice

Údaje získané pomocí sociometrického dotazníku zapisujeme do sociometrické matice, která je zpravidla uvedena v pořadí dle abecedy a rozděluje zvláště děvčata a chlapce. Toto uspořádání nám umožní stanovení vnitroskupinových vztahů (intenzita a kvalita vztahů mezi pohlavími, existence smíšených podskupin). Po vyplnění tabulky provedeme součet všech voleb, dále součty voleb transformujeme podle váhy (viz metoda váženého skóru uvedená v kap. 4.4.3.3) a uvedeme průměrné pořadí členů skupiny.

4.4.3.2 Hierarchické sociogramy

Hierarchické sociogramy konstruujeme v soustavě dvou os, na svislé ose zobrazujeme počet získaných voleb, na vodorovné ose zakreslujeme jednotlivé členy skupiny. K dosažení větší přehlednosti se doporučuje umisťovat na vodorovné ose jedince, kteří jsou si navzájem blízcí, aby se jednotlivé volby příliš nekřížily.

(Chráška, 2007)

4.4.3.3 Terčové sociogramy

Výsledky L-J sociometrického testu lze přehledně graficky vyjádřit pomocí terčového sociogramu. Osoby jsou tak umístěny v zóně dle přisouzených bodů na základě jejich váženého skóru (žáku, který obdržel první výběr, připisujeme 3 body, žáku s druhým výběrem připisujeme 2 body, žák se třetím výběrem dostává 1 bod a žáku, který neobdržel výběr žádný, připisujeme 0 bodů). L-J sociogram je založen na pevném referenčním rámci a také využí-

vá běžné indexy koheze, koherence, integrace a indexy charakterizující individuální status jednotlivce.

Podle upravené techniky L-J sociogramu je užito pěti soustředných kružnic či zón – každá odpovídá různé úrovni náhodného rozložení, šetřený vzorek se umísťuje do těchto pěti zón dle váženého skóru.

(Musil, Směšná, 2006)

Zóny	Vážený skór	Incidence
1	0 bodů	signifikantně ignorovaná osoba (na .01 hl.)
2	1 – 5 bodů	pod očekávaným skórem
3	6 bodů	základní očekávaný skór
4	7 – 12 bodů	nad očekávaným skórem
5	13 + bodů	signifikantně preferovaná osoba (na .01 hl.)

Tab. 4 Rozdělení zón terčového sociogramu L-J sociometrické techniky (dle Musil, 2003, s. 139)

4.4.3.4 Sociometrické indexy

- Sociometrická koheze K (vzájemnost) skupiny vyjadřuje stupeň sounáležitosti, spjitosti členů skupiny. Závisí na počtu vzájemných preferencí.

Index KOHEZE:

$$K = \frac{\sum V}{N \cdot d} \quad \text{kde } V \text{ jsou vzájemné volby, } d = 3 \text{ (počet sociometrických výběrů)}$$

- Sociometrická koherence KH označuje stupeň kompaktnosti (soudržnosti) skupiny. Závisí na poměru vzájemných a jednostranných výběrů.

Index KOHERENCE:

$$KH = \frac{\sum V \cdot q}{\sum J \cdot p} \quad \text{kde } p = \frac{d}{N-1}, \quad q = 1 - p$$

- Index integrace I vyjadřuje stupeň sjednocení skupiny. Závisí na počtu sociometricky izolovaných osob ve skupině.

Index INTEGRACE:

$$I = \frac{1}{\sum \text{izolovaných osob}}$$

(Musil, Směšná, 2006, s. 37)

4.4.4 Spearmanův koeficient pořadové korelace

Při výpočtu Spearmanova koeficientu pořadové korelace se jedná o korelaci pořadí sociometrických statusů s pořadím podle ratingu posuzovatele (pedagoga).

Hodnocení (rating) stupně oblíbenosti žáků třídními pedagogy provedeme pomocí ratingové škály, pedagog bude vyzván, aby uvedl extrémní hodnocení podle pětibodové stupnice (velmi oblíbený, oblíbený, průměrně oblíbený, neoblíbený, zcela neoblíbený), následně zapisoval jména do středových poloh stupnice a nakonec doplnil odstupňování zbytkem žáků. Označení posloupnosti od nejoblíbenějšího k nejméně oblíbenému dává pořadí oblíbenosti.

(Musil, Směšná, 2006)

Nulová hypotéza (H⁰):

Neexistuje žádný statisticky významný rozdíl mezi pořadím sociometrických statusů a pořadím podle ratingu posuzovatele (pedagoga).

Alternativní hypotéza (H¹):

Mezi pořadím sociometrických statusů a pořadím podle ratingu posuzovatele (pedagoga) existuje statisticky významný rozdíl.

Výpočet vzorce Spearmanova koeficientu:

$$r_s = 1 - \frac{6 \cdot \sum d^2}{n \cdot (n^2 - 1)}$$

Koeficient může nabývat hodnot od 0 do ± 1. Hodnota 0 vypovídá o tom, že mezi srovnávanými jevy není žádný vztah. Čím více se vypočítaná hodnota koeficientu korelace blíží hodnotě 1 (nebo - 1), tím těsnější je vztah mezi jevy, které srovnáváme.

(Chráška, 2007, s. 104)

Rozlišujeme tři úrovně predikace pedagoga:

- a) učitel je dobře seznámen s existencí vnitroskupinových konfigurací, „vidí“ do mezosobních vztahů a jeho posouzení těchto vztahů koreluje se sociometrickými zjištěními relativně vysoce ($+ .75$ a víc);
- b) průměrné porozumění vnitroskupinové situace je vyjádřeno hodnotou korelačního koeficientu mezi $+ .50$ až $+ .74$;
- c) relativně nízká korelace (ρ pod $+ .50$) může indikovat, že učitel není dostatečně obeznámen se situací své třídy, a že při posuzování sociálních preferencí u žáků vychází více z vlastního hodnotícího schématu než z empaticko-empirického přijetí hodnotícího schématu žáků. Long a spolupracovníci v této souvislosti upozorňují na akademickou orientaci některých učitelů, kteří pak přeceňují sociální preferenci svých „nejlepších“ žáků, a naopak podceňují sociální preferenci „nejhorších“ žáků.

(Musil, Směšná, 2006, s.20)

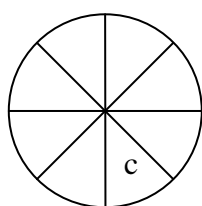
5 VÝSLEDKY

5.1 Rodinné milieu

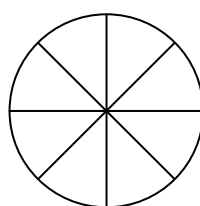
5.1.1 Sociografické karty

Gymnázium:

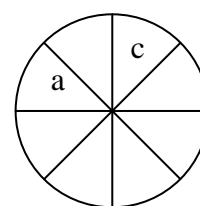
Signifikantně ignorované osoby

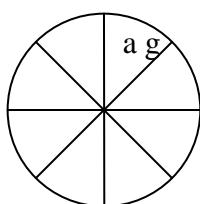
D3

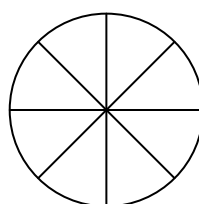
H13

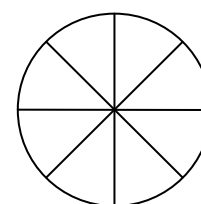
H18

H21

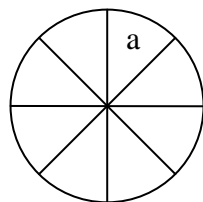

H25

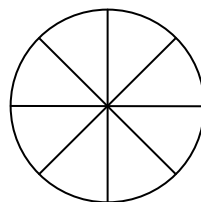

H26

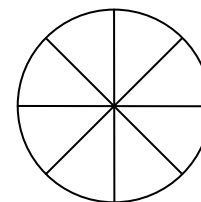
Signifikantně preferované osoby

D7

H11

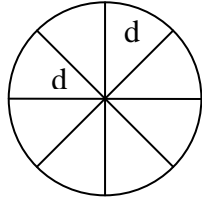
H19

Pozn.: Terčové grafy sociálních nápadností signifikantně ignorovaných a signifikantně preferovaných žáků gymnázia (D-dívky, H-hoši) s milieusociografickými charakteristikami. Zjištěné sociální nápadnosti jsou označeny v souladu s Heslovým katalogem.

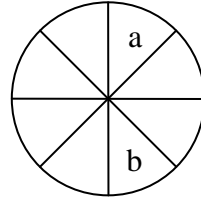
Obr. 2 Sociografická karta signifikantně ignorovaných a signifikantně preferovaných osob
– gymnázium

Základní škola:

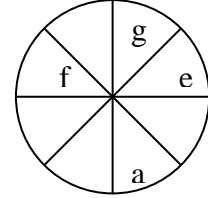
Signifikantně ignorované osoby

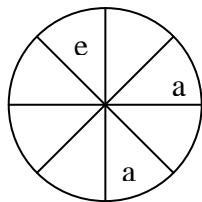
D2

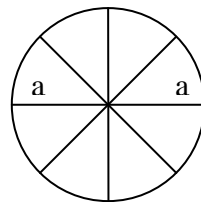
H15

H16

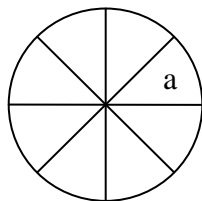

H17

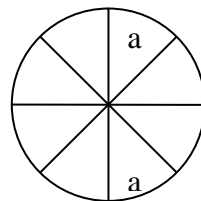

H19

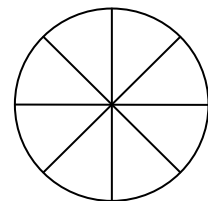
Signifikantně preferované osoby

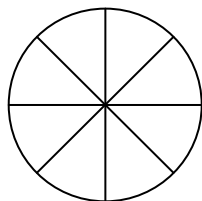
D3

D4

D5

H23

Pozn.: Terčové grafy sociálních nápadností signifikantně ignorovaných a signifikantně preferovaných žáků gymnázia (D-dívky, H-hoši) s milieusociografickými charakteristikami. Zjištěné sociální nápadnosti jsou označeny v souladu s Heslovým katalogem.

Obr. 3 Sociografická karta signifikantně ignorovaných a signifikantně preferovaných osob – základní škola

5.1.2 Nápadnosti sociálního prostředí žáků

Při zkoumání rodinného milieu selektivní třídy **gymnázia** jsme našli symptomy v oblasti:

- narušená rodina – neúplná, doplněná, formální soužití s distancí;
- matčina nepřítomnost z důvodu směnnosti;
- abnormální výchovná situace – nadměrná, hyperprotektivní výchova.

Při zkoumání rodinného milieu neselektivní třídy **základní školy** jsme našli symptomy v oblasti:

- narušená rodina – neúplná rodina, náhradní výchova prarodiči, formální soužití s distancí;
- abnormální struktura rodiny – jedináček, dítě zamítané otcem;
- matčina celodenní a polodenní nepřítomnost;
- abnormální výchovná situace – nezájem rodičů, neurotizující rodinné prostředí;
- symptom zanedbanosti – kontakty rodičů se školou nedostatečné.

Z výčtu symptomů je jasný vliv rodinného prostředí na výběr školy, rodinné milieu žáků neselektivní základní školy vykazuje vyšší výskyt symptomů sociální zátěže, u selektivní třídy gymnázia se příznivá sociální situace rodiny výrazně odráží v selektivě našeho vzdělávání a napomáhá tak sociální nerovnosti ve vzdělání, ovlivněnou sociálním původem.

5.1.3 Charakteristika žáka H16 na základě sociální diagnostiky

Ze zkoumaných symptomů jsme zjistili vyšší sociální zátěž u chlapce ze základní školy H16 (funkční porucha rodinného milieu – *Syndrom 2 – Poruchy přirozeného výchovného prostředí*), u kterého je podle třídního učitele diagnostikována léčená anorexie.

Při administraci dotazníku jsme byli upozorněni, že volil jen sebe sama, po domluvě napsal jména tří spolužáků, s jedním z nich sedí v lavici. Můžeme tedy konstatovat, že patří ve škole k *izolátům*. Z obou šetření obdržel pouze jednu volbu z šesti možných (3. VK – komunikace) od spolužáka, se kterým sedí v lavici

Rodinná anamnéza – má o 5 let starší sestru, rodiče žijí spolu, matka celodenně zaměstnána ve výrobní továrně, otec pracuje v týdnu mimo domov, doma pobývá jen o víkendech a svátcích.

Školní anamnéza – od 1. stupně základní školy se projevuje jako méně nadaný, navržen na zvláštní školu, což bylo rodiči zamítnuto (základní škola je v místě bydliště, do speciální školy by musel dojíždět). Chlapec se důrazně vyhýbá kolektivu, s učiteli spolupracuje neochotně, bagatelizuje zadané úlohy, které nakonec ledabyle splní.

Současná situace – chlapec kolektivem odmítán, zaujímá neutrální až negativní postoj, podle třídního učitele si nejspíš na svou roli izoláta ve třídě zvykl, často uprostřed vyučování svačí, obtěžuje tím učitele i spolužáky, předstírá nezájem o učivo, protože nestačí tempu nebo nerozumí zadaným úlohám.

Podle Heslového katalogu sociálních nápadností jsme zjistili, že chlapec je zamítán otcem, který žije přes týden mimo rodinu, matka, která pracuje celodenně, je výrazně neurotizující osobou, která vyžaduje veškerou pozornost, špatně funguje komunikace se školou, chlapec má neustálé absence, po telefonickém kontaktu s matkou třídní učitel zjistil, že omluvenky matka píše až dodatečně, po příchodu ze zaměstnání, kdy zjistí, že opět nebyl ve škole. Chlapec měl problémy s přijímáním potravy, jeho zdravotní stav se upravil díky profesionálnímu trenérovi posilování, který mu prostřednictvím internetového chatu radil, aby pro efektivní posilování vybíral výživnou stravu. Protože je posilování jeho oblíbeným koníčkem, stalo se zároveň i motivací ke změně přístupu ke stravě, jeho zdravotní stav se upravil. Chlapec s matkou navštěvuje psychologickou poradnu, která se snaží navázat kontakt i s otcem, a tak jej více zapojit do výchovného procesu a jejich rodinného soužití.

5.2 Sociometrické matice

Administrace sociometrických matic podle L-J sociometrické techniky přikládáme v přílohách č. 3 – 14. Matice dělíme podle výběrových kritérií a data šetření, které probíhalo opakovaně v červnu a září/říjnu (prostřednictvím třídního učitele jsme rozdali předtištěný formulář se zdůrazněním důvěrnosti poskytnutých informací a seznámením s účelem získaných sociometrických údajů).

5.3 Sociogramy

5.3.1 Hierarchické sociogramy

Dle zadaných pozitivních kritérií:

1. výběrové kritérium potenciální – PREFERENCE;
2. výběrové kritérium reálné – KOOOPERACE;
3. výběrové kritérium reálné a esenciální – KOMUNIKACE.

jsme sestavili hierarchické sociogramy, závislé na počtu získaných voleb se zadaným počtem sociometrických výběrů na minimum-maximum limit tří výběrů. Administrace probíhala ve dvou šetřeních opakovaně v červnu a září/říjnu, viz přílohy č. 15 – 26. Negativní kritéria jsme nezjišťovali.

U hierarchických sociogramů můžeme přehledně zmapovat výskyt podskupin, jejichž výčet skýtá tabulka č. 5 pro gymnázium a tabulka č. 6 pro základní školu.

Gymnázium		Tetrády - čtyřčlenné skupiny		Triády - trojčlenné skupiny		Dyády – dvojčlenné skupiny (N)		Dyády dívka+chlapec
		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky+Chlapci
1. VK	1. šetření	D1-D5-D6-D8	-	-	H16-H17-H20 H19-H22-H23	4	9	-
	2. šetření	D1-D5-D6-D8	-	D2-D4-D7 D3-D9-D10	H11-H19-H23	0	10	D10-H14
2. VK	1. šetření	D1-D5-D6-D8	-	-	H16-H17-H20	2	6	-
	2. šetření	-	-	D1-D6-D8	-	4	6	D5-H11
3. VK	1. šetření	D1-D5-D6-D8	-	-	-	3	11	-
	2. šetření	D1-D5-D6-D8	-	-	H12-H24-H28	5	9	-

Tab. 5 Analýza podskupin školní třídy gymnázia

Selektivní třídu gymnázia (28 žáků) tvořilo během 1. šetření jedna tetráda dívek, dvě triády chlapců a průměrně 12 dyád (z toho 3 dyády dívek, 9 dyád chlapců). V průběhu 2. šetření se vytvořila opět jedna tetráda dívek, pět triád (z toho 3 triády dívek, 2 triády chlapců) a v průměru 11 dyád (3 dyády dívek, 8 dyád chlapců). Celkem se při obou šetření ve třídě

gymnázia vytvořila 1 tetráda (stálá skupina dívek, trvající prakticky po celou dobu šetření při zadaných kritériích), 7 triád a 23 dyád (6 diád dívek, 17 dyád chlapců).

Základní škola		Tetrády - čtyřčlenné skupiny		Triády - trojčlenné skupiny		Dyády - dvojčlenné skupiny (N)		Dyády dívka+chlapec
		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky+Chlapci
1. VK	1. šetření	-	H12-H15-H18-H23	D4-D5-D8 D6-D7-D10	-	4	7	-
	2. šetření	-	H11-H12-H23-H25	D7-D8-D10	H13-H19-H20 H21-H22-H24	7	4	D10-H14 D6-H18
2. VK	1. šetření	-	-	D6-D7-D10	-	5	5	D10-H14
	2. šetření	-	H11-H12-H23-H25	D1-D3-D9 D7-D8-D10	-	5	5	D10-H14
3. VK	1. šetření	-	-	D6-D7-D10	-	5	6	-
	2. šetření	D3-D5-D8-D9	-	-	H11-H23-H25 H21-H22-H24	4	2	D10-H14

Tab. 6 Analýza podskupin školní třídy **základní školy**

V neselektivní třídě základní školy (25 žáků) se během 1. šetření vytvořila 1 tetráda dívek, dvě triády dívek a průměrně 11 dyád (z toho 5 dyád dívek, 6 dyád chlapců). Při 2. šetření se vytvořily dvě tetrády (jedna dívek, druhá chlapců), 5 triád (z toho 2 triády dívek, 3 triády chlapců) a průměrně 9 dyád (5 dyád dívek, 4 dyády chlapců). Ve třídě základní školy se v průběhu obou šetření vytvořily celkem 3 tetrády, 7 triád a 20 dyád (10 dyád dívek, 10 dyád chlapců). Vyskytla se jedna trvalá dyáda u opačného pohlaví.

5.3.2 Terčové sociogramy

Dle zadaných pozitivních kritérií:

1. výběrové kritérium potenciální – PREFERENCE;

2. výběrové kritérium reálné – KOOOPERACE;
3. výběrové kritérium reálné a esenciální – KOMUNIKACE.

jsme sestavili terčové sociogramy podle upravené techniky L-J, závislé na váženém skóru žáka, vypočítaného z intenzity zadaných sociometrických výběrů omezených na minimum-maximum limit tří výběrů, umístěných do pěti soustředných kružnic odpovídajících různé úrovni náhodného rozložení. Administrace probíhala ve dvou šetřeních opakovaně v červnu a září/říjnu, viz přílohy č. 27 – 38. Negativní kritéria jsme nezjišťovali.

Dále předkládáme vlastní umístění žáků v terčovém sociogramu, kde zóna číslo 3 je označena jako „očekávaná úroveň“ (expected base).

Zóny	Vážený skór	SM K1		SM K2		SM K3	
		1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření
1	0	H18	H18	H13, H18, H21, H26	H13, H18, H21, H25, H26	D3, H26	D10, H21, H18
2	1 – 5	D1, D4, D7, D2, D3, D10, H14, H22, H27, H15, H28, H12, H26, H21, H20, H17	D1, D4, D2, H14, H27, H15, H28, H12, H25, H21, H13, H20, H16, H17	D1, D2, D3, D9, D10, H14, H15, H23, H22, H12, H27, H28, H20, H24, H25, H17	D10, D3, D9, D2, D6, D1, H17, H24, H16, H20, H28, H27, H12, H22, H23, H14	D10, D2, D9, H15, H14, H22, H18, H12, H20, H17, H25, H23, H21	D4, D3, D9, H15, H14, H17, H13, H25, H26, H11
3	6	D9, H11, H25	D5, D7, D3, H24, H26	D6	D4	D4, D1, H27, H16, H11, H13	D2, D1, D6, H28, H20, H22, H24
4	7–12	D6, D5, D8, H23, H24, H13, H16	D6, D8, D9, D10, H23, H22, H11	D4, D5, D8, H16	D5, D8	D5, D6, D8, H28, H24	D5, D8, D7, H27, H12, H23
5	13 +	H19	H19	D7, H19, H11	D7, H19, H11, H15	D7, H19	H19

Tab. 7 Rozdělení žáků **gymnázia** v terčovém sociogramu L-J sociometrické techniky

Z tab. 7 můžeme pozorovat v zóně 1 žáka H18, který se kromě jednoho kritéria pohybuje stále v zóně signifikantně ignorovaných osob. Zcela zásadní se u třídy gymnázia ukázala zóna 2, ve které se nachází největší počet žáků (pod očekávaným skórem), v zóně 4 (nad

očekávaným skórem) převažují dívky, zóna 6 poukazuje na žáka H19, který obdržel při všech zadaných kritériích 13 a více bodů váženého skóru, vyskytuje se tedy ve všech volbách ve středu (signifikantně preferovaná osoba). Do této zóny se také ve 2. kritériu při druhém šetření dostal neočekávaně žák H15, kterého v ostatních kritériích najdeme v zóně 2 pod očekávaným skórem.

Zóny	Vážený skór	SM K1		SM K2		SM K3	
		1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření
1	0	D2, H16, H17	H16, H17	D2, H16, H17	H16, H17	D2, H19	H15, H16
2	1 – 5	D3, D1, H19, H25, H24, H22, H14	D9, D1, D8, D2, H14, H19, H24, H11, H18, H25, H15	D8, D1, H22, H24, H21, H14, H18, H12, H11, H19, H13	D8, D2, D4, H22, H24, H19, H15, H18, H14, H13	D1, H22, H24, H14, H15, H16, H12, H18	D1, D2, H24, H20, H19, H14, H13, H18, H17
3	6	D9, H15, H18, H12	D5, H22	H20	D6, D1	D9, D8, H21, H20, H11, H17	D9, H11
4	7–12	D10, D5, D8, D7, D6, H20, H21, H23, H11, H13	D10, D3, D4, D7, D6, H20, H21, H23, H12, H13	D3, D6, D10, D7, D9, H25, H15	D3, D5, D10, D7, D9, H25, H12, H21, H11, H20	D6, D3, D5, D4, D7, D10, H13, H25	D6, D8, D5, D4, D7, D10, H21, H22, H25, H23, H12
5	13 +	D4	-	D4, D5, H23	H23	H23	D3

Tab. 8 Rozdělení žáků **základní školy** v terčovém sociogramu L-J sociometrické techniky

Z tab. 8 vyplývá, že postavení žákyně D2 se od prvního šetření zlepšilo, ze zóny 1 signifikantně ignorovaných osob se dostala do zóny 2 pod očekávaný skór. Dále žák H16, u něhož zjištěny poruchy přirozeného výchovného prostředí, neobdržel kromě jednoho kritéria žádnou volbu, sám se považuje za izoláta skupiny (viz s. 47). Zóny 2 a 4 jsou vzácně vyvážené, průměrný počet žáků 9, v zóně nad očekávaným skórem opět převažují dívky. Do zóny 5 se dostal ve dvou ze třech zadaných kritériích žák H23, žákyně D4 ztratila během 2. šetření svou pozici signifikantně preferované osoby.

Třída	GYMNÁZIUM						ZÁKLADNÍ ŠKOLA					
	SM K1		SM K2		SM K3		SM K1		SM K2		SM K3	
	1. šetře- ní	2. šetře- ní	1. šetře- ní	2. šetře- ní	1. šetře- ní	2. šetře- ní	1. šetře- ní	2. šetře- ní	1. šetře- ní	2. šetře- ní	1. šetře- ní	2. šetře- ní
Oboustranné	24	27	16	14	20	23	21	26	15	22	14	17
Jednostranné	30	24	46	54	36	34	33	23	45	31	47	39
Chlapci-dívky	1	3	10	11	7	4	7	5	13	4	10	10
Dívky-chlapci	1	2	4	4	1	1	1	5	2	2	3	3
Opomíjení žáci	1	1	4	5	1	3	3	2	2	2	1	2

Tab. 9 Výskyt sociometrických výběrů na gymnáziu a základní škole

Gymnázium: Průměrný počet oboustranných (vzájemných, recipročních) voleb je 20,7, průměrný počet jednostranných (neopětovaných, nerekipročních) voleb je 37,3, chlapci volí dívky častěji než dívky chlapce, největší rozdíl mezi těmito volbami najdeme ve 2. kritériu – kooperace, průměr opomíjených žáků (nacházející se v zóně 1 L-J terčového sociogramu) je 2,5.

Základní škola: Průměrný počet oboustranných (vzájemných, recipročních) voleb je 19,2, průměrný počet jednostranných (neopětovaných, nerekipročních) voleb je 36,3, chlapci volí dívky opět častěji než dívky chlapce, na základní škole dokonce častěji než na gymnáziu, největší rozdíl mezi těmito volbami sledujeme ve 3. zadaném kritériu - komunikace, průměr opomíjených žáků (nacházející se v zóně 1 L-J terčového sociogramu) je 2.

5.4 Sociometrické indexy

Sociometrické indexy, zapsané také v přílohách č. 27 – 38 *L-J terčový sociogram*, zde uvádíme samostatně pro přehlednost a usnadnění orientace v komparaci vztahů žáků školní třídy gymnázia a základní školy.

Třída	Výběrové kritérium	Koheze		Koherence		Integrace	
		1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření
Gymnázium	1.	0,571	0,643	6,473	9,102	0	0
	2.	0,381	0,33	2,814	2,098	0	0
	3.	0,857	0,548	4,495	5,473	1	0
Základní škola	1.	0,56	0,693	4,455	7,913	0	0
	2.	0,4	0,587	2,33	4,968	0	0
	3.	0,373	0,453	2,085	3,051	0	0

Tab. 10 Sociometrické indexy koheze, koherence a integrace

Z přehledu sociometrických indexů tab. 10 můžeme konstatovat, že se většina indexů z 1. šetření během 2. šetření zvýšila. Domníváme se, že jsou ovlivněny časem, kdy došlo k administraci dotazníku. 1. šetření probíhalo na konci školního roku, zatímco 2. šetření začátkem nového školního roku, z čehož vyplývá, že žáci jsou ochotni spolu po delší odluce více kooperovat, komunikovat, koheze i koherence skupiny se tak zvyšuje. 1. šetření ve 3. kritériu poukazuje na izoláta skupiny, kterého ovšem za izoláta nemůžeme považovat, protože v době administrace dotazníku byla žákyně D3 dlouhodobě nepřítomna, při druhém šetření izolát nepotvrzen. Nejvyšších hodnot koheze a koherence dosahují obě třídy při zadaném kritériu preference (u třídy gymnázia až 9,102), neboť toto kritérium je pro žáky nejnáze představitelné, nejnižších hodnot dosahuje třída gymnázia ve 2. kritériu spolupráce a základní škola ve 3. kritériu komunikace.

5.5 Srovnání výsledků pomocí Spearmanova koeficientu pořadové korelace

Hodnocení stupně oblíbenosti (rating) pedagoga gymnázia a základní školy přikládáme v příloze č. 2.

5.5.1 Rating pedagoga a korelační matice gymnázia

Žák číslo	Pořadí SM K1		Pořadí SM K2		Pořadí SM K3		Pořadí pedagoga
	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	
1	14	17	14	12	10,5	12	9
2	24,5	17	23	18,5	15,5	12	23
3	14	11	10,5	14,5	27,5	20,5	16
4	24,5	21	6,5	7	10,5	17	8
5	3,5	11	5	6	5	7,5	7
6	8	6,5	8	9,5	6,5	12	15
7	14	11	2	2	1	4	24
8	6	3	4	5	4	2	3
9	10	6,5	23	18,5	20,5	20,5	25
10	24,5	6,5	20	9,5	24,5	23	26
11	10	4	3	3	10,5	20,5	6
12	15,5	23,5	14	9,5	20,5	7,5	21
13	6	17	26,5	26	10,5	20,5	5
14	19,5	17	14	18,5	20,5	17	18
15	24,5	23,5	10,5	4	20,5	24,5	11
16	6	17	6,5	14,5	10,5	5	17
17	19,5	17	17	22	26	17	27
18	28	28	26,5	26	24,5	27,5	22
19	1	1	1	1	2	1	4
20	14	26,5	10,5	18,5	15,5	12	19
21	27	26,5	26,5	26	20,5	27,5	28
22	19,5	6,5	20	22	20,5	12	12
23	3,5	2	17	9,5	15,5	3	2
24	2	11	10,5	22	3	12	1
25	10	23,5	20	26	15,5	26	13
26	19,5	11	26,5	26	27,5	24,5	10
27	19,5	23,5	17	14,5	10,5	6	20
28	14	17	23	14,5	6,5	12	14

Tab. 11 Pořadí žáků gymnázia podle sociometrických kritérií a pedagoga

Žák číslo	d ² SM K1-K2	d ² SM K1- K3	d ² SM K2-K3	d ² SM K1- pedagog	d ² SM K2- pedagog	d ² SM K3- pedagog
1	0	12,25	12,25	25	25	2,25
2	2,25	81	56,25	2,25	0	56,25
3	12,25	182,25	289	4	30,25	132,25
4	324	196	16	272,25	2,25	6,25
5	2,25	2,25	0	12,25	4	4
6	0	2,25	2,25	49	49	72,25
7	144	169	1	100	484	529
8	4	4	0	9	1	1
9	169	110,25	6,25	225	4	20,25
10	20,25	0	20,25	2,25	36	2,25
11	49	0,25	56,25	16	9	20,25
12	2,25	25	42,25	30,25	49	0,25
13	420,25	20,25	256	1	462,25	30,25
14	30,25	1	42,25	2,25	16	6,25
15	196	16	100	182,25	0,25	90,25
16	0,25	20,25	16	121	110,25	42,25
17	6,25	42,25	81	56,25	100	1
18	2,25	12,25	4	36	20,25	6,25
19	0	1	1	9	9	4
20	12,25	2,25	25	25	72,25	12,25
21	0,25	42,25	36	1	2,25	56,25
22	0,25	1	0,25	56,25	64	72,25
23	182,25	144	2,25	2,25	225	182,25
24	72,25	1	56,25	1	90,25	4
25	100	30,25	20,25	9	49	6,25
26	49	64	1	90,25	272,25	306,25
27	6,25	81	42,25	0,25	9	90,25
28	81	56,25	272,25	0	81	56,25
∑ d²	1888	1319,5	1457,5	1340	2276,5	1812,5

Tab. 12 Korelační matice gymnázia (1. šetření)

Žák číslo	d ² SM K1-K2	d ² SM K1- K3	d ² SM K2-K3	d ² SM K1- pedagog	d ² SM K2- pedagog	d ² SM K3- pedagog
1	25	25	0	64	9	9
2	2,25	25	42,25	36	20,25	121
3	12,25	90,25	36	25	2,25	20,25
4	196	16	100	169	1	81
5	25	12,25	2,25	16	1	0,25
6	9	30,25	6,25	72,25	30,25	9
7	81	49	4	169	484	400
8	4	1	9	0	4	1
9	144	196	4	342,25	42,25	20,25
10	9	272,25	182,25	380,25	272,25	9
11	1	272,25	306,25	4	9	210,25
12	196	256	4	6,25	132,25	182,25
13	81	12,25	30,25	144	441	240,25
14	2,25	0	2,25	1	0,25	1
15	380,25	1	420,25	156,25	49	182,25
16	6,25	144	90,25	0	6,25	144
17	25	0	25	100	25	100
18	4	0,25	2,25	36	16	30,25
19	0	0	0	9	9	9
20	64	210,25	42,25	56,25	0,25	49
21	0,25	1	2,25	2,25	4	0,25
22	240,25	30,25	100	30,25	100	0
23	56,25	1	42,25	0	56,25	1
24	121	1	100	100	441	121
25	6,25	6,25	0	110,25	169	169
26	225	182,25	2,25	1	256	210,25
27	81	306,25	72,25	12,25	30,25	196
28	81	56,25	272,25	0	81	56,25
Σ d²	2078,25	2197,25	1900	2042,5	2691,75	2572,75

Tab. 13 Korelační matice gymnázia (2. šetření)

5.5.2 Rating pedagoga a korelační matice základní školy

Žák číslo	Pořadí SM K1		Pořadí SM K2		Pořadí SM K3		Pořadí pedagoga
	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	
1	20,5	18,5	16	12,5	18,5	21,5	22
2	24	18,5	24	22	24,5	19,5	23
3	18	9	4	2,5	5,5	1	21
4	1	2,5	2	15	3	7	6
5	3,5	11,5	3	5	4	4	13
6	3,5	5	5	12,5	2	4	8
7	10	9	10	9,5	8	10	7
8	10	14,5	13,5	15	12,5	10	20
9	13,5	22	7	9,5	12,5	13,5	16
10	5	7	7	5	8	4	17
11	10	18,5	10	2,5	12,5	13,5	9
12	13,5	5	16	9,5	18,5	2	4
13	7	2,5	13,5	15	5,5	15	2
14	20,5	18,5	20,5	19,5	21,5	21,5	19
15	13,5	22	10	17,5	18,5	24,5	5
16	24	24,5	24	24,5	23	24,5	24
17	24	24,5	24	24,5	12,5	23	25
18	13,5	14,5	20,5	22	21,5	17	12
19	22	14,5	20,5	19,5	24,5	17	14
20	7	5	12	7	12,5	17	15
21	7	9	20,5	9,5	12,5	10	11
22	16	11,5	16	17,5	16	10	1
23	2	1	1	1	1	6	10
24	18	22	18	22	18,5	19,5	18
25	18	14,5	7	5	8	10	3

Tab. 14 Pořadí žáků **základní školy** podle sociometrických kritérií a pedagoga

Žák číslo	d ² SM K1-K2	d ² SM K1- K3	d ² SM K2-K3	d ² SM K1- pedagog	d ² SM K2- pedagog	d ² SM K3- pedagog
1	20,25	4	6,25	2,25	36	12,25
2	0	0,25	0,25	1	1	2,25
3	196	156,25	2,25	9	289	240,25
4	1	4	1	25	16	9
5	0,25	0,25	1	90,25	100	81
6	2,25	2,25	9	20,25	9	36
7	0	4	4	9	9	1
8	12,25	6,25	1	100	42,25	56,25
9	42,25	1	30,25	6,25	81	12,25
10	4	9	1	144	100	81
11	0	6,25	6,25	1	1	12,25
12	6,25	25	6,25	90,25	144	210,25
13	42,25	2,25	64	25	132,25	12,25
14	0	1	1	2,25	2,25	6,25
15	12,25	25	72,25	72,25	25	182,25
16	0	1	1	0	0	1
17	0	132,25	132,25	1	1	156,25
18	49	64	1	2,25	72,25	90,25
19	2,25	6,25	16	64	42,25	110,25
20	25	30,25	0,25	64	9	6,25
21	182,25	30,25	64	16	90,25	2,25
22	0	0	0	225	225	225
23	1	1	0	64	81	81
24	0	0,25	0,25	0	0	0,25
25	121	100	1	225	16	25
∑ d²	719,5	612	421,5	1259	1524,5	1652

Tab. 15 Korelační matice **základní školy** (1. šetření)

Žák číslo	d ² SM K1-K2	d ² SM K1- K3	d ² SM K2-K3	d ² SM K1- pedagog	d ² SM K2- pedagog	d ² SM K3- pedagog
1	36	9	81	12,25	90,25	0,25
2	12,25	1	6,25	20,25	1	12,25
3	42,25	64	2,25	144	342,25	400
4	156,25	20,25	64	12,25	81	1
5	42,25	56,25	1	2,25	64	81
6	56,25	1	72,25	9	20,25	16
7	0,25	1	0,25	4	6,25	9
8	0,25	20,25	25	30,25	25	100
9	156,25	72,25	16	36	42,25	6,25
10	4	9	1	100	144	169
11	256	25	121	90,25	42,25	20,25
12	20,25	9	56,25	1	30,25	4
13	156,25	156,25	0	0,25	169	169
14	1	9	4	0,25	0,25	6,25
15	20,25	6,25	49	289	156,25	380,25
16	0	0	0	0,25	0,25	0,25
17	0	2,25	2,25	0,25	0,25	4
18	56,25	6,25	25	6,25	100	25
19	25	6,25	6,25	0,25	30,25	9
20	4	144	100	100	64	4
21	0,25	1	0,25	4	2,25	1
22	36	2,25	56,25	110,25	272,25	81
23	0	25	25	81	81	16
24	0	6,25	6,25	16	16	2,25
25	90,25	20,25	25	132,25	4	49
Σ d²	1171,5	673	745,5	1201,5	1784,5	1566

Tab. 16 Korelační matice **základní školy** (2. šetření)

5.5.3 Korelace gymnázia a základní školy

Gymnázium	SM K1		SM K2		SM K3		Pedagog	
	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření
SM K1	x	x	0,483*	0,431*	0,639**	0,4*	0,633**	0,441*
SM K2	0,483	0,431	x	x	0,601**	0,48*	0,377	0,263
SM K3	0,639	0,4	0,601	0,48	x	x	0,504**	0,296
Pedagog	0,633	0,441	0,377	0,263	0,504	0,296	x	x

Tab. 17 Korelace gymnázia

** koeficienty korelace statisticky významné na hl. 0,01

* koeficienty korelace statisticky významné na hl. 0,05

Kritická hodnota pro hladinu 0,01 a 27 stupňů volnosti ($f = 28-1$) je $\rho = 0,492$

Kritická hodnota pro hladinu 0,05 a 27 stupňů volnosti ($f = 28-1$) je $\rho = 0,382$

Základní škola	SM K1		SM K2		SM K3		Pedagog	
	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření	1. šetření	2. šetření
SM K1	x	x	0,723**	0,55**	0,765**	0,74**	0,516*	0,538**
SM K2	0,723	0,55	x	x	0,838**	0,713**	0,414*	0,314
SM K3	0,765	0,74	0,838	0,713	x	x	0,365	0,4
Pedagog	0,516	0,538	0,414	0,314	0,365	0,4	x	x

Tab. 18 Korelace základní školy

** koeficienty korelace statisticky významné na hl. 0,01

* koeficienty korelace statisticky významné na hl. 0,05

Kritická hodnota pro hladinu 0,01 a 24 stupňů volnosti ($f = 25-1$) je $\rho = 0,520$

Kritická hodnota pro hladinu 0,05 a 24 stupňů volnosti ($f = 25-1$) je $\rho = 0,406$

6 DISKUSE

V našem šetření jsme nejprve zjišťovali vliv rodinného milieu na vztahy ve skupině selektivní a neselektivní třídy. Administrace Engelmayerova milieusociogramu ztížená podmínkami, vztahující se k podávání osobních informací žáků, kdy pedagog není oprávněn dokumentovat ani předávat informace o žácích, přes toto omezení se nám podařilo shromáždit za předpokladu naprosté anonymity údaje o rodinném prostředí signifikantně ignorovaných a signifikantně preferovaných žáků. V kapitole 5.1 dokládáme, jak výrazně se liší rodinné prostředí u žáků gymnázia a základní školy. V prostředí základní školy evidujeme prokazatelně vyšší výskyt zátěžových příznaků, což dokládá sociografická karta signifikantně ignorovaných a signifikantně preferovaných žáků (obr. 3), dále zjištěn podle Syndromologie sociálních nápadností a MKN-X *Syndrom 2 – Poruchy přirozeného výchovného prostředí* u H16 (žáka základní školy). Toto zjištění potvrzuje výzkumy, uváděné v teoretické části práce (kap. 2.2.2) o sociální nerovnosti ve vzdělání, ovlivněnou sociálním původem. Seznam symptomů sociální zátěže ovšem nepokládáme za úplný vzhledem k omezení informací (uvedené výše) nebo nedostatečnou znalostí rodinného milieu žáků třídním učitelem, přesto tyto nedostatky výsledky slouží k doplnění zkoumané problematiky.

Ze sestavených sociogramů lze pozorovat neformální podskupiny, které se tvoří uvnitř formální skupiny školní třídy. Podskupiny tvořící se na základě sociometrického kritéria:

1. VK potenciální: PREFERENCE – výběr spolužáků, se kterými by chtěli sedět v lavici – je žákům důvěrně známé, proto se také tvoří ucelené podskupiny dyád, triád i tetrád u obou tříd (tab. 5 a 6), žáci dosahují maximální hodnoty devíti voleb a z grafů je patrná stabilita ve vztazích u obou tříd a snadno pochopitelné zadané kritérium preference.
2. VK reálné: KOOOPERACE – výběr spolužáků ke skupinové spolupráci – dosahuje vysokých hodnot obdržených voleb – až 14 voleb, 34 bodů vážného skóru (!), ve skupinách je patrná vyšší hierarchie, zejména u selektivní třídy gymnázia, kdy počet podskupin znatelně klesl a většina žáků volí dvě osoby (dívku, chlapce), které se zároveň vyskytují i ve středu terčového sociogramu a nazýváme je *signifikantně preferované osoby*. U žáků základní školy (zvláště u chlapců) má zvolené kritérium kooperace také značný vliv,

počet obdržených voleb se však omezuje nejvýše na 9 voleb, 20 bodů vážného skóru u jednoho žáka (H23), u dívek je zřetelný stabilní výskyt podskupin, což potvrzuje např. stejný počet dvojčlenných podskupin jako u chlapců (tab. 6), ačkoliv je 15 chlapců a děvčat pouze 10.

3. VK reálné a esenciální: KOMUNIKACE – výběr spolužáků, se kterými se nejlépe a nejrychleji domluví – z grafů zřejmí klíčoví prostředníci komunikace v obou třídách, děvčata se mezi sebou snadněji domluví, vyskytují se častěji volby *chlapci-dívky* než naopak.

Většina žáků **gymnázia** se nachází *pod očekávaným skórem*, průměrně 14 žáků, v zóně *očekávaného skóru* 4 žáci, *nad očekávaným skórem* se umístilo 5 žáků. V průběhu celého šetření se vyskytlo celkem 6 signifikantně ignorovaných žáků (1 dívka, 5 chlapců) a 4 signifikantně preferovaní žáci (1 dívka, 3 chlapci). Toto rozložení napovídá centrifugální skupinové vazby.

Žáci **základní školy** jsou rozvrstvení daleko vyváženěji, *pod očekávaným skórem* i *nad očekávaným skórem* se umístilo průměrně 9 žáků, v zóně *očekávaného skóru* 3 žáci. V průběhu celého šetření se vyskytlo celkem 5 signifikantně ignorovaných žáků (1 dívka, 4 chlapci) a 4 signifikantně preferovaní žáci (3 dívky a 1 chlapec).

U žáků gymnázia můžeme pozorovat centryfugální vztahy, z čehož usuzujeme ostřejší individuální rozlišení v rámci skupiny, než je tomu na základní škole (potvrzují i samotní žáci gymnázia, 5 žáků volilo sama sebe, na základní škole obdobně volil pouze izolát skupiny).

Domníváme se, že sociometrické indexy (tab. 10) koheze a koherence ovlivnila doba administrace dotazníku. První šetření probíhalo na konci školního roku, druhé šetření začátkem nového školního roku, kdy byli žáci více ochotni spolu komunikovat a spolupracovat, což se odrazilo na vyšším indexu koheze i koherence. Index 1 u integrace se v druhém šetření nepotvrdil z důvodu dlouhodobé nepřítomnosti žákyně při prvním šetření. Z tabulky indexů pro třídu gymnázia se jeví jako nejméně snadné sociometrické kritérium spolupráce, pro třídu základní školy sociometrické kritérium komunikace, nejvyšších hodnot jsme u obou tříd naměřili v prvním sociometrickém kritériu preference.

Korelační tabulka gymnázia (tab. 17) značí vysoké hodnoty porozumění externího posuzovatele třídy, v našem případě třídního učitele. Naměřený Spearmanův koeficient nám vyka-

zuje hladinu .75 pedagogovy predikace (kap. 4.4.4) a to u obou měřených školních tříd gymnázia a základní školy (tab. 18 – třídní učitel na základní škole dokonce vyšší navzdory tomu, že třídu zná pouze jeden školní rok), čímž **je popřena nulová hypotéza (H^0) a potvrzena alternativní hypotéza (H^1)**: Mezi pořadím sociometrických statusů a pořadím podle ratingu posuzovatele (pedagoga) existuje statisticky významný rozdíl. Třídní učitel základní školy i třídní učitel gymnázia jsou dostatečně obeznámeni s realitou třídního mikroklimatu, dokáží pozorovat neformální vztahy ve skupině a o vztahy ve třídě jeví zájem, což dokazuje i jejich aktivní přístup k proběhlému šetření, vstřícnost a uvědomění si potřeby diagnostiky školní třídy k eliminaci případných konfliktů a nežádoucích patologických vlivů.

Nulovou hypotézu (H^0), uvedenou na počátku praktické části, **popíráme**, neboť mezi třídami existuje statisticky významný rozdíl. **Experimentální hypotézu (H^1) potvrzujeme pouze částečně**, neboť raná selekce není zcela prokazatelně viditelná na soudržnosti třídy, sociometrické indexy jsou sice vyšší v selektivní třídě gymnázia než na základní škole, ale záleží na zadaných sociometrických kritériích, v obou třídách se však vyskytují opomíjení jedinci, rodinné prostředí v neselektivní třídě základní školy vykazuje znatelnou zátěž.

ZÁVĚR

Práce je rozdělena na dvě části, část teoretická popisuje vývojové období pubescence, charakterizuje předešlé i současné možnosti volby vzdělávání na druhém stupni, teoreticky zakotvuje matematicko-statistickou metodu sociometrie, která se stává výchozí metodou praktické části práce. Praktická část navazuje na část teoretickou, využívá jejích poznatků k poznání reality meziosobních vztahů selektivní a neselektivní školní třídy II. stupně, k jejíž deskripci a následné komparaci byla navržena tři sociometrická kritéria – kritérium potenciální (preference), kritérium reálné (kooperace) a kritérium reálné a esenciální (komunikace).

V úvodu práce byly stanoveny cíle: deskribovat stávající situaci v obou zkoumaných třídách, komparovat zjištěné výsledky a splnit sociální objednávku na seznámení nově přichozího třídního učitele v jedné ze zkoumaných tříd.

K dílčím cílům patřilo: zda existuje ve vybraných třídách II. stupně rozdíl vyjádřitelný dostupnými prostředky, zda se odráží sociální vliv rodinného prostředí na kvalitě meziosobních vztahů obou zkoumaných tříd, má-li raná selekce vliv na kvalitu a uspořádání vrstevnických vztahů ve skupině a existuje-li mezi pořadím sociometrických statusů a pořadím podle ratingu posuzovatele statisticky významný rozdíl.

S formulovanými cíli souvisí i výběr výzkumných kroků, které nám pomohly zkoumat danou realitu formálních a neformálních vztahů ve skupině žáků selektivní a neselektivní třídy. V závěrech našeho šetření máme na zřeteli možné misinterpretace sociometrických údajů, bereme v potaz specifickou dobu administrace testu, způsobu dotazování. Formulujeme závěry z výsledků šetření, na které nahlížíme pouze v relativním smyslu s ohledem ke specifické situaci, jsme si vědomi možných vnějších faktorů, ovlivňující momentální volby žáků a chceme se vyvarovat jakéhokoliv závěru, který by nerespektoval etický aspekt práce v poznávání lidské osobnosti a mezilidských vztahů.

Kladné zkušenosti s praktickým využitím použité sociometrické techniky ukazují sociometrii jako nezbytnou součást pedagogovy sociální kompetence při navazování kontaktů se skupinou školní třídy, jakož i ověření vlastních sociálně-diagnostických dovedností, proto doporučujeme zařadit sociometrickou metodu jako běžnou pomůcku v celoživotní pedagogické praxi.

Přínosy sociometrického šetření vyplývají z deskripce a komparace těchto nálezů:

Při zkoumání rodinného miliea sociální zátěže žáků se potvrdily výsledky výzkumu PISA, zmiňovaném v teoretické části práce, doplněné seznamem nápadností sociální zátěže v praktické části práce, ze kterých vyplývá negativní dopad rané selekce pro žáky ze sociálně slabšího prostředí a tím prohlubující se sociální nerovnost ve vzdělání. Zmíněné výzkumy skutečně dokazují, že rodinné milieu ovlivňuje složení školní třídy a tím i kvalitu meziosobních vztahů.

Ze sociometrického šetření selektivní třídy gymnázia můžeme pozorovat centrifugální vazby, kdy šetřené osoby se nachází více v okrajových zónách sociometrického terče, z čehož usuzujeme ostřejší individuální rozlišení v rámci skupiny.

Vztahy neselektivní třídy základní školy vykazují méně soutěživosti (podle kritéria kooperace), osoby jsou rovnoměrněji rozloženy v zónách sociometrického terče ve srovnání se selektivní třídou gymnázia.

V selektivní třídě gymnázia lze také pozorovat větší počet dyadických podskupin u chlapců, dívky jsou v obou zkoumaných třídách součástí vícečlenných podskupin trvalejšího rázu (zadaná kritéria nemají tak dramatický vliv na výběr jako u chlapců).

Sociometrické indexy skupinového chování se v době druhého šetření zvýšily, z čehož usuzujeme zlepšení meziosobních vztahů žáků, ovšem nelze bezpečně prokázat jejich význam, neboť se nezávisle zvýšily v obou zkoumaných třídách, z čehož spíše vyplývá specifická doba administrace testu na konci školního roku a začátkem nového školního roku.

Druhotným přínosem jsou nálezy týkající se validizace posouzení třídního učitele. V obou zkoumaných třídách koreluje pořadí sociometrických statusů statisticky významně na jednoprocenní a pětiprocenní hladině významnosti (se srovnatelnými sociometrickými výsledky) s pořadím podle ratingu třídních učitelů.

Dalším přínosem bylo vyhovění požadavku sociální objednávky, uvedeném v úvodu této práce a seznámení nově příchozího třídního učitele s prostředím zkoumané neselektivní třídy základní školy. Naše spolupráce měla jistě oboustranný přínos, seznámení s výsledky šetření nově příchozího pedagoga do neselektivní třídy základní školy splnilo svůj účel, pedagog se cítil jistý v požadavcích, které v počátcích svého nástupu plánoval, vzhled do problematiky zkoumané třídy mu pomohl, jak vyjádřil, pracovat od počátku se všemi žáky, zvláště těmi, nacházející se na okraji skupiny, a tak i preventivně předcházet konfliktům, ke kterým by mohlo dojít v souvislosti s neznalostí školní třídy. Výsledky kvantitativního

výzkumu byly předloženy třídním učitelům a ředitelům obou škol, přičemž byla ceněna podnětnost pro výchovné působení a pozitivní ohodnocení přínosu diagnostiky školní třídy prostřednictvím sociometrického testu v souvislosti s navrženými zásadami praktického využití:

- přihlednutí k vyšší sociální zátěži rodinného milieu, které je příčinou nižšího sociometrické postavení žáků;
- využití znalosti osob s centrálním sociometrickým postavením jako klíčové prostředníky komunikace, delegování požadavků, využití znalosti třídních podskupin k efektivní skupinové práci;
- citlivé delegování podpurných úkolů jedincům, vyskytujícím se bez žádoucích zpětnovazebních vztahů, prostřednictvím vlivu spolužáků, které akceptují;
- posilování soudržnosti skupiny školní třídy pomocí zařazení aktivizujících metod, zážitkové pedagogiky do hodin občanské a rodinné výchovy a třídnických hodin kvůli kladnému přijetí všech členů skupiny, regenerujícímu prožitku uspokojení z výsledku společného úsilí;
- prostředek prevence sociálně patologických jevů.

Práce tak naplnila vytyčený sociotechnický cíl a přinesla pozitivní výsledek pro sociální objednávku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] DITTRICH, P. *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. Praha: H&H, 1993. 2. vyd. ISBN 80- 854667-69-0.
- [2] DVOŘÁČEK, J. *Vzdělávání v integrující se Evropě*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. ISBN 80-245-0223-2.
- [3] FOIST, J. *Vliv primárního prostředí při utváření formálních i neformálních vztahů ve školní třídě*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2009. Diplomová práce.
- [4] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [5] JANDOVÁ, G. *Využití sociometrických možností v práci učitele*. Brno: Masarykova Univerzita, 2007. Diplomová práce.
- [6] KAŠÍKOVÁ, P. *Osmileté gymnázium v kariérní cestě nadané mládeže*. Brno: Masarykova Univerzita, 2009. Bakalářská práce.
- [7] KAŠPÁRKOVÁ, S. *Pedagogická diagnostika třídy a žáka*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2009. ISBN 978-80-7318-790-3.
- [8] KOHOUTEK, R. *Psychologie duševního vývoje*. Brno: Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-185-2.
- [9] Kolektiv autorů. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/uploads/bila_kniha/bilakniha_2001.pdf>
- [10] KŘÍŽOVÁ, A. *Vztah mezi klasifikací a sociálním postavením žáka ve třídě 1. stupně základní školy*. Brno: Masarykova Univerzita, 2008. Diplomová práce.
- [11] LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2007. 4. vyd. ISBN 80-247-1284-9.
- [12] LAŠEK, J. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. 2. vyd. ISBN 978-80-7041-980-9.

- [13] MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., et al. *(Ne)rovné šance na vzdělání: Vzdělanostní nerovnosti v České republice*. Praha: Academia, 2006. 411 s., s. 194-219. ISBN 80-200-1400-4.
- [14] MOJŽÍŠEK, L. *Základy pedagogické diagnostiky*. Praha: SNP, 1986. 14-557-86.
- [15] MUSIL, J. V. *Sociometrie v psychologické kognici: Nástroj sociální kompetence učitele*. Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2003. ISBN 80-238-8935-4.
- [16] MUSIL, J. V. *Vývojová psychologie I*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-361-7.
- [17] MUSIL, J. V., MUSILOVÁ, M. *Sociografie. Milieusociogram*. Olomouc: Psychologická a výchovná poradna, 2008. ISBN 978-80-903449-5-2.
- [18] MUSIL, J. V., SMĚŠNÁ, M. *L-J sociometrická technika: Metodická příručka nejen pro mimoškolní výchovu I*. Olomouc: Psychologická a výchovná poradna, 2006. ISBN 80-903449-1-7.
- [19] MŠMT: *Standard základního vzdělávání* [online]. 1995-08-22 [cit.2001-11-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/koncepcni-dokumenty>>.
- [20] NEDOROST, L., VĚTROVEC, V. *Průvodce školstvím*. Praha: Quentin Company, 2005.
- [21] PETRUSEK, M. *Sociometrie*. Praha: Svoboda, 1969.
- [22] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998. 2. vyd. ISBN 80-7178-252-1.
- [23] PŘÍHODA, V. *Idea školy druhého stupně*. Brno: Ústřední učitelské nakladatelství a knihkupectví, 1945.
- [24] PŘÍHODA, V. *Myšlenka jednotné školy*. Praha: Orbis, 1948.
- [25] ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.
- [26] ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-078-0.

- [27] SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0568-7.
- [28] Školský zákon § 61 zákona 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- [29] ŠVANCAR, R. Vzdělávat se společně, nebo odděleně? *Učitelské noviny*. 7.4.2009, roč. 112, č. 14, s. 10-11. ISSN 0139-5718.
- [30] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- [31] VODÁKOVÁ, J. Historický přehled. *Zkola* [online]. 2008 [cit. 2008-12-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vybirameskolu/strednivzdelavani/28234.aspx>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

L - J Long – Jonesová.

MKN Mezinárodní klasifikace nemocí.

SM K Sociometrické kritérium.

VK Výběrové kritérium.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Oktant terče s uvedenými záznamy podle výsledku administrace.....	40
Obr. 2 Sociografická karta signifikantně ignorovaných a signifikantně preferovaných osob – gymnázium	48
Obr. 3 Sociografická karta signifikantně ignorovaných a signifikantně preferovaných osob – základní škola	49

SEZNAM TABULEK

Tab. 1	Přehled etap psychosociálního vývoje podle Eriksona (Musil, 2006, s. 47-48).....	14
Tab. 2	Morenovo znázornění sociometrie (Musil, 2003, s. 32).....	33
Tab. 3	Složení šetřeného vzorku podle pohlaví a věku	39
Tab. 4	Rozdělení zón terčového sociogramu L-J sociometrické techniky.....	45
Tab. 5	Analýza podskupin školní třídy gymnázia	52
Tab. 6	Analýza podskupin školní třídy základní školy	53
Tab. 7	Rozdělení žáků gymnázia v terčovém sociogramu L-J sociometrické techniky	54
Tab. 8	Rozdělení žáků základní školy v terčovém sociogramu L-J sociometrické techniky	55
Tab. 9	Výskyt sociometrických výběrů na gymnáziu a základní škole.....	56
Tab. 10	Sociometrické indexy koheze, koherence a integrace	57
Tab. 11	Pořadí žáků gymnázia podle sociometrických kritérií a pedagoga.....	58
Tab. 12	Korelační matice gymnázia (1. šetření)	59
Tab. 13	Korelační matice gymnázia (2. šetření)	60
Tab. 14	Pořadí žáků základní školy podle sociometrických kritérií a pedagoga.....	61
Tab. 15	Korelační matice základní školy (1. šetření).....	62
Tab. 16	Korelační matice základní školy (2. šetření).....	63
Tab. 17	Korelace gymnázia	64
Tab. 18	Korelace základní školy	64

SEZNAM PŘÍLOH

Formulář dotazníku	P 1
Hodnocení stupně oblíbenosti pedagogem	P 2
Sociometrická matice gymnázia	P 3 – P 8
Sociometrická matice základní školy	P 9 – P 14
Hierarchický sociogram gymnázia	P 15 – P 20
Hierarchický sociogram základní školy	P 21 – P 26
Terčový sociogram gymnázia	P 27 – P 32
Terčový sociogram základní školy	P 33 – P 38

PŘÍLOHA P 1: FORMULÁŘE DOTAZNÍKU

1. šetření

Prosím o celá jména a příjmení, kvůli přesnosti pro zpracování údajů, nebudou se zveřejňovat!

Za vyplnění děkuje Bronislava Zatloukalová, UTB Zlín, Fakulta humanitních studií.

Datum:

Jméno a příjmení:

Věk:

S kým ze třídy bys chtěl/a sedět příští rok v lavici?

1.
2.
3.

Když učitel zadá skupinovou práci, s kým ze třídy bys chtěl/a pracovat nejraději?

1.
2.
3.

S kým ze třídy se nejlépe a nejrychleji domluvíš?

1.
2.
3.

2. šetření

Opět vás prosím o znovuyplnění stejného dotazníku jako před 3 měsíci, toto šetření je nutné provést pro ověření údajů. Zdůrazňuji, že je třeba psát JMÉNO I PŘÍJMENÍ vaše i spolužáků, jinak se údaje nedají zpracovávat (vaše jména se nebudou zveřejňovat, při zpracování je nahrazují čísla). Za vyplnění děkuje Bronislava Zatloukalová, UTB Zlín, Fakulta humanitních studií.

Datum:

Jméno a příjmení:

Věk:

S kým ze třídy bys chtěl/a sedět v lavici?

1.
2.
3.

Když učitel zadá skupinovou práci, s kým ze třídy bys chtěl/a pracovat nejraději?

1.
2.
3.

S kým ze třídy se nejlépe a nejrychleji domluvíš?

1.
2.
3.

PŘÍLOHA P 2: HODNOCENÍ STUPNĚ OBLÍBENOSTI PEDAGOGEM

Gymnázium

H24	H19	H12	H21	
H23	H13	H18		
D8	H11	D2		
	D5	D7		
	D4	D9		
	D1	D10		
	H26	H17		
	H15			
	H22			
	H25			
	H28			
	D6			
	D3			
	H16			
	H14			
	H20			
	H27			
Velmi oblíbený	Oblíbený	Průměrně oblíbený	Neoblíbený	Zcela neoblíbený

Základní škola

H22	H12	D9	D1	H17
H13	H15	D10	D2	
H25	D4	H24	H16	
	D7	H14		
	D6	D8		
	H11	D3		
	H23			
	H21			
	H18			
	D5			
	H19			
	H20			
Velmi oblíbený	Oblíbený	Průměrně oblíbený	Neoblíbený	Zcela neoblíbený

P 3 L – J sociometrická matice

Skupina: Gymnázium, 1. šetření
Datum: 15. 6. 2009

Kritérium: 1. VK potenciální - PREFERENCE

Jméno	Volby																													
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
Žákyně	1	x			3	1		2																						
	2		x				2		1	3																				
	3			x																										
	4				x	2	1	3																						
	5	3				x	2	1																						
	6	1				3	x	2																						
	7		2		1	3	x																							
	8	3				1	2	x																						
	9		3	1					x	2																				
	10			2				1	x					3																
Žák	11					2					x								3			1								
	12											x								2						1	3		1	
	13												x												1	3				
	14										2			x								1								
	15										2				x														1	
	16															x	3				1				2					
	17																1	x			2									
	18																	2	x					1	3					
	19										3									x		1	2							
	20																1	3			x			2						
	21												1				3					x								
	22																				1		x	2						
	23																				2		3	x						
	24														1										x	1				2
	25																									x				
	26																									1	3	x		
	27																													
	28																													x
Zvolen		3	2	2	1	6	3	2	4	2	2	4	2	3	2	1	4	3	0	8	2	1	2	4	5	4	2	2	2	
Vážený skóř		5	3	5	3	10	7	5	8	6	3	6	4	8	4	3	8	4	0	14	5	1	4	10	12	6	4	4	5	
Pořadí		14.	24,5	14.	24,5	3,5	8.	14.	6.	10.	24,5	10.	19,5	6.	19,5	24,5	6.	19,5	28.	1.	14.	27.	19,5	3,5	2.	10.	19,5	19,5	14.	

P 4 L – J sociometrická matice

Skupina: Gymnázium, 2. setfeří
Datum: 14.9.2009

Kritérium: 1. VK potenciální - PREFERENCE

Jméno	Volby																															
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28			
Žákyně	1	x				3	1		2																							
	2		x		3			2		1																						
	3			x						2				3																		
	4		2		x	3		1																								
	5	3				x	2		1																							
	6	1					3	x	2																							
	7		2			1			x	3																						
	8	3					1	2		x																						
	9		3	1						x	2																					
	10			1							2	x		3																		
Žák	11											x								3			1						1			
	12												x								2				3				1			
	13													x												1						
	14										2				x								1									
	15											2				x														1		
	16																x	2														
	17																	2	x													
	18																		1	x	2		3									
	19											3									x		2	1								
	20											3																				
	21																	1				x										
	22																						1									
	23																						x	2							3	
	24																							x							2	
	25																								x							
	26																															
	27																															
	28																															
Zvolení		3	3	2	2	4	3	3	5	3	3	5	1	2	4	1	2	2	0	9	1	1	4	5	3	1	3	1	2			
Vážený skóre		5	5	6	4	6	7	6	10	7	7	8	3	5	5	3	5	5	5	0	15	1	7	12	6	3	6	3	5			
Pořadí		17.	17.	11.	21.	11.	6,5.	11.	3.	6,5.	6,5.	4.	23,5.	17.	17.	23,5.	17.	17.	17.	28.	1.	26,5.	26,5.	6,5.	2.	11.	23,5.	11.	23,5.	17.		

P 5 L – J sociometrická matice

Skupina: Gymnázium, 1. setření
Datum: 15. 6. 2009

Kritérium: 2. VK reálné - KOOPERACE

Jméno	Volby																																
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28				
Žákyně	1	x			3	1		2																									
	2		x		2			1		3																							
	3			x																													
	4				x	2	1												3														
	5					x	3	2	1																								
	6	1				3	x	2																									
	7		3		1			x	2																								
	8	3				1	2		x																								
	9			1						x	2				3																		
	10							1			x					3			2														
Žák	11					3						x				2			1											3			
	12											2	x							1													
	13													x						2													
	14														x								3										
	15															x																	
	16																x	3			1												
	17																	1	x														
	18																			x	1												
	19																				x		2										
	20																	1	2														
	21																					x											
	22																																
	23																						x	3									
	24																								x								
	25																																
	26																																
	27																																
	28																																
Zvolení		2	1	2	3	5	3	11	4	1	1	8	2	0	2	3	3	2	0	12	2	0	1	3	2	0	1	1					
Vážený skóre		4	1	5	7	8	6	24	9	1	2	17	4	0	4	5	7	3	0	29	5	0	2	3	5	2	0	3	1				
Pořadí		14.	23.	10,5.	6,5.	5.	8.	2.	4.	23.	20.	3.	14.	26,5.	14.	10,5.	6,5.	17.	26,5.	1.	10,5.	26,5.	20.	17.	10,5.	20.	26,5.	17.	23.				

P 6 L – J sociometrická matice

Skupina: Gymnázium, 2. setření
Datum: 14.9.2009

Kritérium: 2. VK reálné - KOOPERACE

Jméno		Volby																																
		C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28				
Žákyně	1	x				3	1			2																								
	2		x		2				1		3																							
	3			x					2		3																							
	4				x				1												2													
	5					x			2	1		3																						
	6	1				2	x			3																								
	7		2		1				x	3																								
	8	3				1	2			x																								
	9			1							2																							
	10								2	3																								
Žák	11				3							x									1				2									
	12												x									3										2		
	13								1												2											3		
	14								2					x	1																			
	15								2							x																3		
	16																x	3																
	17																		x															
	18										3																							
	19								1																									
	20									2								1																
	21																																	
	22																																	
	23																																	
	24																																	
	25																																	
	26																																	
	27																																	
	28																																	
Zvolení		2	1	1	3	4	2	14	6	2	2	8	2	0	1	7	1	1	1	0	14	2	0	1	3	1	0	0	3	2				
Vážený skóre		4	2	3	6	7	5	31	10	2	5	14	5	0	2	13	3	1	0	34	2	0	1	5	1	0	0	3	3					
Pořadí		12.	18,5.	14,5.	7.	6.	9,5.	2.	5.	18,5.	9,5.	3.	9,5.	26.	18,5.	4.	14,5.	22.	26.	1.	1.	18,5.	26.	9,5.	22.	26.	26.	14,5.	14,5.					

P 7 L – J sociometrická matice

Skupina: Gymnázium, 1. setření
Datum: 15. 6. 2009

Kritérium: 3. VK reálné a esenciální – KOMUNIKACE

Jméno	Volby																																					
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28									
Žákyně	1	x			3	1	2																															
	2		x				1			3	2																											
	3			x																																		
	4		3		x		1	2																														
	5	3				x	2	1																														
	6	1				3	x	2																														
	7		2		1	3		x																														
	8	3				1	2		x																													
	9		2				1			x																												
	10							1	2		x																											
Žák	11				2							x								1			3															
	12												x							2					3													
	13													x												1												
	14									2		3			x								1															
	15							3				2				x																						
	16																x	3			1																	
	17																1	x			2																	
	18																		x				1		2													
	19	3																			x				2													
	20																1								3													
	21																					x																
	22																			2	1		x	3														
	23											3																										
	24											2			1										x													
	25																																					
	26																																					
	27																																					
	28												1																									
Zvolen		4	3	0	2	5	3	7	5	2	1	4	1	3	1	2	2	1	1	6	2	2	1	3	7	3	0	2	3									
Vážený skôr		6	5	0	6	8	7	16	11	3	2	6	3	6	3	3	6	1	2	14	5	3	3	5	12	5	0	6	7									
Pořadí		10,5	15,5	27,5	10,5	5	6,5	1	4	20,5	24,5	10,5	20,5	10,5	20,5	10,5	10,5	26	24,5	2	15,5	20,5	20,5	15,5	3	15,5	27,5	10,5	6,5									

P 8 L – J sociometrická matice

Skupina: Gymnázium, 2. setmění
Datum: 14.9.2009

Kritérium: 3. VK reálné a esenciální – KOMUNIKACE

Jméno	Volby																																
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28				
Žákyně	1	x				3	1		2																								
	2		x					1	2	3																							
	3			x				3		2	1																						
	4		2		x	3		1																									
	5	2				x	3		1																								
	6	1				2	x		3																								
	7		2		1			x	3																								
	8	3				1	2		x																								
	9		2	3				1		x																							
	10			1						3	x			2																			
Žák	11								3		x									2				1									
	12											x												3				2	1				
	13												x				2								3								
	14													x						2				1						1			
	15											3	2			x																	
	16																x	2			1												
	17																2	x			3												
	18																	1	x	2			3										
	19																			x				1	2				3				
	20																1				x												
	21																					x	1	3									
	22																						x	3							2		
	23																							x							2		
	24																								x						1		
	25																	2															
	26																									3							
	27																															x	
	28																																x
Zvolen		3	3	2	2	4	3	5	7	3	1	4	3	2	2	1	4	2	0	7	2	0	3	5	4	1	1	4	2				
Vážený skóre		6	6	4	5	7	6	10	12	4	3	4	7	4	5	2	9	5	0	14	6	0	6	11	6	1	2	8	6				
Pořadí		12.	12.	20,5.	17.	7,5.	12.	4.	2.	20,5.	23.	20,5.	7,5.	20,5.	17.	24,5.	5.	17.	27,5	1.	12.	27,5.	12.	3.	12.	26.	24,5.	6.	12.				

P 9 L – J sociometrická matice

Skupina: ZŠ, 1. třídění
Datum: 15. 6. 2009

Kritérium: 1. VK, potenciální - PREFERENCE

Jméno	Volby																									
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Žákyně	1	x			2			1			3															
	2		x	3	1					2																
	3			x		3			2	1																
	4				x	2	1		3																	
	5				2	x	3	1																		
	6			1			x	3			2															
	7	1					2	x			3															
	8				3	1			x		2															
	9			1		2			3	x																
	10						2	1			x															
Žák	11				3						x				3								2		1	
	12											3	x						2					1		
	13													x				3	2	1						
	14				1		3				2				x											
	15												3			x		1						2		
	16													2		3	x				1					
	17									3								x				2			1	
	18										3	2				1			x							
	19												1							x	2					
	20											2		1	3						x					
	21																					x	1	2	3	
	22				2																	1	x			
	23											1				2								x		3
	24													3								1	2		x	
	25																							2		x
Zvolen		1	0	2	7	5	6	3	4	3	6	4	3	3	3	3	0	0	3	1	3	3	2	6	2	2
Vážený skór		3	0	4	15	10	10	7	7	6	9	7	6	8	3	6	0	0	6	2	8	8	5	12	4	4
Pořadí		20,5	24	18	1	3,5	3,5	10	10	13,5	5	10	13,5	7	20,5	13,5	24	24	13,5	22	7	16	2	18	18	

P 10 L – J sociometrická matice

Skupina: ZŠ, 2. šetření
Datum: 7.10.2009

Kritérium: 1. VK potenciální - PREFERENCE

Jméno	Volby																									
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Žákyně	1	x	2	2	3	3	1	1																		
	2		x	3	1	2																				
	3	2		x	3	3	1	1																		
	4		2		x	3	3																			
	5			2	2	x	3	1																		
	6			1	1		x					3						2								
	7	2						x	3	1																
	8				1		3	3	x	2																
	9		1							x		3							2							
	10						1	3			2															
Žák	11									x	2												3	1		
	12										2	x							3					1		
	13												x	3						2	1					
	14									1			2	x							3					
	15														x				2			3		1		
	16															x					1		3			
	17		2	3	1																					
	18						1						3		2				x							
	19													1	3					x	2					
	20										2			1							3	x				
	21																					x	1	2	3	
	22												3									1	x		2	
	23												1		3									x		2
	24																					1	2	3	x	
	25										1	3												2		x
Zvolen		2	2	4	4	4	4	3	3	1	3	3	6	5	3	2	0	0	3	3	4	3	3	6	2	2
Vážený skóre		4	4	7	11	6	9	7	5	3	8	4	9	11	4	3	0	0	5	5	9	7	6	12	3	5
Pořadí		18,5	18,5	9	2,5	11,5	5	9	14,5	22	7	18,5	5	2,5	18,5	22	24,5	24,5	14,5	14,5	5	9	11,5	1	22	14,5

P 11 L – J sociometrická matice

Skupina: ZŠ, 1. šetření
Datum: 15. 6. 2009

Kritérium: 2. VK reálné - KOOPERACE

Jméno	Volby																										
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Žákyně	1	x			2			1			3																
	2		x	1						2														3			
	3			x	2			3	1																		
	4			2	x	3	1																				
	5				2	x	3	1																			
	6				1		x	3		2																	
	7	1					2	x		3																	
	8				3	1			x	2																	
	9			1		2		3	x																		
	10						2	1		x					3												
Žák	11					3				x													1				2
	12									2	x												1				
	13											x							3	2	1						
	14				1					2				x								3					
	15											3				x							1				2
	16												2			3	x				1						
	17																	x			2						1
	18											2				3			x				1				
	19	3		1						2										x							
	20										2		1	3							x						
	21																2					x	1				
	22																						x				
	23											3				1								x			2
	24																						1		x		2
	25										1													3			x
Zvolen		2	0	5	7	7	5	3	3	4	5	3	3	2	2	4	0	0	2	1	2	1	2	7	1	4	
Vážený skór		4	0	12	14	12	10	7	5	8	8	7	4	5	2	7	0	0	2	2	7	2	4	17	3	8	
Pořadí		16.	24.	4.	2.	3.	5.	10.	13.5.	7.	10.	16.	13.5.	20.5.	20.5.	10.	24.	24.	20.5.	20.5.	12.	20.5.	16.	1.	18.	7.	

P 12 L - J sociometrická matice

Skupina: ZŠ, 2. šetření

Datum: 7.10.2009

Kritérium: 2. VK reálné - KOOPERACE

Jméno	Volby																										
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Žákyně	1	x		3				1		2																	
	2		x	1	2		3																				
	3	2		x		3				1																	
	4				x	3	1																				
	5					x	2		1		3																
	6				1	2	x																		3		
	7	2						x	3		1																
	8					1		3	x		2																
	9	3		1		2				x																	
	10							1	3		x		2														
Žák	11										x	2												3		1	
	12										2	x												1		3	
	13												x	3					2	1							
	14										1			x						2				3			
	15															x			2		3						
	16																x			1		3					
	17	3								2				2				x									
	18											2	1											3			
	19											3								x				1			2
	20											2		1						3	x						
	21															3						x	2	1			
	22												3									1	x		2		
	23											3			1										x		2
	24																					1	3	2	x		
	25																								1		x
Zvolen		4	1	4	2	5	3	3	3	3	4	6	4	2	2	2	0	0	1	2	3	3	3	3	9	1	5
Vážený skóre		6	2	10	5	9	6	7	5	7	9	10	7	5	3	4	0	0	2	3	8	7	4	20	2	9	
Pořadí		12,5	22	2,5	15	5	12,5	9,5	15	9,5	5	2,5	9,5	15	19,5	17,5	24,5	24,5	22	19,5	7	9,5	17,5	1	22	5	

P 13 L – J sociometrická matice

Skupina: ZŠ, 1. šetření
Datum: 15. 6. 2009

Kritérium: 3. VK reálné a esenciální – KOMUNIKACE

Jméno	Volby																										
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Žákyně	1	x			2	1					3																
	2		x																				1		2		
	3			x	3			2	1																		
	4				x	2	1				3																
	5				2	x	3	1																			
	6				1		x	3		2																	
	7	1					2	x		3																	
	8				3	2		x		1																	
	9			1		2		3	x																		
	10						2	1		x				3													
Žák	11					1					x		3													2	
	12										2	x											1			3	
	13			2					3				3	x				1									
	14												3		x						2						
	15															2							1				
	16												1			3	x				2						
	17	3		1					2									x									
	18												3			2		1	x								
	19													1						x	2						3
	20																3	1			x			2			
	21				3																	x		1	2		
	22				2		3															1	x				
	23												2			3								x		1	
	24					3																1	2		x		
	25										1			3										2		x	
Zvolen		2	0	3	7	5	6	3	3	3	4	3	3	4	2	3	1	2	1	0	3	2	2	7	2	4	
Vážený skóre		4	0	8	11	9	12	7	6	6	7	6	4	8	3	4	1	6	3	0	6	6	5	17	4	7	
Pořadí		18,5	24,5	5,5	3	4	2	8	12,5	8	12,5	8	18,5	5,5	21,5	18,5	23	12,5	21,5	24,5	12,5	12,5	16	1	18,5	8	

P 14 L – J sociometrická matice

Skupina: ZŠ, 2. šetření
Datum: 7.10.2009

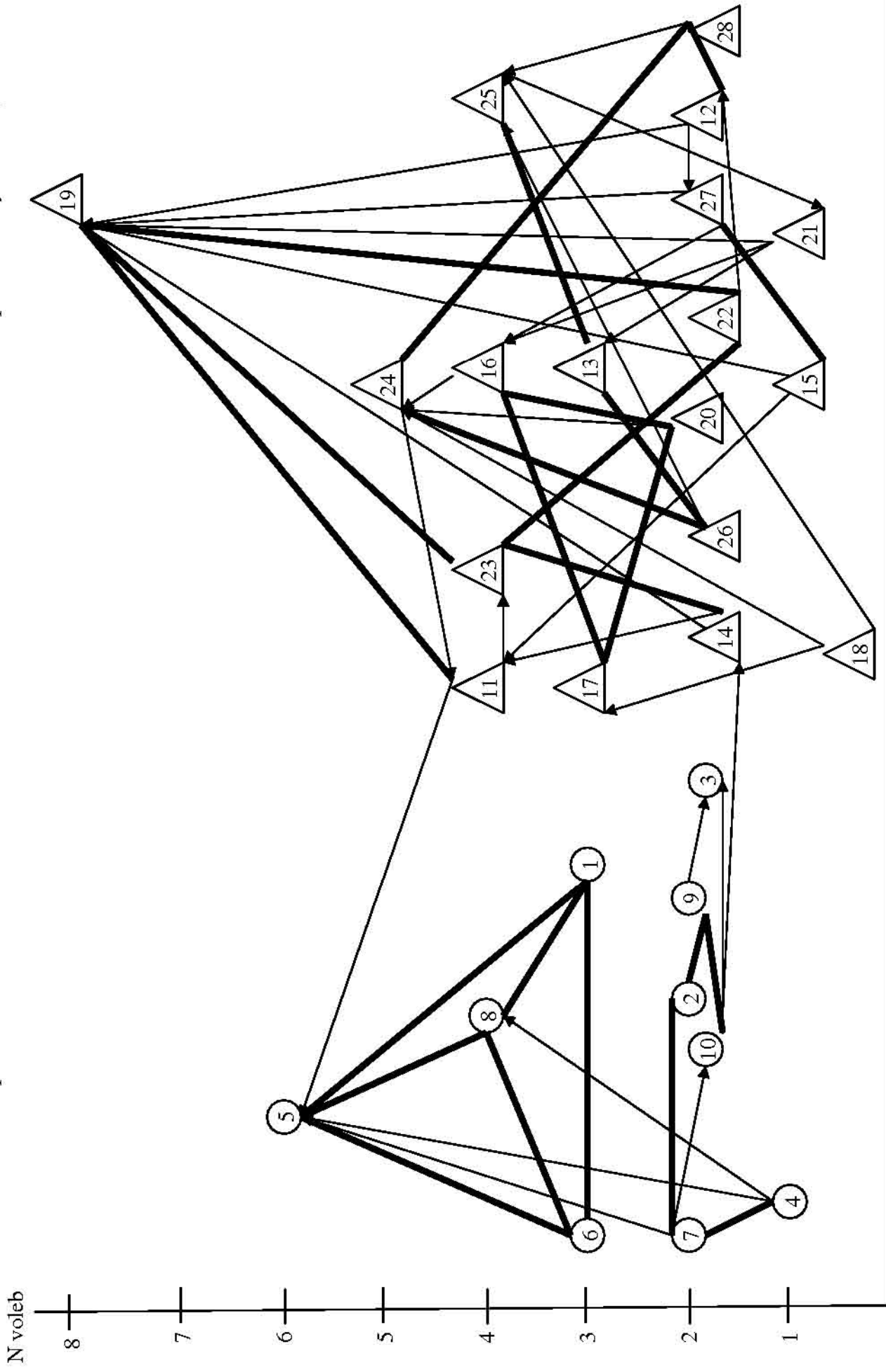
Kritérium: 3. VK reálné a esenciální - KOMUNIKACE

Jméno	Volby																															
	C:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25						
Žákyně	1	x		3	2	1		1																								
	2		x		1	3																	2									
	3			x	2			3	1																							
	4				x	2	1		3																							
	5					x		1	3																							
	6				1		x	3		2																						
	7	2						x	3	1																						
	8			3	2				x	1																						
	9			1	2					x									3													
	10						1	3		x		2																				
Žák	11										x	2													3			1				
	12					1					3	x						2														
	13			1					2				x					3														
	14									2			1	x							3											
	15														x				2			3		1								
	16															x					1											
	17							3	1	2																						
	18																													3		
	19							2	3																							
	20													1																		
	21													2																		
	22																					x	1	2	3							
	23																						1	x	2							
	24																															
	25																															
Zvolen		1	2	7	3	5	4	3	5	3	4	4	6	2	1	0	0	1	2	2	2	3	3	5	2	3						
Vážený skóre		2	3	14	8	10	10	7	7	6	10	6	11	5	2	0	0	1	4	4	4	7	7	9	3	7						
Pořadí		21,5	19,5	1	7	4	4	10	10	13,5	4	13,5	2	15	21,5	24,5	24,5	23,0	17	17	17	10	10	6	19,5	10						

P 15 Hierarchický sociogram

Kritérium: 1. VK potenciální – PREFERENCE

Skupina: Gymnázium, 1. šetření

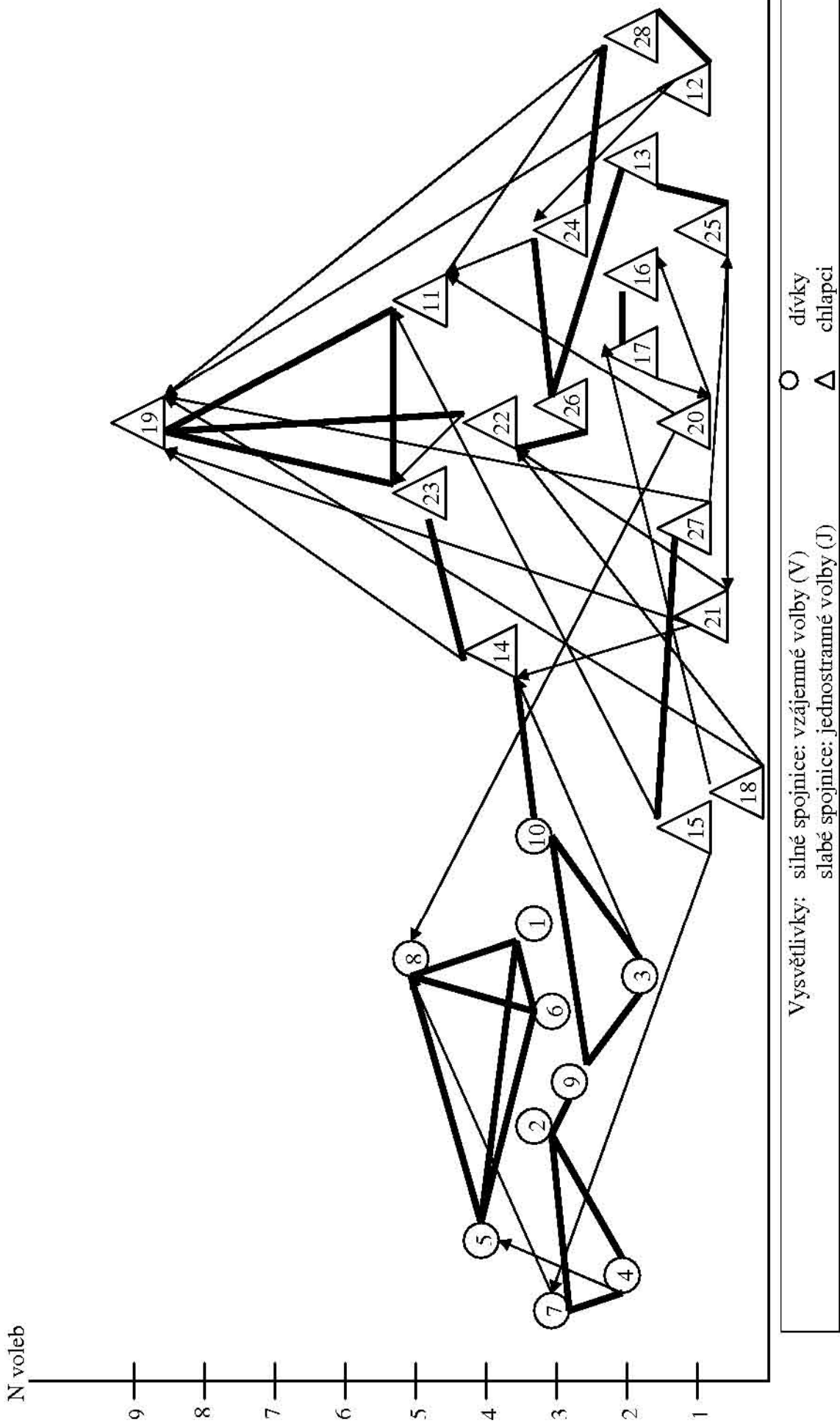
Vysvětlivky: silné spojnice: vzájemné volby (V)
slabé spojnice: jednostranné volby (J)

○ dívky
△ chlapci

P 16 Hierarchický sociogram

Kritérium: 1. VK potenciální – PREFERENCE

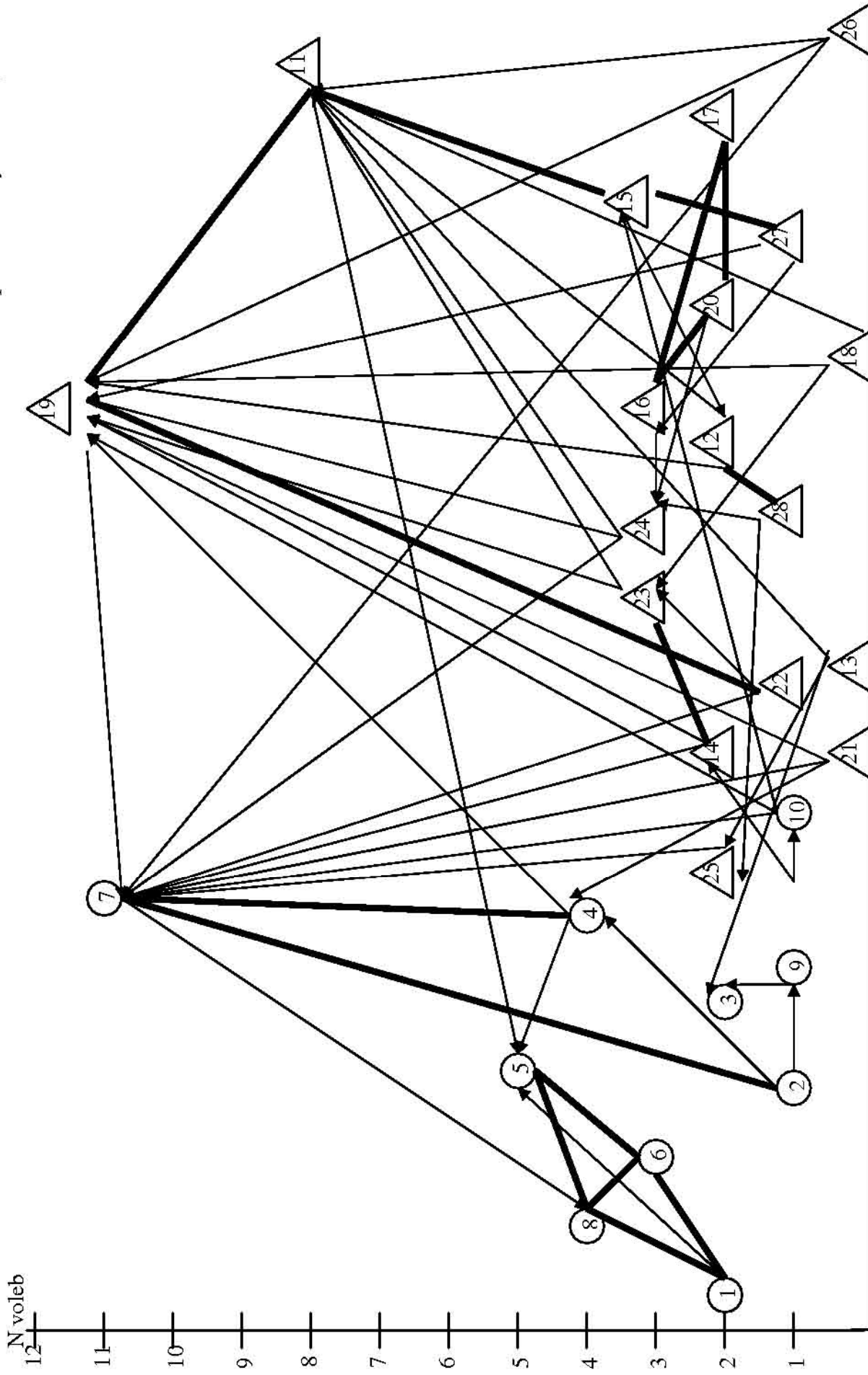
Skupina: Gymnázium, 2. šetření

P 17 Hierarchický sociogram

Kritérium: 2. VK reálné - KOOPERACE

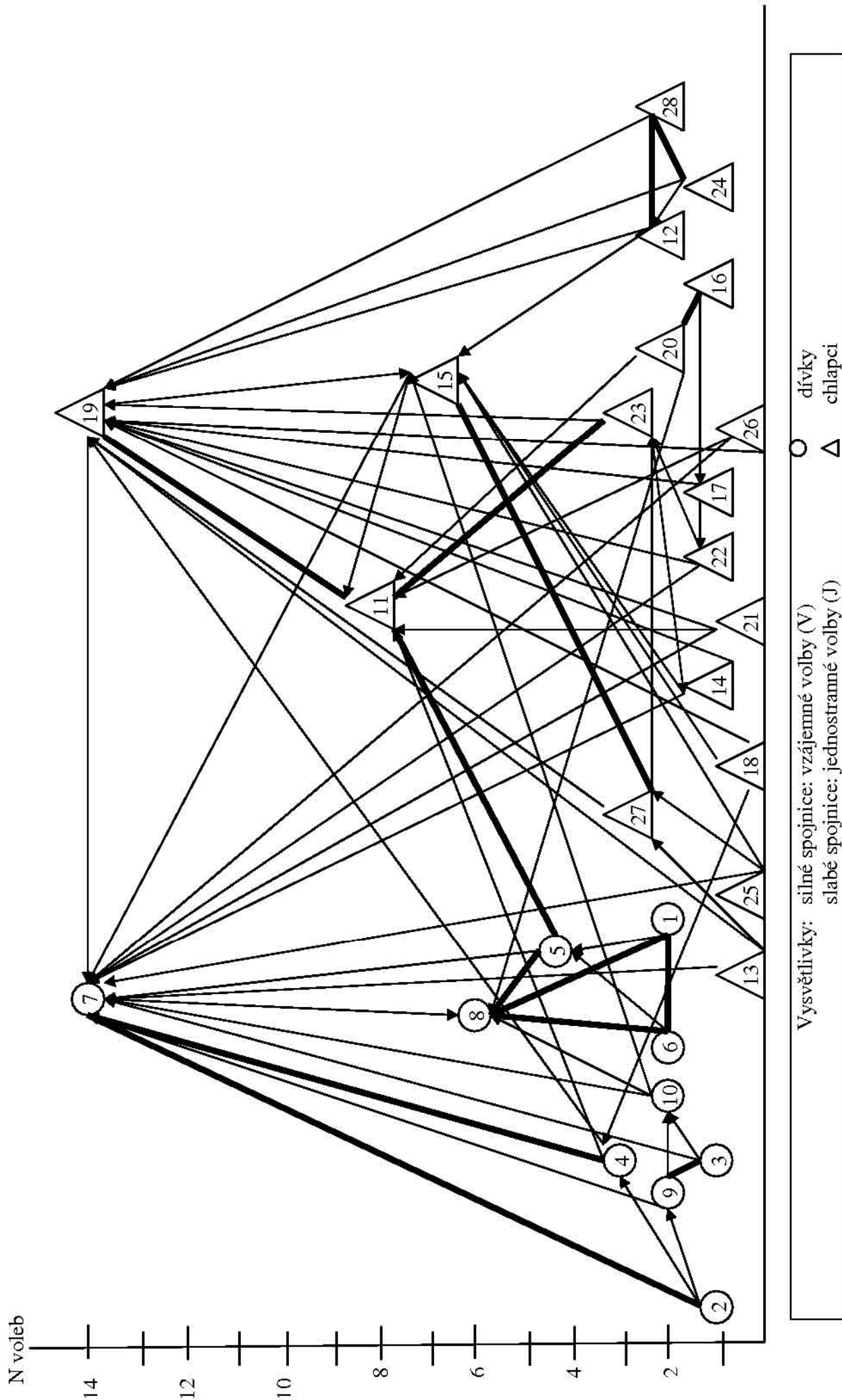
Skupina: Gymnázium, 1. šetření

P 18 Hierarchický sociogram

Kritérium: 2. VK reálné - KOOPERACE

Skupina: Gymnázium, 2. šetření

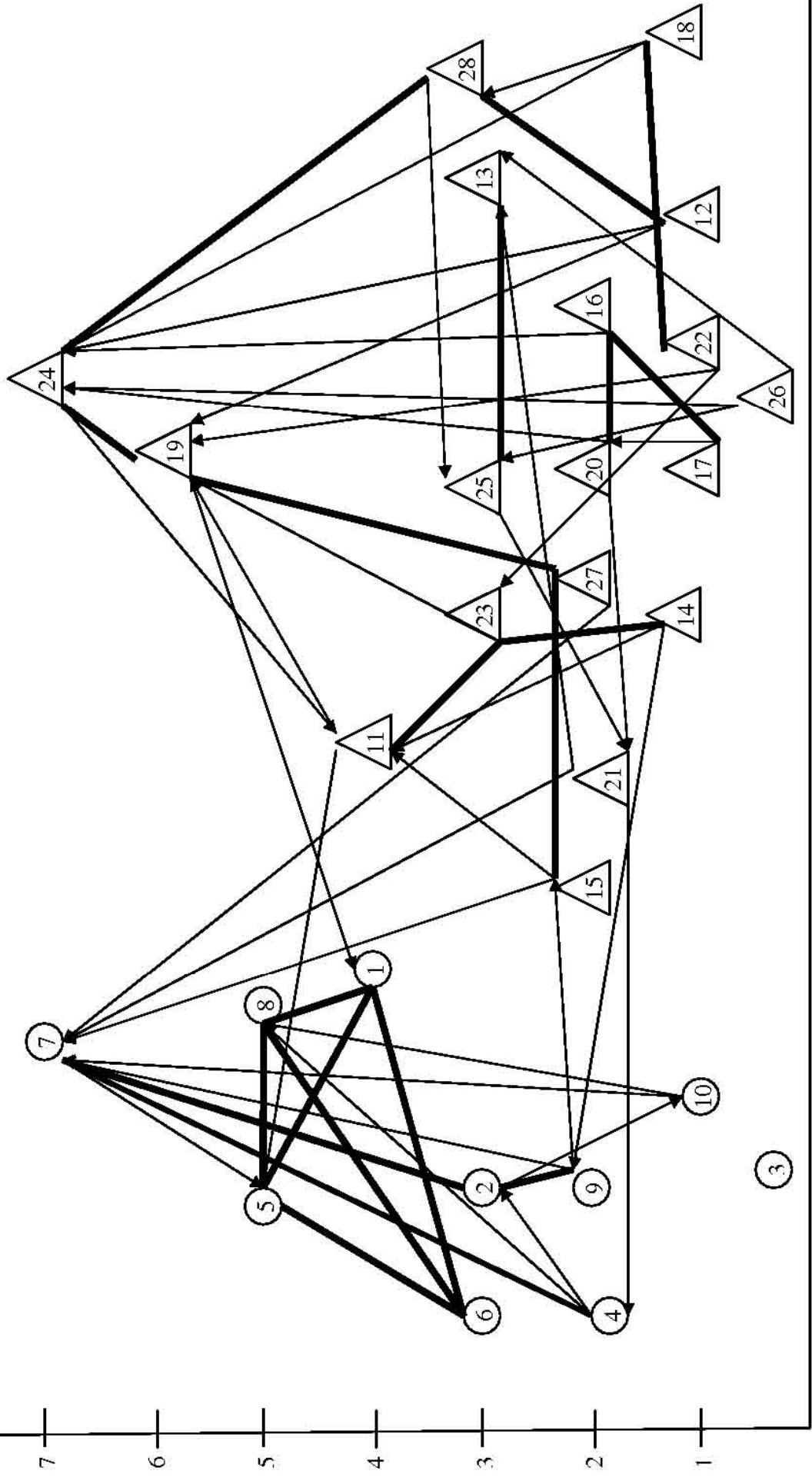

P 19 Hierarchický sociogram

Kritérium: 3. VK reálné a esenciální – KOMUNIKACE

Skupina: Gymnázium, 1. šetření

N voleb

Vysvětlivky: silné spojnice: vzájemné volby (V)

slabé spojnice: jednostranné volby (J)

○ dívky

△ chlapci

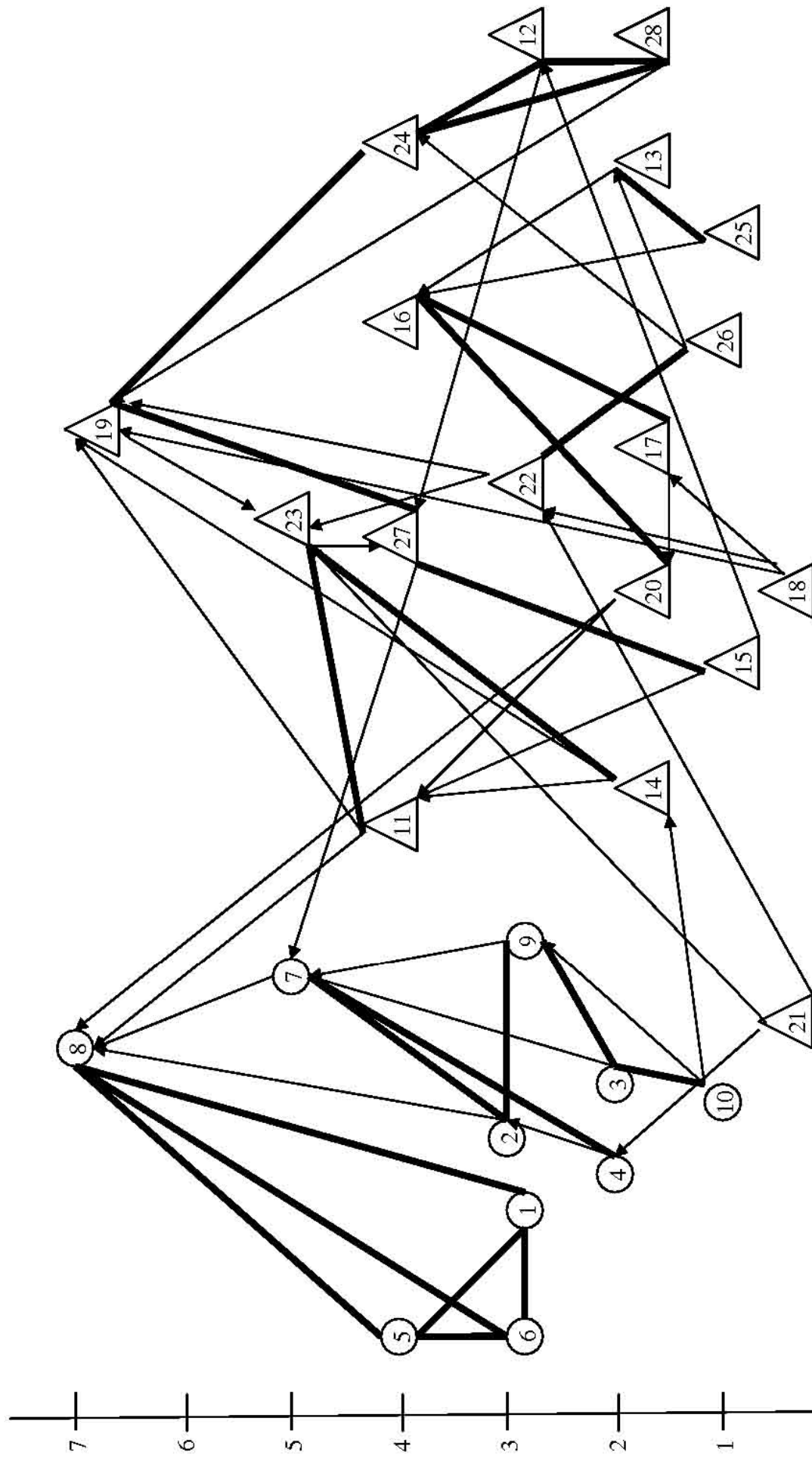
P 20 Hierarchický sociogram

Kritérium: 3. VK reálné a esenciální – KOMUNIKACE

Skupina:

Gymnázium, 2. šetření

N voleb

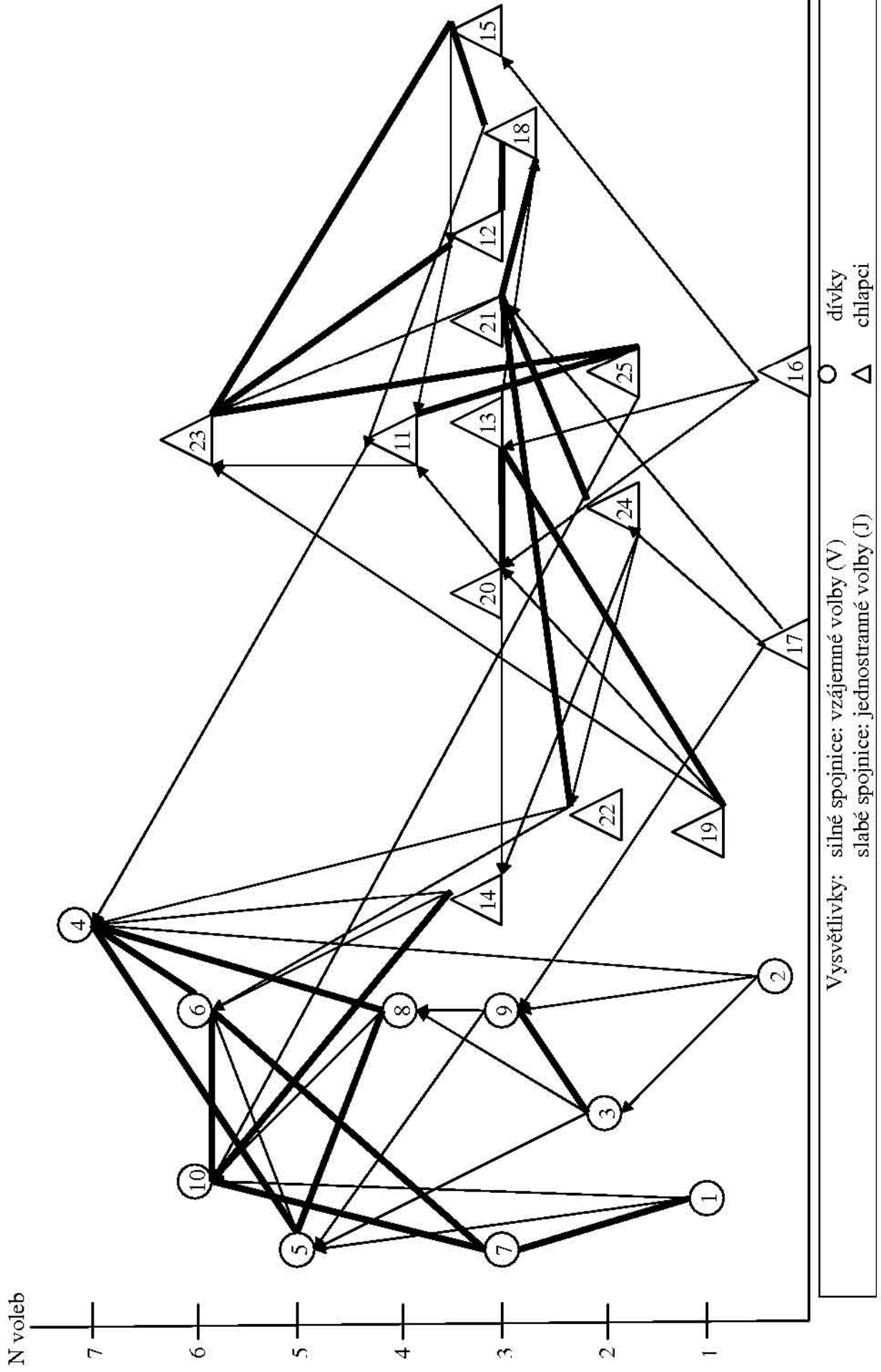
Vysvětlivky: silné spojnice: vzájemné volby (V)
slabé spojnice: jednostranné volby (J)

○ dívky
△ chlapci

P 21 Hierarchický sociogram

Kritérium: 1. VK potenciální – PREFERENCE

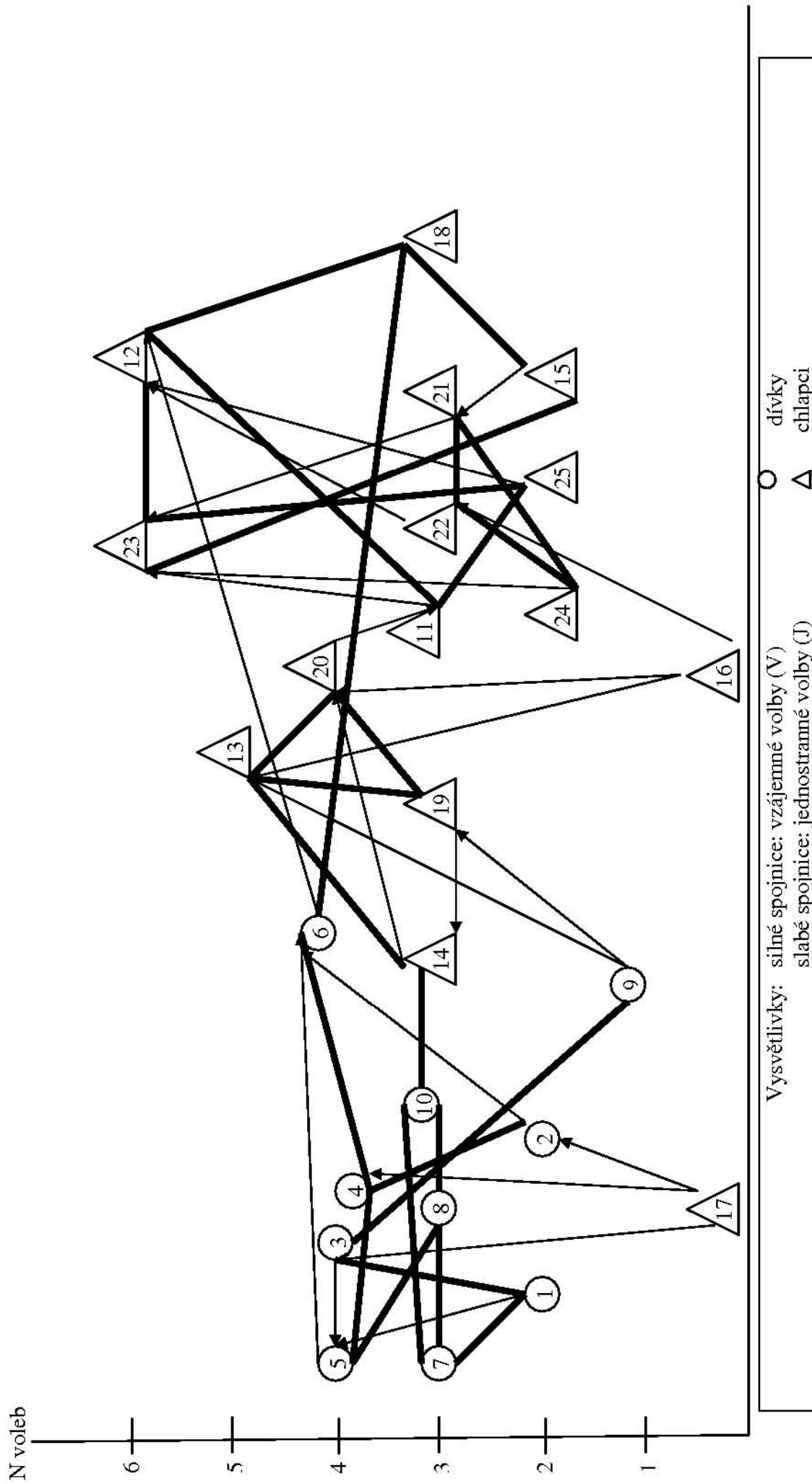
Skupina: ZŠ, 1. šetření

P 22 Hierarchický sociogram

Kritérium: 1. VK potenciální – PREFERENCE

Skupina: ZŠ, 2. šetření

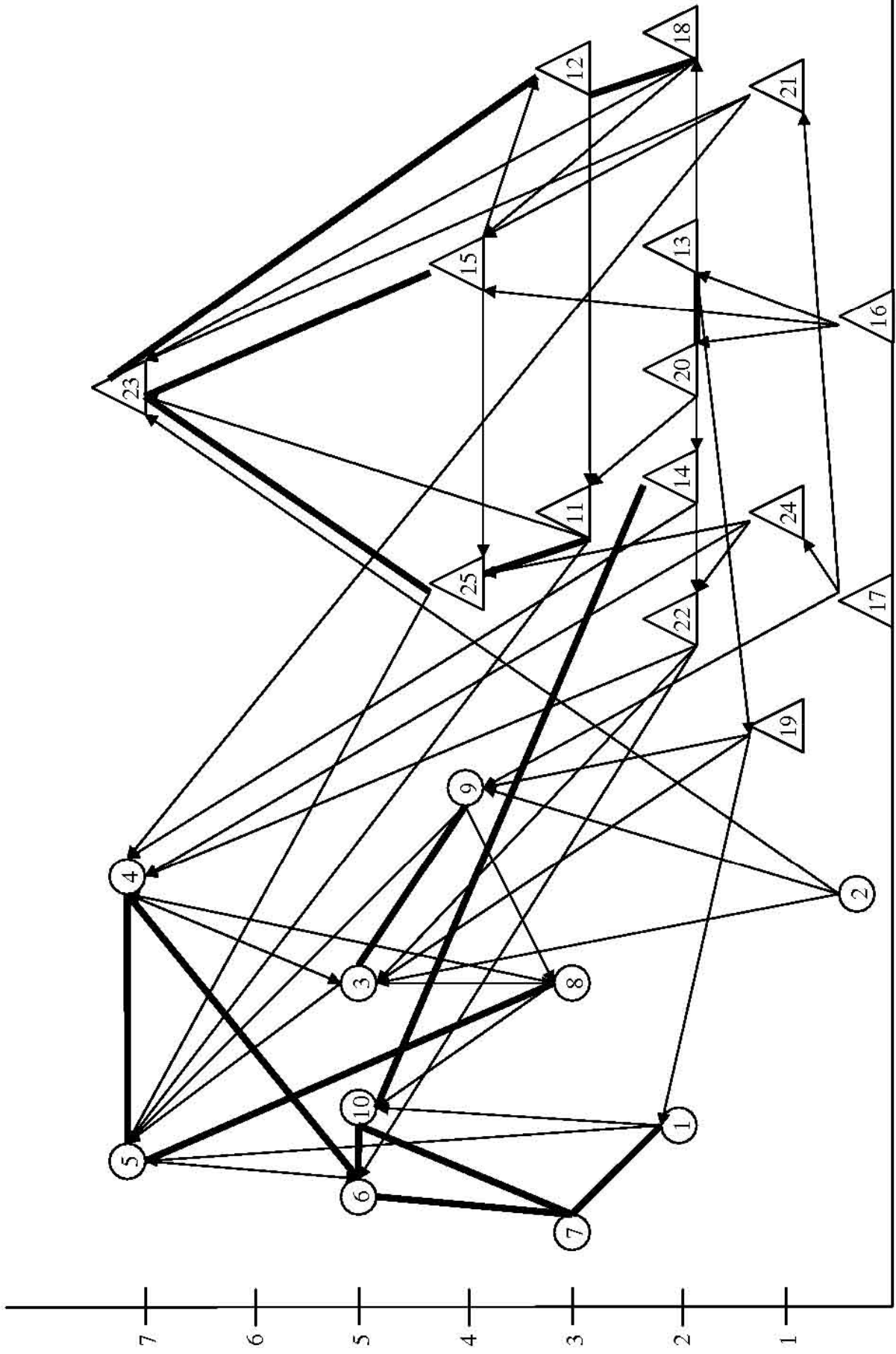

P 23 Hierarchický sociogram

Kritérium: 2. VK reálné - KOOPERACE

Skupina: ZŠ, 1. šetření

N voleb

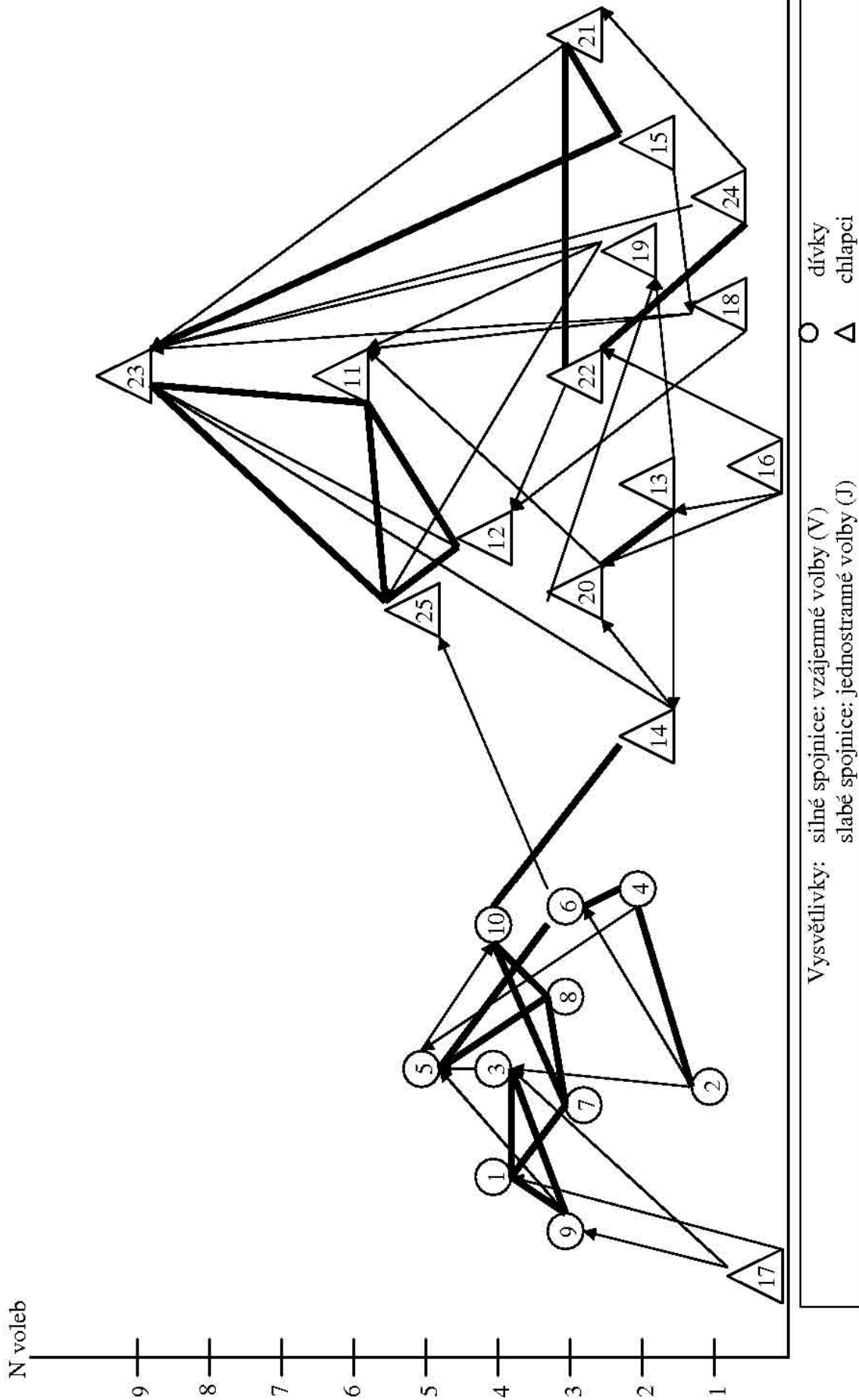
Vysvětlivky: silné spojnice: vzájemné volby (V)
slabé spojnice: jednostranné volby (J)

○ dívky
△ chlapci

P 24 Hierarchický sociogram

Kritérium: 2. VK reálné - KOOPEPACE

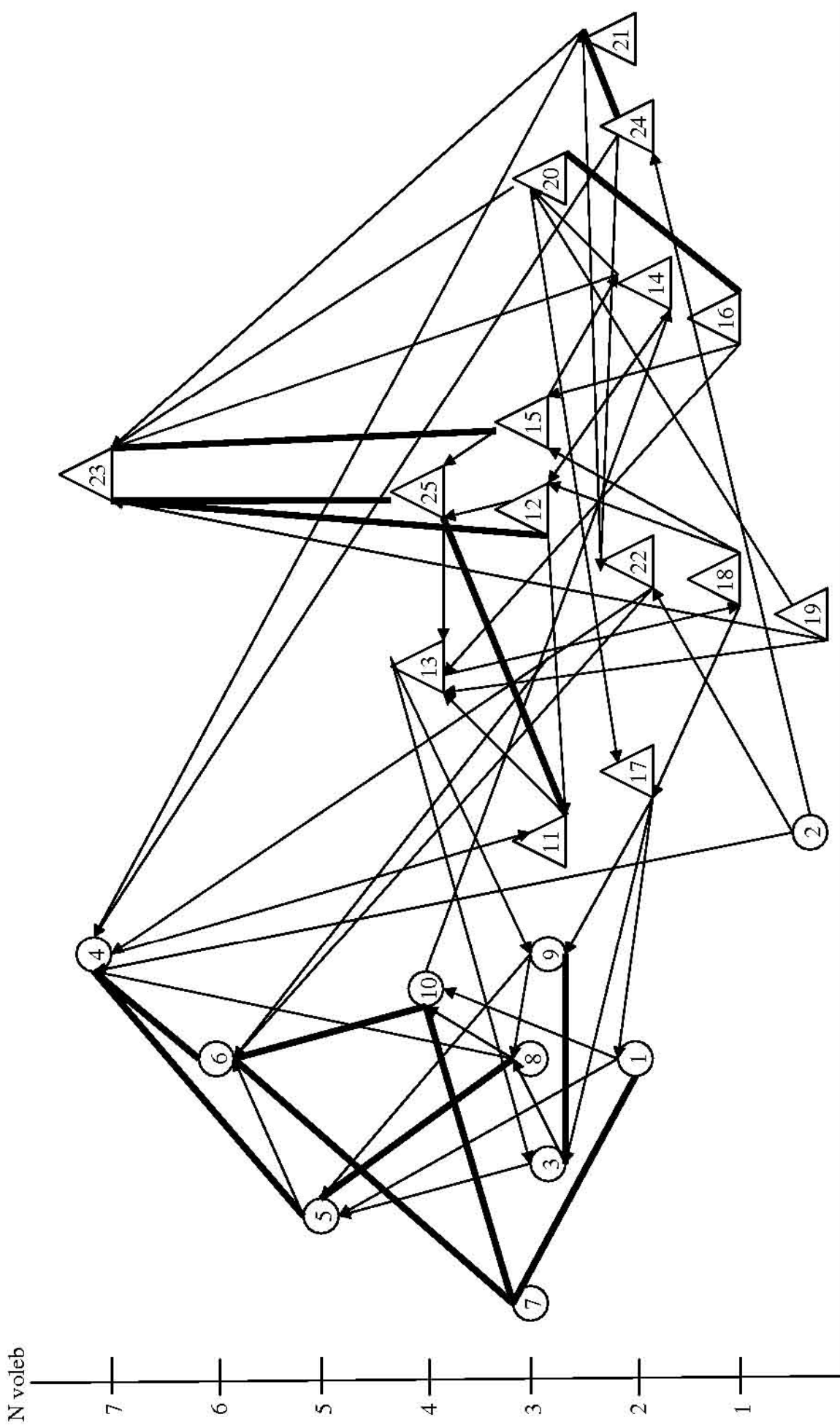
Skupina: ZŠ, 2. šetření

P 25 Hierarchický sociogram

Kritérium: 3. VK reálné a esenciální – KOMUNIKACE

Skupina: ZŠ, 1. šetření

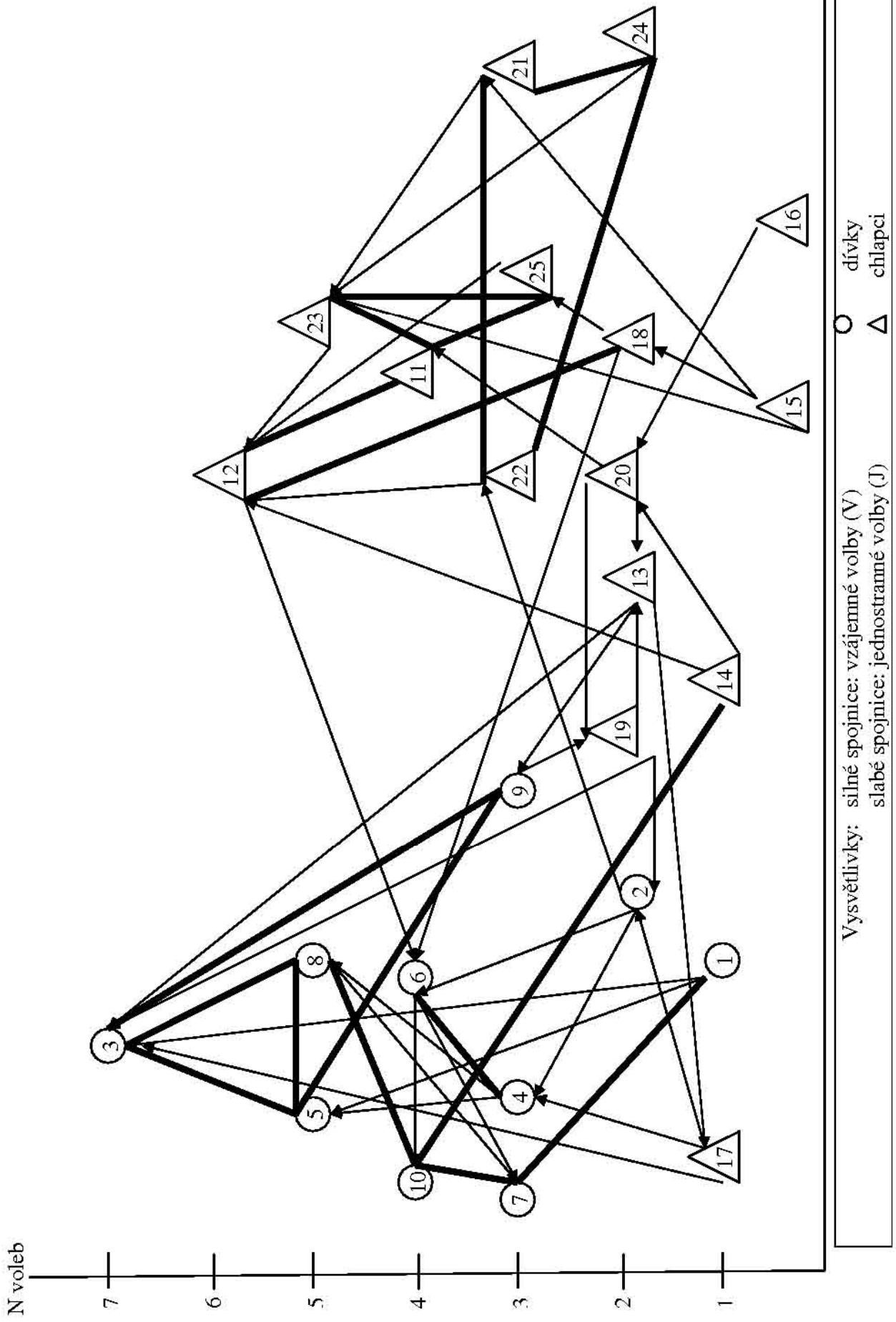
Vysvětlivky: silné spojnice: vzájemné volby (V)
slabé spojnice: jednostranné volby (J)

○ dívky
△ chlapci

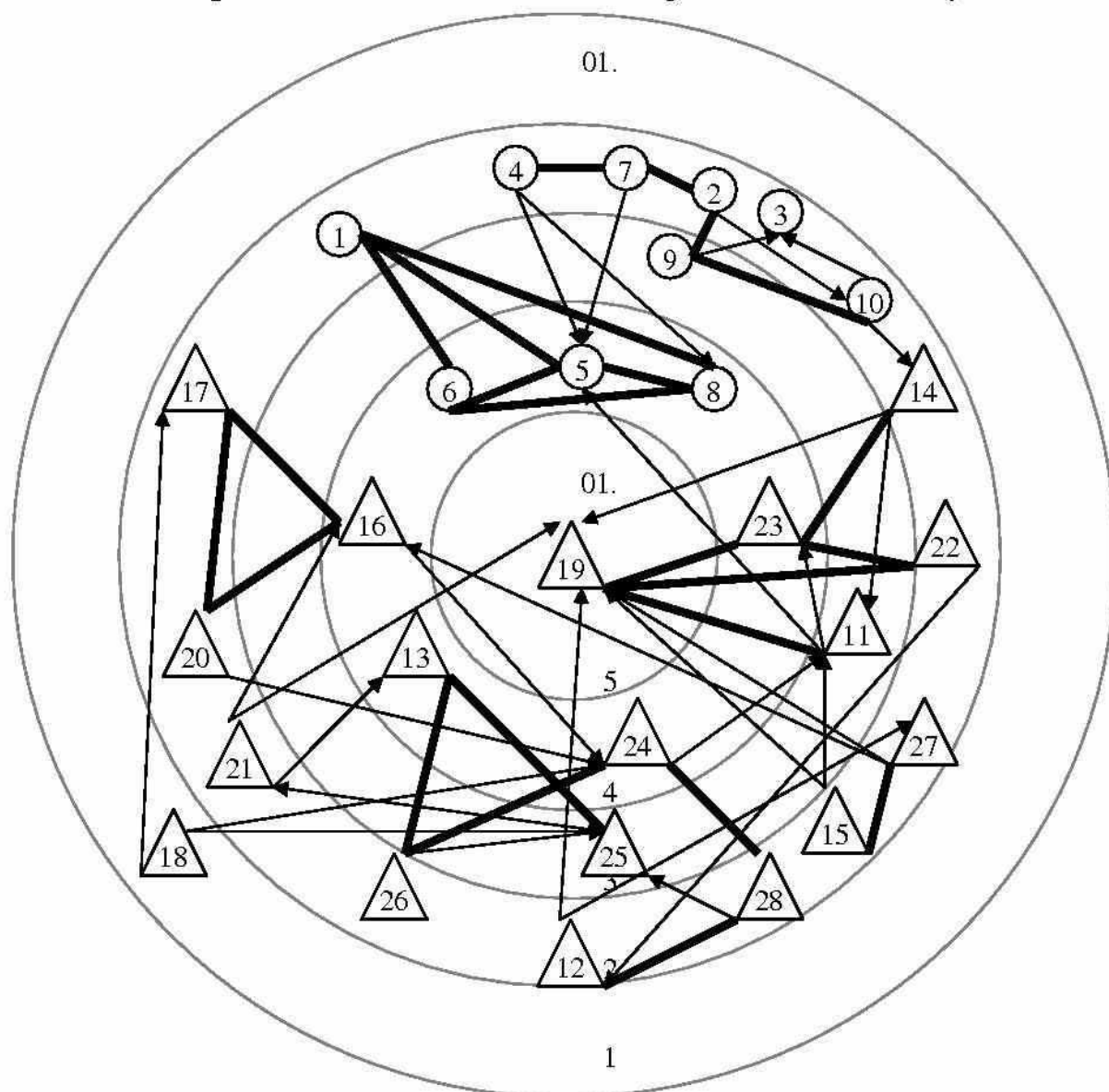
P 26 Hierarchický sociogram

Kritérium: 3. VK reálné a esenciální – KOMUNIKACE

Skupina: ZŠ, 2. šetření

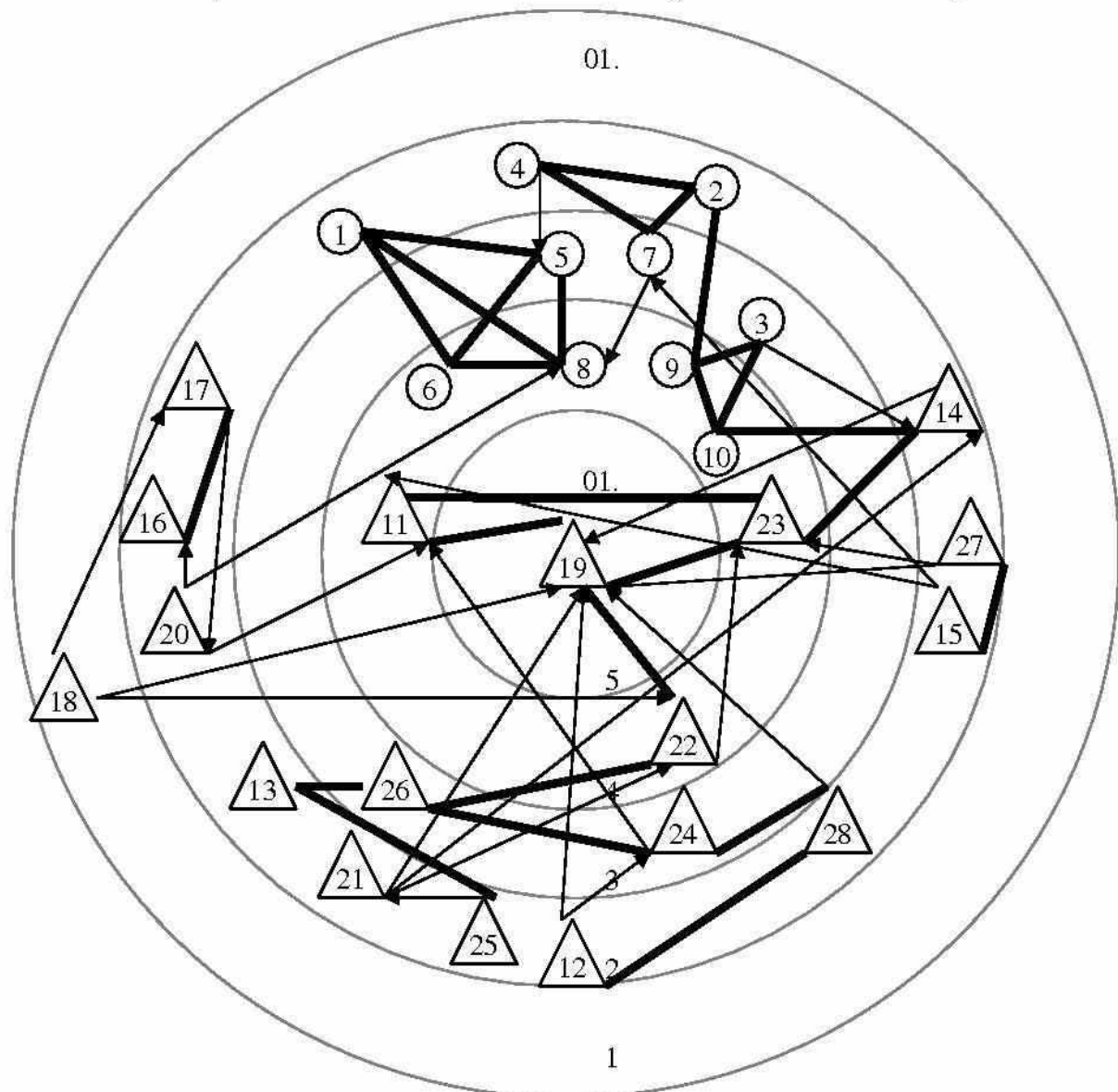
Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 15.6.2009
 SM výběrové kritérium: Preference
 Sejmul: Andrea Macková
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,571
 Index koherence: 6,473
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina Gymnázium. 1. šetření
 N (Ž + M) 28
 Ž/D (o): 10
 M/H (Δ): 18
 Oboustranných výběrů + : 24
 Oboustranných výběrů - :
 Jednostranných výběrů + : 30
 Jednostranných výběrů - :
 M – Ž výběry: +, - 1
 Ž – M výběry: +, - 1
 Opomíjených osob: 1
 Izolovaných osob: 0

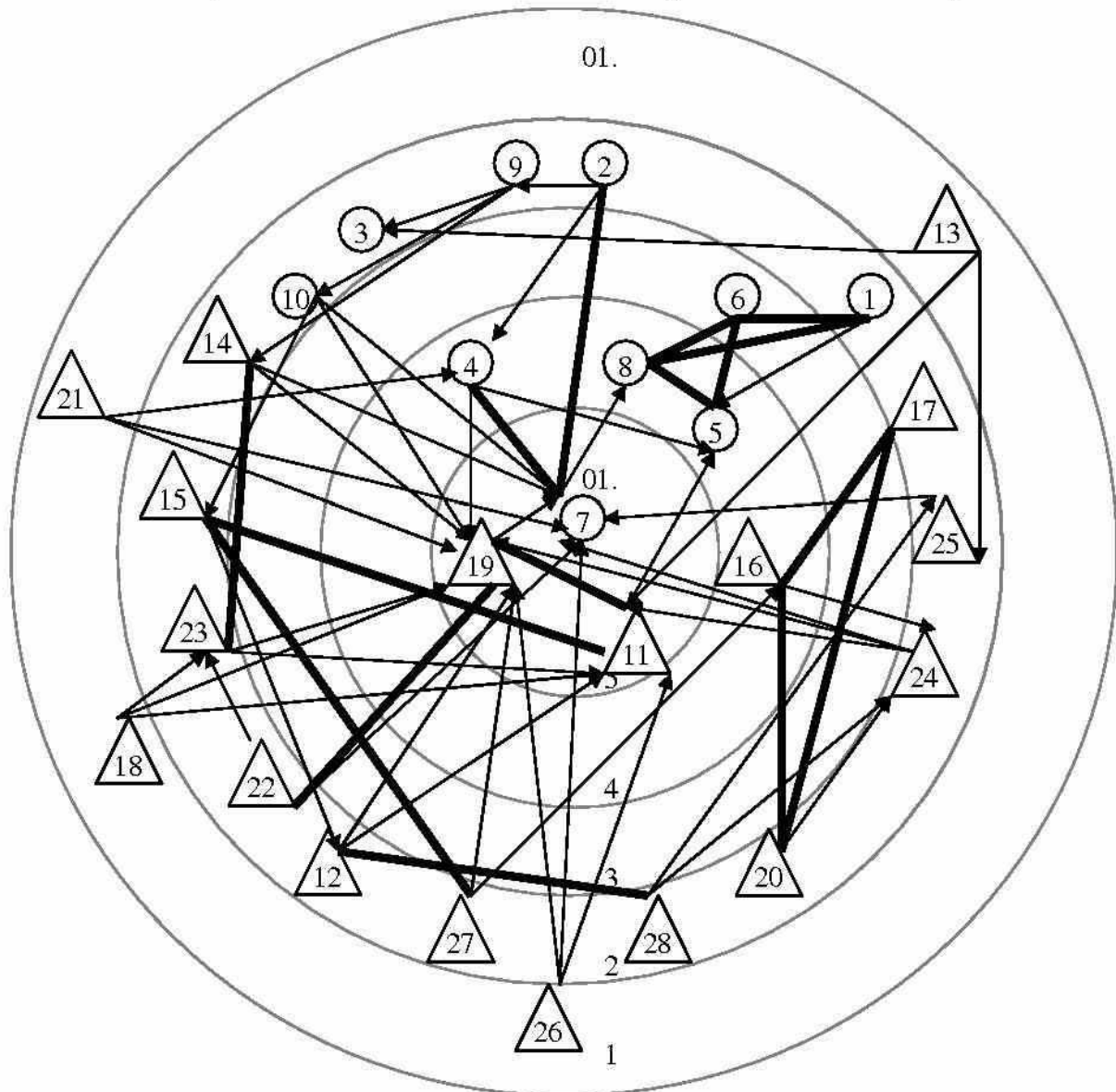
Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 14.9.2009
 SM výběrové kritérium: Preference
 Sejmul: Andrea Macková
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,643
 Index koherence: 9,102
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina	Gymnázium, 2. šetření
N (Ž + M)	28
Ž/D (o):	10
M/H (Δ):	18
Oboustranných výběrů + :	27
Oboustranných výběrů - :	
Jednostranných výběrů + :	24
Jednostranných výběrů - :	
M – Ž výběry: +, -	3
Ž – M výběry: +, -	2
Opomíjených osob:	1
Izolovaných osob:	0

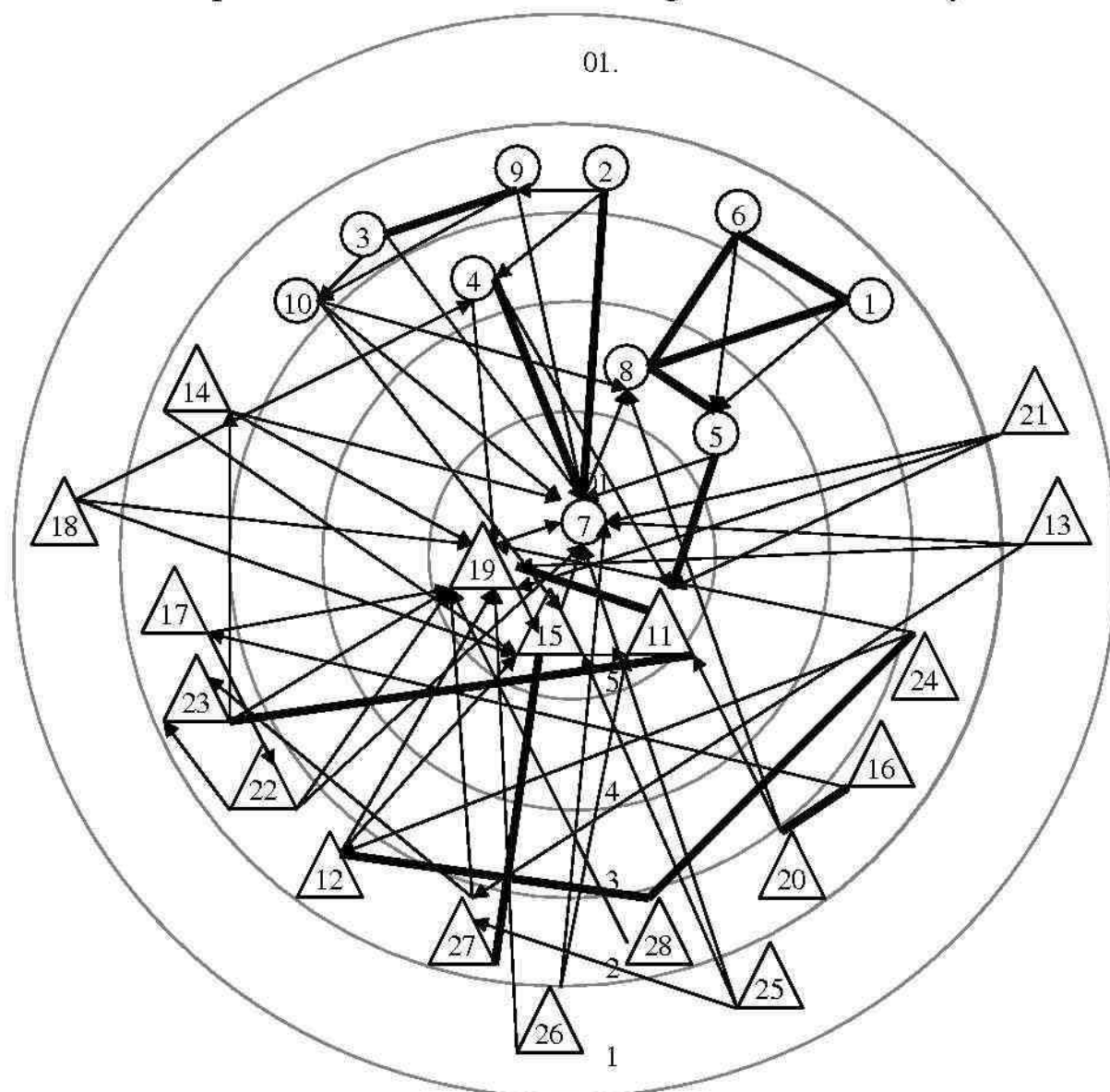
Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 15.6.2009
 SM výběrové kritérium: Kooperace
 Sejmul: Andrea Macková
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,381
 Index koherence: 2,814
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina	Gymnázium. 1. šetření
N (Ž + M)	28
Ž/D (o):	10
M/H (Δ): 18	
Oboustranných výběrů + :	16
Oboustranných výběrů - :	
Jednostranných výběrů + :	46
Jednostranných výběrů - :	
M – Ž výběry: +, -	10
Ž – M výběry: +, -	4
Opomíjených osob:	4
Izolovaných osob:	0

Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.

Datum šetření: 14.9.2009

SM výběrové kritérium: Kooperace

Sejmul: Andrea Macková

Zpracoval: Bronislava Zatloukalová

Skupinové indexy:

Index koheze: 0,33

Index koherence: 2,098

Index expanzivity:

Index integrace: 0

Index izolace:

Skupina

Gymnázium, 2. šetření

N (Ž + M) 28

Ž/D (o): 10

M/H (Δ): 18

Oboustranných výběrů + : 14

Oboustranných výběrů - :

Jednostranných výběrů + : 54

Jednostranných výběrů - :

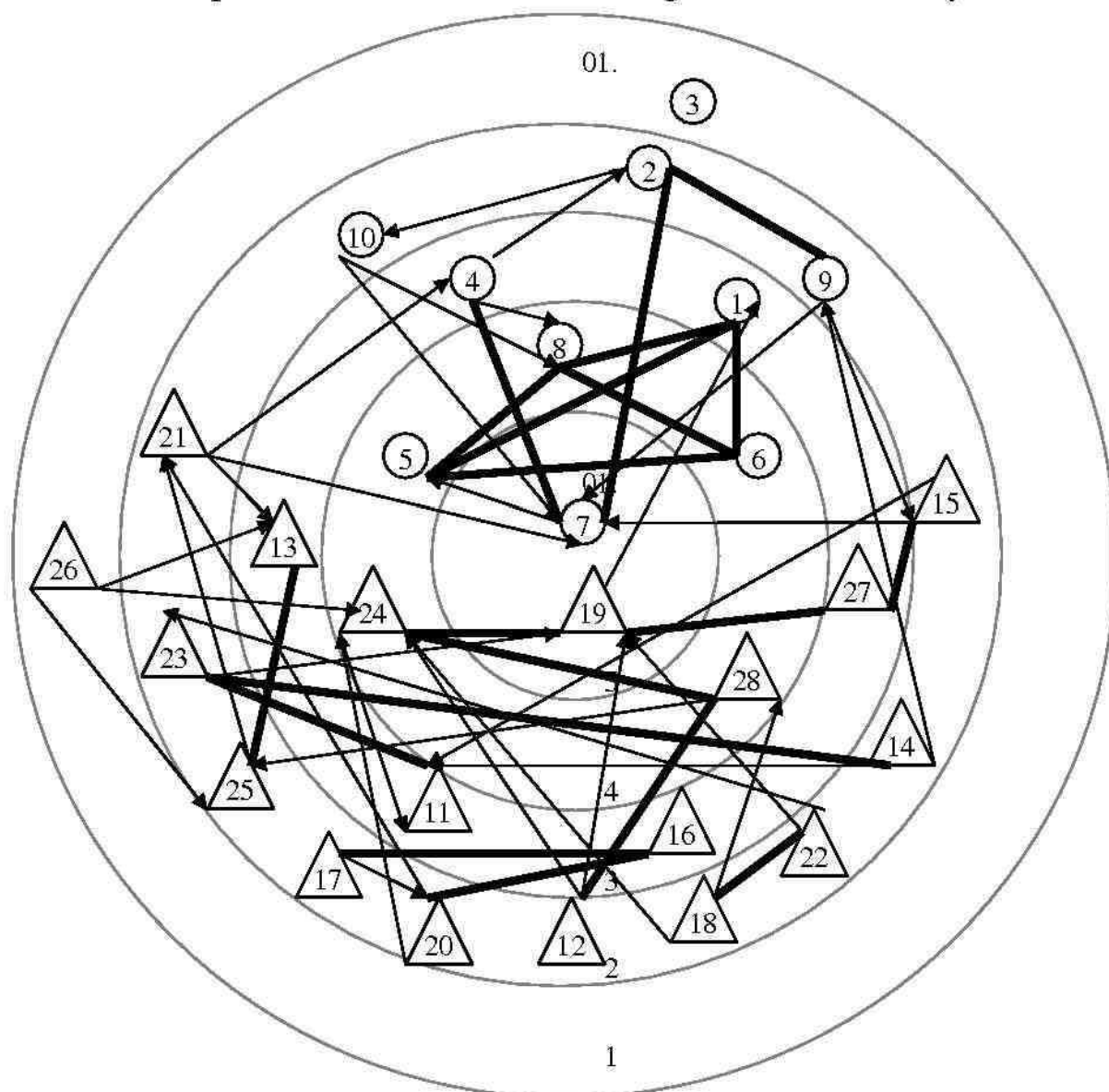
M – Ž výběry: +, - 11

Ž – M výběry: +, - 4

Opomíjených osob: 5

Izolovaných osob: 0

Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.

Datum šetření: 15.6.2009

SM výběrové kritérium: Komunikace

Sejmul: Andrea Macková

Zpracoval: Bronislava Zatloukalová

Skupinové indexy:

Index koheze: 0,857

Index koherence: 4,495

Index expanzivity:

Index integrace: 1

Index izolace:

Skupina

Gymnázium, 1. šetření

N (Ž + M) 28

Ž/D (o): 10

M/H (Δ): 18

Oboustranných výběrů + : 20

Oboustranných výběrů - :

Jednostranných výběrů + : 36

Jednostranných výběrů - :

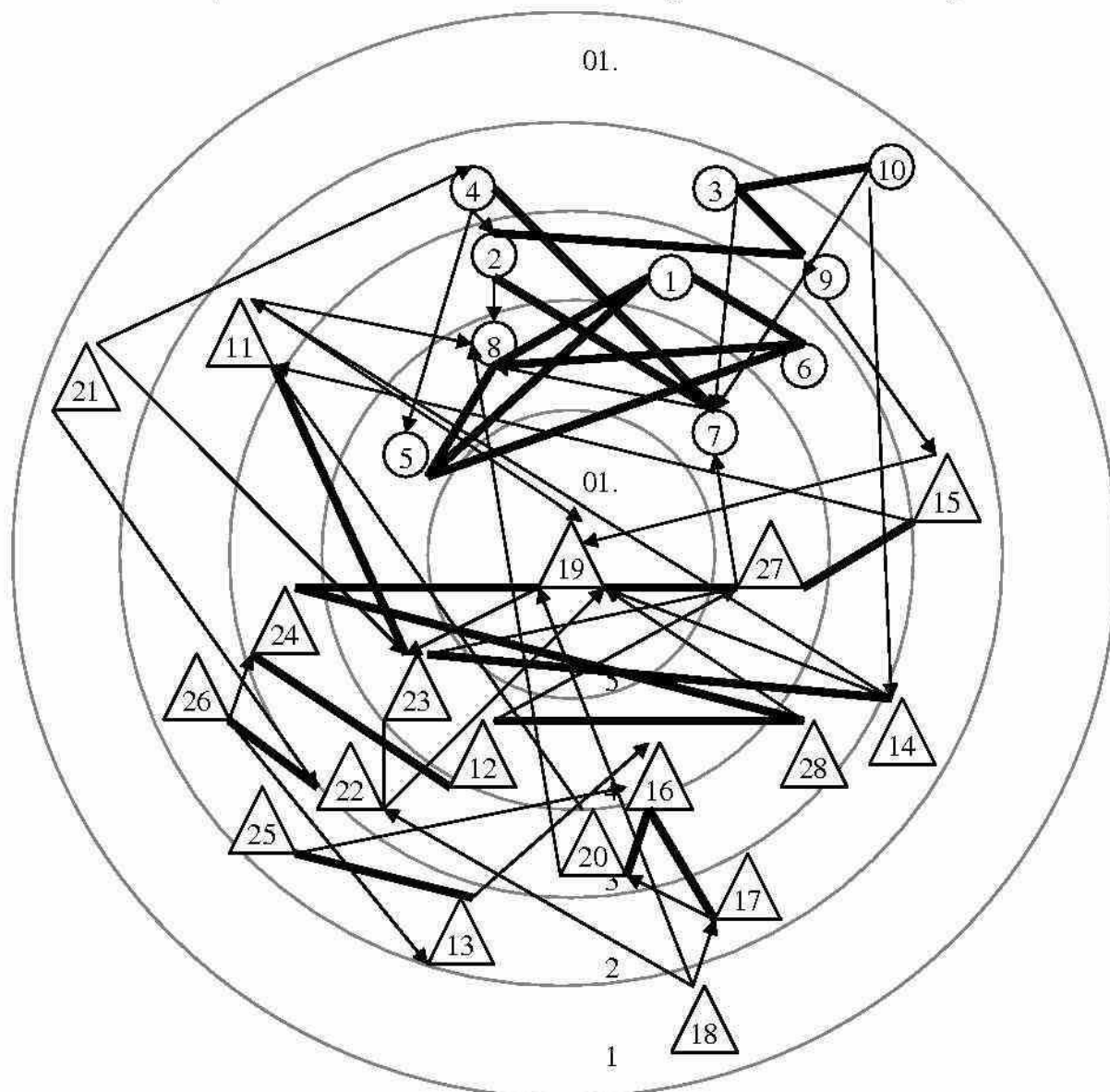
M - Ž výběry: +, - 7

Ž - M výběry: +, - 1

Opomíjených osob: 1

Izolovaných osob: 1

Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.

Datum šetření: 14.9.2009

SM výběrové kritérium: Komunikace

Sejmul: Andrea Macková

Zpracoval: Bronislava Zatloukalová

Skupinové indexy:

Index koheze: 0,548

Index koherence: 5,473

Index expanzivity:

Index integrace: 0

Index izolace:

Skupina

Gymnázium. 2. šetření

N (Ž + M) 28

Ž/D (o): 10

M/H (Δ): 18

Oboustranných výběrů + : 23

Oboustranných výběrů - :

Jednostranných výběrů + : 34

Jednostranných výběrů - :

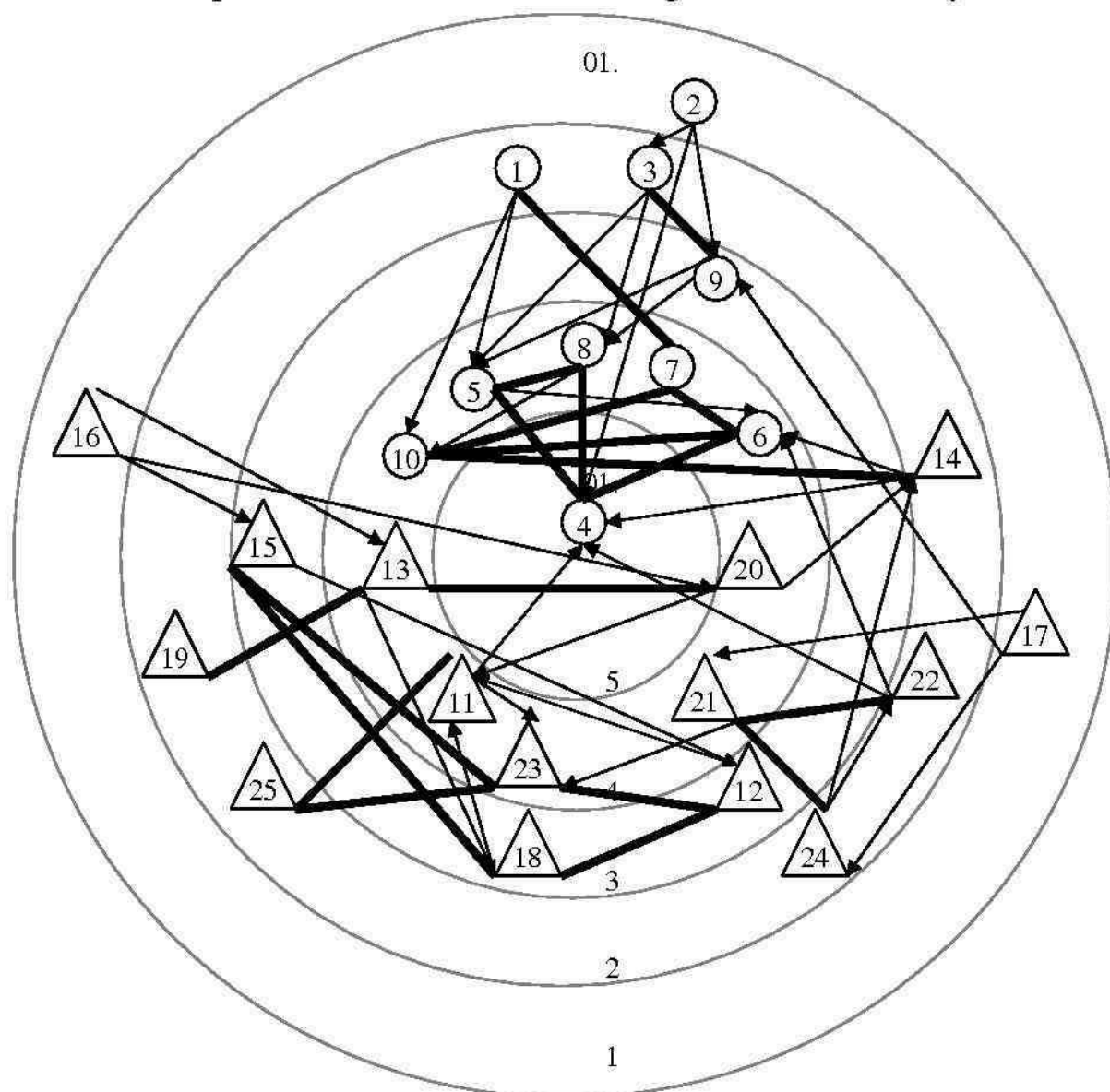
M – Ž výběry: +, - 4

Ž – M výběry: +, - 1

Opomíjených osob: 3

Izolovaných osob: 0

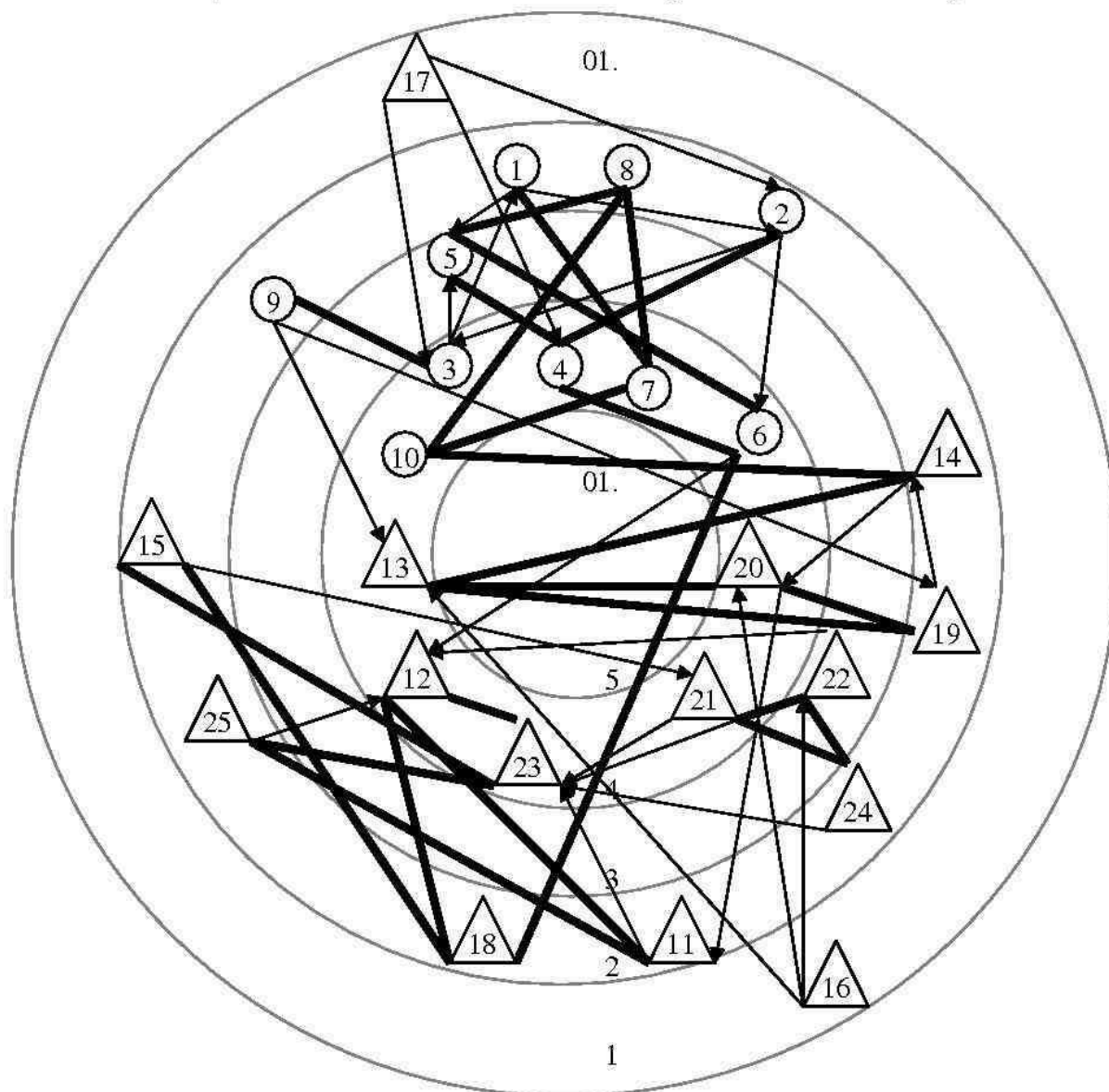
Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 15.6.2009
 SM výběrové kritérium: Preference
 Sejmul: Lenka Zatloukalová
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,56
 Index koherence: 4,455
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina ZŠ, 1. šetření
 N (Ž + M) 25
 Ž/D (o): 10
 M/H (Δ): 15
 Oboustranných výběrů + : 21
 Oboustranných výběrů - :
 Jednostranných výběrů + : 33
 Jednostranných výběrů - :
 M – Ž výběry: +, - 7
 Ž – M výběry: +, - 1
 Opomíjených osob: 3
 Izolovaných osob: 0

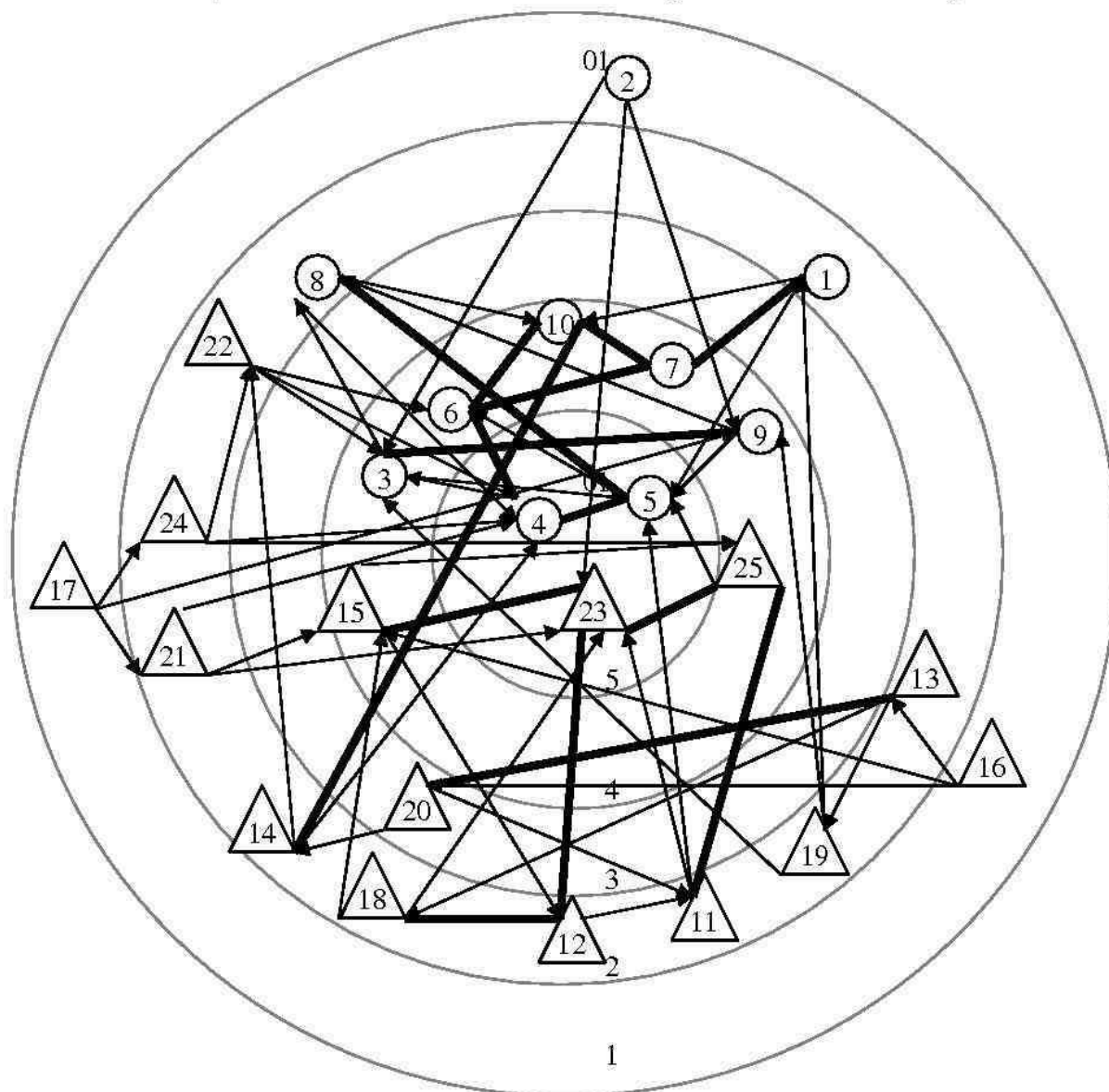
Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 7.10.2009
 SM výběrové kritérium: Preference
 Sejmul: Regina Kabrhelová
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,693
 Index koherence: 7,913
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina ZŠ, 2. šetření
 N (Ž + M) 25
 Ž/D (o): 10
 M/H (Δ): 15
 Oboustranných výběrů + : 26
 Oboustranných výběrů - :
 Jednostranných výběrů + : 23
 Jednostranných výběrů - :
 M - Ž výběry: +, - 5
 Ž - M výběry: +, - 5
 Opomíjených osob: 2
 Izolovaných osob: 0

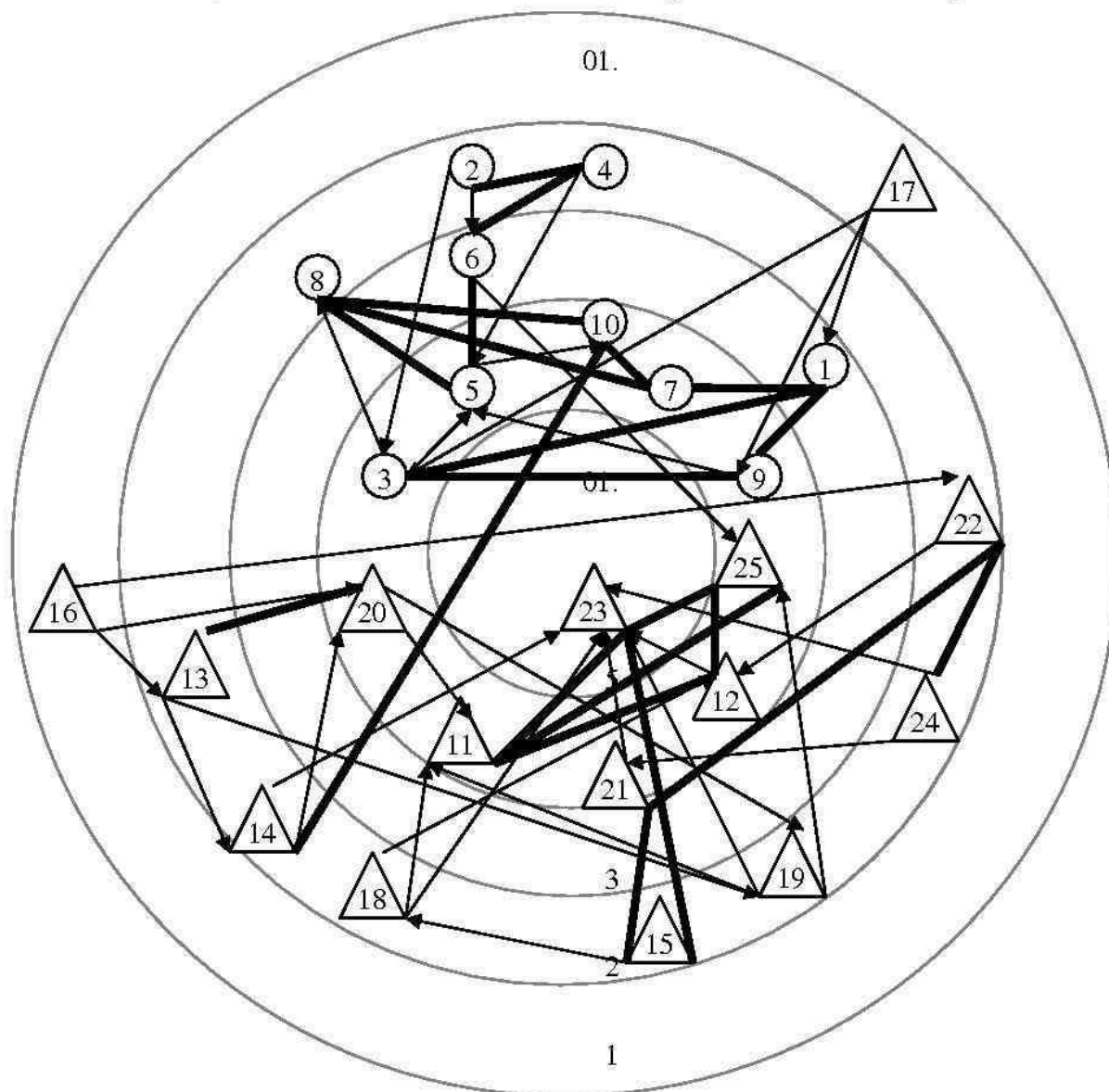
Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 15.6.2009
 SM výběrové kritérium: Kooperace
 Sejmul: Lenka Zatloukalová
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,33
 Index koherence: 2,33
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina ZŠ, 1. šetření
 N (Ž + M) 25
 Ž/D (o): 10
 M/H (Δ): 15
 Oboustranných výběrů + : 15
 Oboustranných výběrů - :
 Jednostranných výběrů + : 45
 Jednostranných výběrů - :
 M - Ž výběry: +, - 13
 Ž - M výběry: +, - 2
 Opomíjených osob: 2
 Izolovaných osob: 0

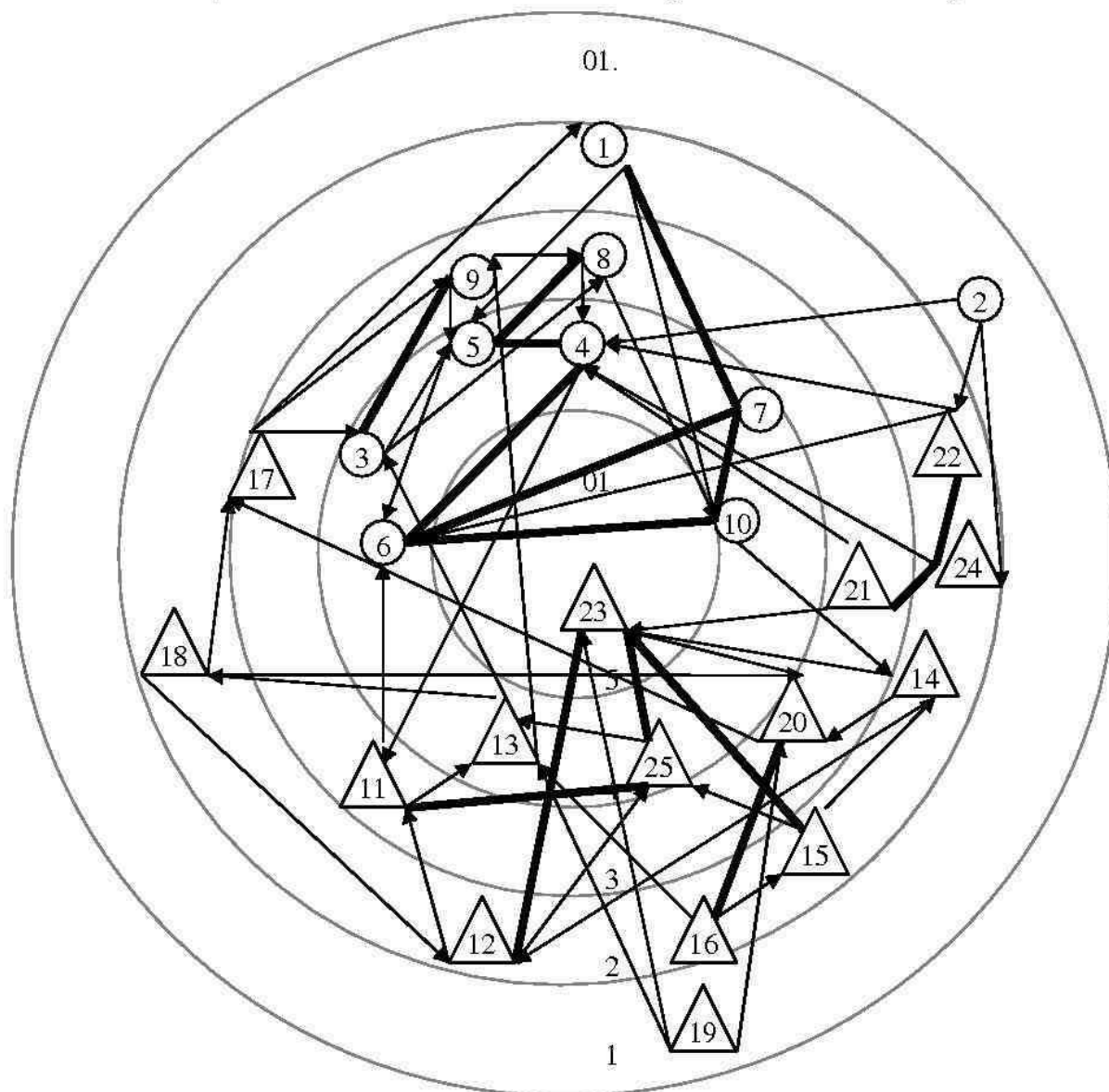
Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 7.10.2009
 SM výběrové kritérium: Kooperace
 Sejmul: Regina Kabrhelová
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,587
 Index koherence: 4,968
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina ŽŠ, 2. šetření
 N (Ž + M) 25
 Ž/D (o): 10
 M/H (Δ): 15
 Oboustranných výběrů + : 22
 Oboustranných výběrů - :
 Jednostranných výběrů + : 31
 Jednostranných výběrů - :
 M – Ž výběry: +, - 4
 Ž – M výběry: +, - 2
 Opomíjených osob: 2
 Izolovaných osob: 0

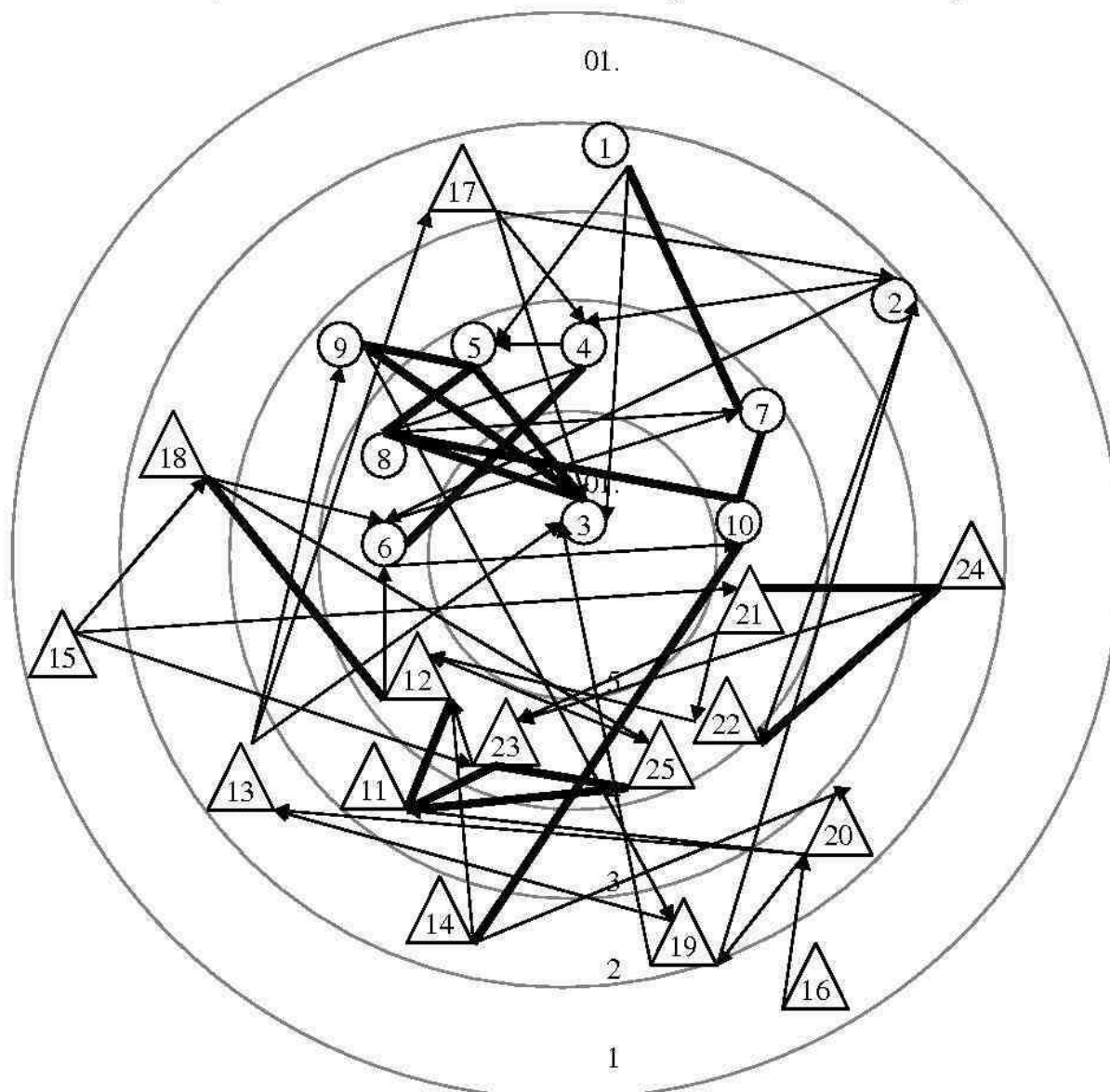
Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 15.6.2009
 SM výběrové kritérium: Komunikace
 Sejmul: Lenka Zatloukalová
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,373
 Index koherence: 2,085
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina ZŠ, 1. šetření
 N (Ž + M) 25
 Ž/D (o): 10
 M/H (Δ): 15
 Oboustranných výběrů + : 14
 Oboustranných výběrů - :
 Jednostranných výběrů + : 47
 Jednostranných výběrů - :
 M – Ž výběry: +, - 10
 Ž – M výběry: +, - 3
 Opomíjených osob: 1
 Izolovaných osob: 0

Terčová pětizonální osnova L-J sociogramu a záznam výsledků

T.S.
 Datum šetření: 7.10.2009
 SM výběrové kritérium: Komunikace
 Sejmul: Regina Kabrhelová
 Zpracoval: Bronislava Zatloukalová
 Skupinové indexy:
 Index koheze: 0,453
 Index koherence: 3,051
 Index expanzivity:
 Index integrace: 0
 Index izolace:

Skupina ZŠ, 2. šetření
 N (Ž + M) 25
 Ž/D (o): 10
 M/H (Δ): 15
 Oboustranných výběrů + : 17
 Oboustranných výběrů - :
 Jednostranných výběrů + : 39
 Jednostranných výběrů - :
 M - Ž výběry: +, - 10
 Ž - M výběry: +, - 3
 Opomíjených osob: 2
 Izolovaných osob: 0